

**URHEILUN OIKEUSTURVALAUTAKUNNAN TOIMI-
VALTA VÄLIMIESOIKEUTENA**

Lapin Yliopisto
Pro gradu -tutkielma
Jutta Sappinen
Prosessioikeus
Syksy 2023

SISÄLLYSLUETTELO

LÄHTEET	III
LYHENTEET	IX
1 JOHDANTO	1
1.1 URHEILUN OIKEUDELLISTUMINEN.....	1
1.2 TUTKIMUSKYSYMYKSET JA RAJAUKSET.....	2
1.3 TUTKIMUSMETODI.....	3
1.4 TUTKIMUSAINEISTO.....	6
2. URHEILUTOIMINNAN RIIDAT	9
2.1 URHEILUOIKEUS.....	9
2.2 TYPILLISET URHEILURIIDAT.....	13
3 VÄLIMIESMENETTELY – ERITYISESTI URHEILUN OIKEUSTURVALAUTAKUNNASSA	15
3.1 VÄLIMIESMENETTELY OSANA VAIHTOEHTOISTA RIIDANRATKAISUA.....	15
3.2 VÄLIMIESMENETTELY URHEILUN OIKEUSTURVALAUTAKUNNASSA.....	19
3.2.1 Urheilun oikeusturvalautakunta.....	19
3.2.2 Välimiesmenettely lautakuntamenettelyn rinnalla.....	21
3.2.2.1 Välimiesmenettelyn lähtökohtia.....	21
3.2.2.2 Välimiesmenettelyn kulku.....	28
4. URHEILUN OIKEUSTURVALAUTAKUNNAN TOIMIVALLASTA VÄLIMIESOIKEUTENA	30
4.1 TOIMIVALLAN KÄSITTEESTÄ.....	30
4.2 VÄLIMIESMENETTELYSTÄ ANNETUN LAIN JA URHEILUN OIKEUSTURVALAUTAKUNNAN SÄÄNTÖJEN MÄÄRÄYKSET TOIMIVALLASTA.....	34
4.3 YHDISTYSAUTONOMIA JA URHEILUTOIMINNAN KOLME KEHÄÄ.....	41
4.3.1 Yhdistysautonomia oikeuskäytännön valossa.....	41
4.3.2 Urheilutoiminnan kolme kehää – oikeusjärjestyksen ulottuvuus.....	48
4.4 URHEILUN PYRAMIDIRAKENNE VÄLITYSSOPIMUKSEN KANNALTA.....	52
5. JOHTOPÄÄTÖKSET	63

LÄHTEET

Kirjallisuuslähteet

Aarnio, Aulis: Oikeussäännösten systematisointi ja tulkinta. Teoksessa: Minun metodini, toim. Juha Häyhä, Porvoo 1997, ss. 35–56.

Aine, Antti:

- Välimiesmenettely urheilussa ja Urheilun oikeusturvalautakunnassa. Defensor Legis N:o 4/2017, s. 632–646.
- Urheiluoikeuden kantavat periaatteet. Oikeustiede – Jurisprudentia XLIV:2011, s. 1–60.

Blackshaw, Ian S.: Mediating Sports Disputes: National and International Perspectives. Haag, Alankomaat 2002.

Ervasti, Kaijus: Vaihtoehtoinen konfliktinratkaisu ja tuomioistuinsovittelu. Teoksessa: Conflict management – riidanratkaisun uusi maailma, toim. Santtu Turunen, Helsinki 2005, ss. 231–267.

Hemmo, Mika: Välimiesmenettely. Helsinki 2022.

Hemmo, Mika, Hoppu, Kari: Sopimusoikeus. Helsinki, Alma Talent päivittyvä hakuteos. Viimeisin päivitys tehty 1.8.2022.

Halila, Heikki:

- Mihin urheilutoiminnassa tarvitaan lainsäädäntöä? Defensor Legis N:o 5/2022, s. 813–828.
- Oikeudellistuva urheilu. Helsinki 2006.
- Piirteitä Lahden MM-hiihtojen dopingskandaalin oikeudellisista ulottuvuuksista. Defensor Legis 5/2011, s. 823–849.

Halila, Heikki, Norros, Olli: Urheiluoikeus. Helsinki 2017.

Halila, Heikki, Tarasti, Lauri: Yhdistysoikeus. Helsinki 2011.

Helenius, Dan, Linna Tuula: Siviili- ja rikosprosessioikeus. Helsinki 2021.

Hietanen-Kunwald, Petra, Koulu, Risto: Vaihtoehtoinen riidanratkaisu. Teoksessa: Prosessioikeus, Helenius, Dan, Hupli, Tuomas, Lappalainen, Juha, Lindfors, Heidi, Niemi, Johanna, Rautio, Jaakko, Saranpää, Timo, Turunen, Santtu, Virolainen, Jyrki, Vuorenpää, Mikko, uudistettu 6. painos, Helsinki 2021. Alma Talent päivittyvä hakuteos.

Hirvonen, Ari: Mitkä metodit? Opas oikeustieteen metodologiaan. Helsinki 2011.

Hossain, Md. Pizuar: Party Autonomy in the International Commercial Arbitration: A Critical Evaluation of Its Ambits and Limits. ALSA Academic Journal, Vol. 2017–2018, AJLS (2017–2018), ss. 60–75.

Karhu, Juha, Tolonen, Hannu: Siviilioikeuden yleiset periaatteet. Teoksessa: Varallisuus- ja oikeus, Saarnilehto, Ari, Annola, Vesa, Hemmo, Mika, Karhu, Juha, Kartio, Leena, Tammi-Salminen, Eva, Tolonen, Juha, Tuomisto, Jarmo, Viljanen, Mika, Helsinki. Alma Talent, päivittyvä hakuteos.

Koulu, Risto:

- Vaihtoehtoisen riidanratkaisun teoriaa ja tutkimusta. Teoksessa: Conflict management – riidanratkaisun uusi maailma, toim. Santtu Turunen, Helsinki 2005, ss. 19–64
- Välityssopimus välimiesmenettelyn perustana. Helsinki 2008.
- Yksityiset lautakunnat riidanratkaisijoina. Hämeenlinna 2011.

Koulu, Risto, Turunen, Santtu: Välimieslainkäyttö. Teoksessa: Prosessioikeus, Helenius, Dan, Hupli, Tuomas, Lappalainen, Juha, Lindfors, Heidi, Niemi, Johanna, Rautio, Jaakko, Saranpää, Timo, Turunen, Santtu, Virolainen, Jyrki, Vuorenpää, Mikko, uudistettu 6. painos, Helsinki 2021. Alma Talent päivittyvä hakuteos.

Lappalainen, Juha: Siviiliprosessioikeus II. Helsinki 2001.

Leskinen, Minni: *De lege ferenda* – tutkimuksesta metodina ja tieteenä. Lakimies 7–8/2022 ss. 1158–1185.

Linna, Tuula: Prosessioikeuden oppikirja. Helsinki 2019.

Liukkonen, Iiro: Tuomioistuintie vai vaihtoehtoismenettely: asioiden valikoituminen, Defensor Legis N:o 4/2002, s. 647–658

Markus, Jaakko: Oikeudenkäynnin viivästyminen ja sen hyvittäminen. Edilex 2022/44.

Määttä, Tapio (toim.), Tolvanen Matti, Kolehmainen, Antti, Kosonen, Jonna, Väätänen, Ulla, Keinänen, Anssi: Oikeudellisen ajattelun perusteita. Joensuu 2018.

Möller, Gustaf: Asianosaisautonomiasta ja sen rajoista välimiesmenettelyssä. Defensor Legis 4/2017 s. 469–482.

Nyblin, Klaus: Riidanratkaisu – käsikirja yrityksille. Helsinki 2012.

Ojala, Timo: Urheilun oikeusturvalautakunnan toimivallasta ja kurinpidon peruskysymyksiä. Urheilu ja oikeus 2015, s. 164–208.

Ovaska, Risto: Välimiesmenettely – kansallinen ja kansainvälinen riidanratkaisukeino. Helsinki 2007.

Paananen, Heidi: Välimiehen asema ja toimivalta. Defensor Legis 1/2023, s. 135–153.

Patocchi, Paolo Michele: Arbitration Ex Aequo et Bono (“Amiable Composition”). Teoksessa Revista Română De Arbitraj Nr. 1, 2017, volume 41, ss. 19–40.

Poudret, Jean-François, Besson, Sébastien: Comparative Law of International Arbitration. London 2007.

Rauste, Olli: Urheiluoikeus. Helsinki 1997.

Saarnilehto, Ari: Pelaajasopimukset ja välimiesmenettely. Urheilu ja oikeus 2016, s. 93–105.

Schön, Esa: Pelaajasopimusten riidanratkaisua koskevat määräykset. Urheilu ja oikeus 2021, s. 185–205.

Siltala, Raimo:

- Oikeudellinen tulkintateoria. Jyväskylä 2004.
- Oikeustieteen tieteenteoria. Vammala 2003.

Tamminen, Anna-Maria: Arbitration Agreement. Teoksessa: Arbitration in Finland, toim. Tom Ehström, Tuuli Timonen, Santtu Turunen, Helsinki 2017.

Timonen, Pekka: KKO:n ratkaisut kommentein 1998–2022. Helsinki 2023.

Vuola, Lasse, Simon-Bellamy, Suzanne: Erotuomareiden asianosaisasemasta urheiluoikeudellisessa kurinpitomenettelyssä. *Urheilu ja oikeus* 2014, s. 323–343.

Vuorenpää, Mikko: Prosessioikeuden perusteet. 2. uudistettu painos. Helsinki 2023.

Välimäki, Pertti: Urheilun oikeusturvalautakunnan toimivallasta ja sen jäsenten asemasta. *Urheilu ja oikeus* 2011, s. 211–253.

Wilhelmsson, Thomas:

- Vakiosopimus ja kohtuuttomat sopimusehdot. Helsinki 2008.
- Sosiaalisen siviilioikeuden metodiset lähtökohdat. Teoksessa: *Minun metodini, toim. Juha Häyhä*, Porvoo 1997, ss. 339–355.

Zilliacus, Henrik:

- Lajiliittojen valta ja vallankäytön rajat urheilutoiminnan sääntelyssä. *Urheilu ja oikeus* 2018, s. 264–285.
- Mikä on urheilun oikeusturvalautakunnan toimivalta ja vastaako se lautakunnan tarkoitusta? *Urheilu ja oikeus* 2016, ss. 168–223.

Virallislähteet

Amsterdamin sopimus Euroopan unionista tehdyn sopimuksen, Euroopan yhteisöjen perustamissopimusten ja niihin liittyvien tiettyjen asiakirjojen muuttamisesta, SopS 55/1999.

Euroopan ihmisoikeussopimus. SopS 63/1999.

Euroopan unionin perusoikeuskirja. 2000/C 364/01.

HE 257/2018 vp. Hallituksen esitys eduskunnalle laeiksi elinkeinotulon verottamisesta annetun lain, tuloverolain ja eräiden muiden lakien muuttamisesta. Helsinki 2018.

HE 306/1992 vp. Hallituksen esitys Eduskunnalle laiksi kuluttajansuojalain muuttamisesta ja eräiksi siihen liittyviksi laeiksi. Helsinki 1992.

HE 202/1991 vp. Hallituksen esitys Eduskunnalle laiksi välimiesmenettelystä sekä eräiksi siihen liittyviksi laeiksi. Helsinki 1991.

HE 78/2000 vp. Hallituksen esitys Eduskunnalle tuomarin esteellisyyttä koskevaksi lainsäädännöksi. Helsinki 2000.

Neuvoston direktiivi 93/13/ETY, annettu 5 päivänä huhtikuuta 1993, kuluttajasopimusten kohtuuttomista ehdoista.

Oikeusministeriön julkaisuja, *Selvityksiä ja ohjeita* 2021:16. Oikeudenkäyntikulut riita-asioissa – Arviomuistio.

Sopimus Euroopan unionin toiminnasta (2016/C 202/01).

UNCITRAL Model Law on International Commercial Arbitration (1958), with amendments as adopted in 2006.

United Nations Convention on the Recognition and Enforcement of Foreign Arbitral Awards, SopS 8/1962. New York, 1958.

Yleissopimus ulkomaisten välitystuomioiden tunnustamisesta ja täytäntöönpanosta. SopS 8/1962.

Internetlähteet

Bruun, Niklas: Urheilun oikeudellistuminen ja IPR. IPRinfo 2/2006. Saatavissa: https://iprinfo.fi/artikkeli/urheilun_oikeudellistuminen_ja_ipr/ (Käyty 9.11.2023).

Court of Arbitration for Sport (CAS): Code: Procedural Rules. Saatavissa: <https://www.tas-cas.org/en/arbitration/code-procedural-rules.html> (Luettu 18.9.2023)

Kennedy, Ian: CBA Compensation Details: New Professional Women’s Hockey League. The Hockey News 3.7.2023. Saatavissa: <https://thehockeynews.com/womens/pwhl/cba-compensation-details-new-professional-womens-hockey-league> (Luettu 22.10.2023)

Keskuskauppakamarin välimieslautakunnan mallivälityslausekkeet. Saatavissa: <https://arbitration.fi/valimiesmenettely/mallivalityslausekkeet/> (Luettu 13.9.2023)

Lahtinen, Miikka: Tässä ovat NHL:n ensi kauden kovapalkkaisimmat suomalaiset – Aleksander Barkov on palkkakuningas. Leijonat.com 31.07.2022. Saatavissa: <https://www.leijonat.com/2022/07/31/tassa-ovat-nhln-ensi-kauden-kovapalkkaisimmat-suomalaiset-aleksander-barkov-on-palkkakuningas/> (Luettu 22.10.2023)

Möller, Karl Ole: Sweden: Law and Practice. Sports Law 2023, toim. Karl Ole Möller ja Nordia Law. ss. 4–14. Saatavissa: <https://nordialaw.com/wp-content/uploads/2023/04/Chambers-Sports-Law-2023-Global-Practice-Guide.pdf> (Käyty 9.11.2023).

Parviainen, Vesa: Asiantuntija kommentoi SM-liigapelaajan raiskaustuomiota – Tällaiset ovat ehdot pelaajasopimuksessa. Iltalehti 10.10.2023. Saatavissa: <https://www.iltalehti.fi/smliiga/a/da5fb621-d812-4fac-a9cb-bd9204886d88> (Luettu 22.10.2023)

Sippo, Jukka, Ojala, Timo: Ehdotus urheilun oikeusturvalautakunnan uusiksi säännöiksi. Saatavissa: https://bin.yhdistysavain.fi/1607169/QAH6e1uaB49D8iT4ojkF0X4Wcs/Lautakunnan%20sääntöuudistus_JukkaSippo_TimoOjala_Versio2.0.pdf (Luettu 30.9.2023)

Suomen elektronisen urheilun liitto: Mitä on e-urheilu? Saatavissa: <https://seul.fi/mita-on-e-urheilu/> (Luettu 17.9.2023)

Suomen Olympiakomitea ry: Säännöt 30.5.2023. Saatavissa: <https://www.olympiakomitea.fi/uploads/sites/1/2023/06/8d8616f1-liite-3.-olympiakomitean-toimintasaannot-hyvak-synty-olympiakomitean-kevatkokouksessa-30.5.2023.pdf>. (Käyty 12.11.2023)

Suomen Palloliitto ry:

- Kilpailumääräykset 2023. Saatavissa: <https://www-assets.palloliitto.fi/62562/1675234842-jalkapallon-kilpailumaaraykset-2023.pdf> (Luettu 12.10.2023)
- Jalkapallon pelaajasopimus. Saatavissa: https://www-assets.palloliitto.fi/62562/1650618758-pelaajasopimus_2021-10.pdf (Luettu 12.10.2023)

Suomen Pesäpalloliitto PPL ry: Kilpailumääräykset 2023. Saatavissa: <https://www.pesis.fi/wp-content/uploads/2023/01/Kilpailumaaraykset-2023.pdf> (Luettu 23.9.2023)

Suomen Ringeteliitto ry: Ringeten kilpailusäännöt 2023–2024. Saatavissa: https://www.ringette.fi/File/Saannot/Kilpailusäännöt_2023_-_2024_final.pdf?549645 (Luettu 12.10.2023)

Urheilun oikeusturvalautakunta:

- <https://www.oikeusturvalautakunta.fi>.
- Säännöt 20.6.2017: <https://www.oikeusturvalautakunta.fi/saannot/>
- Säännöt 27.11.2015: <https://bin.yhdistysavain.fi/1607169/LA6JZdcdlw5aX-SGr4en90X4Wcs/Säännöt%2027.11.2015%20.pdf> (Luettu 30.9.2023)

Oikeuskäytäntö

CAS

2010/A/2090 *Finnish Ski Association & Aino-Kaisa Saarinen v. FIS*.

EUT

Yhdistetyt asiat:

Christelle Delière v. Ligue francophone de judo et disciplines associées ASBL, Ligue belge de judo ASBL ja Union européenne de judo, (C-51/96); sekä

Christelle Delière v. Ligue francophone de judo et disciplines associées ASBL, Ligue belge de judo ASBL ja François Pacquée, (C-191/97).

Jyri Lehtonen and Castors Canada Dry Namur-Braine ASBL v Fédération royale belge des sociétés de basketball ASBL (FRBSB), C-176/96.

Hovioikeudet

Helsingin hovioikeus, S 17/1048, 8.2.2018.

Helsingin hovioikeus, S 09/1073, 28.12.2010.

Korkein oikeus

KKO 1998:122.

KKO 1996:27.

KKO 1926-I-49.

Käräjäoikeudet

Espoon käräjäoikeus, 09/2244, 26.2.2009.

Urheilun oikeusturvalautakunta

UOL 24/2012.

UOL 4/2003.

Muut lähteet

Sippo, Jukka, Ojala, Timo: Ehdotus urheilun oikeusturvalautakunnan uusiksi säännöiksi.

Säädökset

Kuluttajansuojalaki (38/1978).

Laki varallisuus oikeudellisista oikeustoimista (228/1929)

Laki välimiesmenettelystä (967/1992).

Liikuntalaki (390/2015).

Oikeudenkäymiskaari (4/1734).

Suomen perustuslaki (731/1999).

Työsopimuslaki (55/2001).

Yhdistyslaki (503/1989).

LYHENTEET

ADR	Alternative Dispute Resolution
CAS	Court of Arbitration for Sport
CIF	Finlands Svenska Gymnastik och Idrottsförbund
EIT	Euroopan ihmisoikeustuomioistuin
EIS	Euroopan ihmisoikeussopimus (SopS 63/1999)
EUT	Euroopan unionin tuomioistuin
FAI	The Finland Arbitration Institute
HE	Hallituksen esitys
ICA	International Commercial Arbitration
ICC	International Chamber of Commerce
KKO	Korkein oikeus
KSL	Kuluttajansuojalaki (38/1978)
NBA	National Basketball Association
NHL	National Hockey League
OK	Oikeudenkäymiskaari (4/1734)
PL	Suomen perustuslaki (731/1999)
PPL	Suomen Pesäpalloliitto PPL ry
PWHL	Professional Women's Hockey League
SEUT	Sopimus Euroopan unionin toiminnasta (2016/C 202/01)
SopS	Suomen säädöskokoelman sopimussarja
SVUL	Suomen Voimistelu- ja Urheiluliitto
TSL	Työsopimuslaki (228/1929)
TUL	Työväen Urheiluliitto
UNCITRAL	The United Nations Commission on International Trade Law
VML	Laki välimiesmenettelystä (967/1992)
YK	Yhdistyneet kansakunnat

1 Johdanto

1.1 Urheilun oikeudellistuminen

Urheilusta on kehittynyt kansainvälisen liiketoiminnan muoto, joka kattaa yli kolme prosenttia maailman kaupasta. Euroopan unionin osalta urheilu edustaa yli yhtä prosenttia koko unionin bruttokansantuotteesta.¹ Kehityksen taustalla on, sosiaalisen median kehityksestä puhumatta-kaan, urheilutapahtumien uutisarvon nousu, ja uutisyhtiöt maksavatkin suuria summia oikeudesta näyttää tietyn liigan otteluita kanavillaan. Koska urheilu kattaa suuren osan uutisoinnista ja televisiokanavien lähetyksistä, on myös urheilun sponsorointi kasvanut huomattavasti, sillä sponsorit saavat entistä enemmän mainostilaa.² Kun urheilutoiminnasta on tullut liiketoimintaa ja siihen keskittyy suuria taloudellisia intressejä, on myös riidanratkaisutarve urheilussa ehdoton.

Urheilutoiminnan normeja on lähtökohtaisesti pidetty eettisinä sen sijaan, että ne olisivat oikeudellisia. Urheilun on katsottu olevan harrastustoimintaa, ja siten sen on katsottu myös kuuluvan oikeusjärjestyksen ulkopuolelle. Urheilun kaupallistuminen on pitkälti johtanut urheilun oikeudellistumiseen eikä urheilutoiminnan ulkopuolelle ole enää voitu rajata esimerkiksi työoikeudellista tai kauppaoikeudellista sääntelyä. Koska urheilutoiminta ei kehityskulkunsa vuoksi enää ole täysin oikeusjärjestyksen ulottumattomissa, joudutaan pohtimaan, soveltuuko oikeusjärjestys urheiluun sellaisenaan vai liittyykö soveltamiseen urheilutoiminnan erityispiirteitä. Kuten tässä tutkimuksessa, urheilun oikeuskysymyksiä analysoidaan urheilun erityispiirteiden valossa. Urheilutoiminnan yhtenä erityispiirteenä voidaan nähdäkseni pitää jäljempänä tarkemmin esiteltyä urheilutoiminnan piirissä vallitsevaa urheilun autonomiaa, joka toteutuu yhdistymisvapauden ja siten itsesääntelyn kautta. Urheilun kansanliike onkin suhtautunut oikeudellistumiseen kriittisesti, mikäli se tarkoittaa urheilun autonomian heikkenemistä.³ Yksi keskeinen riidanratkaisun kohteena oleva kysymys, kuten jäljempänä tässä tutkimuksessa käy ilmi, onkin urheilun autonomia ja sen rajat suhteessa riidanratkaisuelimen toimivaltaan käsitellä asiaa.

¹ Esitetyt luvut ovat suuntaa antavia ja tiedot ovat 2000-luvun alusta, epäilemättä urheilu on liiketoiminnan muotona kasvanut entisestään ottaen huomioon lisäksi sosiaalisen median kehityksen 2010-luvulla.

² *Blackshaw* 2002, s. 1.

³ *Halila, Norros* 2017, s. 5–6.

1.2 Tutkimuskysymykset ja rajaukset

Kuten todettua, urheilun oikeudellistuminen ja kaupallistuminen on johtanut myös oikeudellisen riidanratkaisun tarpeeseen urheilutoiminnan piirissä. Tässä tutkimuksessa käsitellään Urheilun oikeusturvalautakunnassa (UOL) tapahtuvaa välimiesmenettelyä erityisesti välimiesoikeuden toimivallan näkökulmasta. Tarkoitus ei ole käsitellä välitysinstituutin toimivaltaa yleisellä tasolla, vaan nimenomaisesti Urheilun oikeusturvalautakunnan sääntöjen mukaista välimiesoikeuden toimivaltaa välimiesmenettelystä annetun lain (967/1992, VML) säännökset huomioon ottaen. Käytännössä kyse on urheilutoiminnan riitaisuuksien ratkaisemisesta välimiesmenettelyssä urheilun toimintaympäristö, ja sen välitysinstituutin toimivallalle asettamat rajoitukset huomioon ottaen. Tutkimus on erityisesti rajattu koskemaan Urheilun oikeusturvalautakunnan tarjoamaa välimiesmenettelyä ainoana kansallisena urheiluun ja sen riitaisuuksien ratkaisemiseen erikoistuneena toimielimenä.

Pääasiallisena tutkimuskysymyksenä tutkimuksessa on vastattu siihen, *mikä on Urheilun oikeusturvalautakunnan toimivalta välimiesoikeutena erityisesti urheilun erityispiirteet huomioon ottaen*. Tutkimuskysymystä on lähestytty alakysymyksin osissa niin, että ensin Luvussa 4.1 on vastattu kysymykseen, *mikä on toimivallan käsite*, erityisesti tämän tutkimuksen näkökulmasta. Luvussa 4.2 on käsitelty välimiesoikeuden välimiesmenettelystä annetusta laista johtuvaa toimivaltaa rinnakkain Urheilun oikeusturvalautakunnan omien sääntöjen mukaista toimivaltaa. Tutkimuksessa on siis lisäksi vastattu kysymykseen siitä, *mikä on välimiesoikeuden legaalit toimivalta ja mitä rajoituksia tai erityispiirteitä seuraa Urheilun oikeusturvalautakunnan omista säännöistä toimivallan osalta*. Luvussa 4.3 vastataan kysymykseen, *mitä rajoituksia tai erityispiirteitä seuraa yhdistysautonomian soveltamisesta ja urheilun kolmen kehän -ajattelusta välimiesoikeuden toimivallan kannalta*. Viimeiseksi Luvussa 4.4 on käsitelty välityssopimuksen sitovuutta erityisesti urheilulle tyypillisen sääntöketjutuksen ja tapauskohtaisesti mahdollisesti sovellettavaksi tulevan heikomman suojan opin näkökulmista. Katson välityssopimuksen sitovuuden liittyvän päätutkimuskysymyksen mukaisesti välimiesoikeuden toimivaltaan, koska katson toimivallan perustuvan ensisijaisesti sopimukseen⁴. Siten Luvussa 4.4 on vastattu kysymyksiin, *mitä rajoituksia tai erityispiirteitä seuraa urheilulle tyypillisestä sääntöketjutuksesta välityssopimuksen sitovuuden kannalta ja miten urheilun toimijoiden*

⁴ Ks. Luku 4.1.

sopimussuhteissa tapauskohtaisesti ilmenevä osapuolten epätasavertaisuus vaikuttaa välityssopimuksen sitovuuteen.

Tutkimus on keskeisesti rajattu koskemaan Urheilun oikeusturvalautakunnan tarjoamaa välimiesmenettelyä, jolloin keskiössä on kansallinen lainsäädäntö. Siten ylikansallinen sääntely ja muut instrumentit ovat toissijaisia, ja niitä on hyödynnetty ainoastaan esimerkinomaisesti tai taustoittavana tietona kansallisten instrumenttien näkökulmasta. Tutkimuksessa on lisäksi keskitytty toimivallan määrittelyn osalta välimiesoikeuden asialliseen toimivaltaan, ja oikeusasteellinen ja paikallinen toimivalta on rajattu tutkimuskysymyksiä kannalta irrelevantteina tutkimuksen ulkopuolelle. Kolmas keskeinen raja on yksittäisen urheilijan näkökulma välimiesmenettelyyn riidanratkaisukeinona urheilutoiminnassa. Urheilijalla viitataan tässä tutkimuksessa yksilöihin sen sijaan, että kyse olisi esimerkiksi urheilujoukkueista.

1.3 Tutkimusmetodi

Tutkimuksessa on hyödynnetty perinteistä⁵ lainopillista eli oikeusdogmaattista metodologiaa, jonka oppi oikeudellisen tiedon perusteista, lähteistä ja tulkinnasta perustuu oikeuslähteisiin⁶. Lainopin metodi on ennen kaikkea oikeudellista argumentaatiota, joka käsittää ensinnäkin oikeussääntöjen tulkinnan sekä oikeusperiaatteiden välisen punninnan. Toisaalta kyse on myös oikeusnormien keskinäisten suhteiden määrittämisestä eli systematisoinnista.⁷ Lainopin edellä kuvatut tehtävät voidaan jakaa niin, että käytännölliseen lainoppiin katsotaan kuuluvaksi oikeusnormien tulkinta sekä oikeusperiaatteiden punninta, kun taas teoreettinen lainoppi sisältää mainitun systematisointitehtävän.⁸

Lainoppi, ja tämä tutkimus lainopillista metodologiaa hyödyntäen tutkii voimassa olevaa oikeutta (*de lege lata*)⁹ selvittäen oikeusnormien sisältöä tulkinnan ja systematisoinnin keinoin. Tutkimuksessa tulkitaan kansallista välimiesmenettelystä annettua lakia ja sen toimivaltasäännöksiä

⁵ Ks. myös Hirvonen 2011, s. 21.

⁶ Tutkimusaineistosta jäljempänä Luvussa 1.3.

⁷ Siltala 2003, s. 326, 328.

⁸ Hirvonen 2011, s. 25.

⁹ Vrt. *de lege ferenda*, jonka kohteena on tuleva laki. Leskinen LM 7-8/2022, s. 1158.

suhteessa Urheilun oikeusturvalautakunnan sääntöjen mukaisiin määräyksiin toimivallasta pyrkimyksenä systematisoida näiden kahden oikeuslähteen keskinäistä suhdetta määrittäessä Urheilun oikeusturvalautakunnan toimivaltaa. Kun kyse on välimiesoikeuden toimivallasta, on tässä systematisoinnissa ja tulkinnassa lisäksi huomioitu välityssopimuksen vaikutus toimivaltaan.

Koska tutkimus ulottuu prosessioikeuden lisäksi urheilu-oikeuden alalle, on ensinnäkin huomioitava, että urheilun ja sen oikeuden asema oikeusjärjestelmässä on kompleksinen ja edelleen kehitysvaiheessa. Urheilu-oikeus ei täytä oikeudenala -käsitteelle asetettuja vaatimuksia, sillä sitä koskevat vain niukalti oikeusjärjestyksen normit, eikä urheilu-oikeus ole vain tällaisten normien kokonaisuus. Kyse on siten tiettyä elämäneluetta koskevasta oikeusalueesta, joka tarjoaa vakiintuneiden oikeusalojen normien soveltamiselle spesifin soveltamisympäristön. Kun pohditaan urheilu-oikeuden yleisiä oppeja, ei voida irtaantua vakiintuneiden oikeudenalojen yleisistä opeista. Urheilu-oikeudella voi kuitenkin itsellään olla omia yleisiä oppejaan, mutta kyse ei ole samalla tavalla vakiintuneista perinteistä, kun vakiintuneempien oikeudenalojen osalta.¹⁰

Urheilu-oikeuden kompleksisuuden kannalta on hyödyllistä erottaa lainopillisen tutkimuksen mahdollinen ja todellinen ulottuvuus, jotka ilmenevät erilaisina lähestymistapoina tutkimuksen kohteeseen. Siinä missä perinteinen lainoppi keskittyy uskomukseen todellisesta oikeudesta, tulevaisuuteen suuntautunut lainoppi näkee voimassa olevan oikeuden erilaisten oikeudellisten mahdollisuuksien spektrinä. Pyrkimys on tuoda esiin aineistoa, joka ilmentää erilaisia uusia tapoja lähestyä asiaa ja kyseenalaistaa perinteistä tulkintatraditiota. Lopputuloksena tulevaisuuteen suuntautuva lainoppi laajentaa näkemystä siitä, mikä on oikeudellisesti mahdollista, vaikka se ei olisikaan vielä todellista.¹¹ Tällainen lähestymistapa soveltuu erityisen hyvin urheilu-oikeudelliseen tutkimukseen, jossa vielä alan yleiset opit ovat kehittymättömät. Tutkimuksessa tuonkin urheilu-oikeuden kontekstiin sellaista aineistoa, joka rikastuttaa urheilu-oikeudellista ajattelua.

¹⁰ Halila 2006, s. 1–3.

¹¹ Wilhelmsson 1997, s. 347–350.

Tutkimuksen prosessioikeudellinen ulottuvuus sen sijaan keskittyy enemmässä määrin todelliseen voimassa olevaan oikeuteen, sillä prosessioikeus perustuu nykyisin käytännössä kirjoitettuun lakiin. Prosessioikeudellisella tutkimuksella on urheilu-oikeuteen verrattuna pitkät perinteet, ja oikeudenalaan kuuluukin sääntelystä riippumattomia ja periaatteisiin perustuvia klassikkoaiheita, joita on tutkittu oikeuskirjallisuudessa laajasti.¹² Tässä tutkimuksessa hahmotetaan urheilutoiminnan riitaisuusprosessuaalista ulottuvuutta yhdistelemällä prosessioikeuden perinteisempiä lähtökohtia tulevaisuuteen suuntautuviin urheilu-oikeudellisiin tulkintoihin erityisesti urheilutoiminnan erityispiirteiden valossa. Tutkimuksessa muun ohella haastetaan prosessuaalista lähtökohtaa välityssopimuksen sitovuudesta näkökulmalla, jonka mukaisesti yksittäistä urheilijaa tulisi suojata heikompana osapuolena.¹³

Oikeudellisilla tulkintateorioilla vastataan kysymykseen voimassa olevan oikeuden perustelusta tulkinnasta metodiopin mukaisesti. Tulkintaperusteet voidaan jakaa esimerkiksi kielellis-semanttisiin, historiallis-eksegeettisiin ja oikeussysteemiin perusteisiin sekä oikeuskäytännössä vakiintuneeseen tulkintaan ja tulkinnan mahdollisiin vaikutuksiin yhteiskunnassa.¹⁴ Tässä tutkimuksessa kansallisen välimiesmenettelystä säätävän lain säännöksiä sekä tutkinnan kohteena olevan välitysfoorumin omia määräyksiä on tulkittu ensinnäkin niiden kielellisen ilmaisun, sanamuodon mukaisesti. Tulkintaan on haettu tukea lisäksi oikeuslähteen asettaneen instituutin alkuperäisistä tavoitteista ja tarkoituksista tulkitsemalla muun muassa lain säätämistä edeltäneitä hallituksen esityksiä sekä välitysfoorumin sääntöjen taustalla olevaa sääntöehdotusta. Vastaavasti tulkintaa on rikastettu tutkimalla ratkaisukäytäntöä ja sen osoittamia tulkintaohjeistuksia.

Edellä kuvattu Urheilun oikeuden kompleksinen asema oikeusjärjestelmässämme on keskeistä ottaa huomioon myös tätä tutkimusta lukiessa. Toisaalta urheilu-oikeuden aseman kompleksisuus käy ilmi myös tässä tutkimuksessa, sillä tutkimuksessa täytyy muun ohella pohtia urheilu-oikeuden omien periaatteiden merkitystä, kun niitä punnitaan suhteessa vakiintuneisiin oikeusperiaatteisiin. Lisäksi tutkimuksessa ehdotetaan analogian kautta sovellettavaksi urheilun toimintaympäristöön sellaisia vakiintuneita oikeudenaloja, joita ei ole aiemmin sovellettu urheiluun sellaisenaan. Yhtäältä tutkimus myös osoittaa, ettei kaikki vakiintuneempien

¹² *Helenius, Linna* 2021, s. 9–10.

¹³ Ks. jäljempänä Luku 4.4.

¹⁴ *Siltala* 2003, s. 330–331.

oikeudenalojen säännökset sellaisenaan sovi urheiluun, vaan niiden soveltaminen vaatisi joko urheiluspesifiä sääntelyä, tai prejudikaattikannanottoja.

1.4 Tutkimusaineisto

Oikeuslähdeopin ydinalueelle kuuluvat oikeudellisen ratkaisun perusteet ja näiden keskinäinen suhde. Oikeudellisia ratkaisuperusteita arvioidessa keskeistä on kiinnittää huomiota perusteen velvoittavuuteen, eli siihen, mikä merkitys ja painoarvo kyseisellä ratkaisuperusteella kulloinkin on. Lähtökohta on kirjoitetun lain vahva velvoittavuus, joka pitää sisällään myös lain nojalla annetut asetukset sekä eurooppaoikeudelliset säädökset ja kansainväliset sopimukset. Vahvasti velvoittavia ratkaisuperusteita täydentävinä voidaan pitää heikosti velvoittavia oikeuslähteitä, joita voidaan ratkaisuperusteiden lisäksi nimittää myös argumentaatiolähteiksi niiden täydentävän luonteen vuoksi. Heikosti velvoittavia oikeuslähteitä ovat esimerkiksi lakien valmisteluaineisto, kuten hallituksen esitykset tai valiokuntien mietinnöt. Lisäksi heikosti velvoittavina pidetään ylimpien instanssien, korkeimman oikeuden ja korkeimman hallinto-oikeuden ennakkoratkaisuja, prejudikaatteja. Sama ennakkoratkaisuvaikutus on myös Euroopan unionin tuomioistuimen ja Euroopan ihmisoikeustuomioistuimen ratkaisuilla.

Näiden oikeuslähteiden rinnalla ovat lisäksi sallitut oikeuslähteet, joilla viitataan muuhun kuin edellä kuvattuun aineistoon. Tällaista aineistoa ovat esimerkiksi oikeustieteellinen kirjallisuus, ministeriöiden ohjeistukset sekä alempien tuomioistuininstanssien ratkaisut. Tuomioistuimen tulee perustaa ratkaisunsa vahvasti velvoittavaan oikeuslähteeseen, käytännössä lakiin. Heikosti velvoittavat oikeuslähteet on puolestaan otettava ne huomioon, ja niistä poikkeaminen tulee pystyä perustelemaan. Sallitut oikeuslähteet eivät saa nimenomaista velvoittavuutta, mutta niin ikään niillä on perusteluina tukeva vaikutus.¹⁵ Tutkimuksessa on hyödynnetty edellä kuvattua oikeuslähdeopin mukaisesti monipuolisesti vahvasti ja heikosti velvoittavien oikeuslähteiden ohella myös erilaisia sallittuja oikeuslähteitä.

¹⁵ Määttä et. al. 2018, s. 9–10.

Urheilujuridiikan oikeuslähdeoppi ei eroa yleisestä oikeuslähdeopista sen enempää kuin muidenkaan eri oikeudenalojen osalta. Urheilua koskevaa lainsäädäntöä on niukasti¹⁶, mutta tällaiseen lainsäädäntöön sovelletaan normaalia tulkintajuridiikkaa. Koska tilanne on tämä, alan yleisten oppien rakentuminen jää puutteelliseksi eikä esimerkiksi lain esitöillä, kuten hallituksen esityksillä ole samankaltaista merkitystä kuin useimmilla oikeudenaloilla.¹⁷ Lainsäädännön sijasta keskeisenä oikeuslähteenä voidaan pitää tuomioistuimien ratkaisuja. Kansallisen oikeuskäytännön lisäksi myös vieraiden valtioiden oikeuskäytäntö on suuntaa antavaa oikeusjärjestelmien väliset erot huomioon ottaen. Eurooppaoikeus ja tuomioistuinratkaisut unionin tasolla antavat urheiluoikeudelliselle tutkimukselle suuntaa unionin lainsäädännön soveltamisesta urheiluun, kuten myös jäljempänä Luvussa 4.3.1 käy ilmi. Kansallisella tasolla myös Urheilun oikeusturvalautakunnan ratkaisukäytäntöä ja välitystuomioita voidaan hyödyntää oikeuslähteinä, kuten tässäkin tutkimuksessa on tehty. Urheiluoikeudellisessa oikeuskirjallisuudessa huomiotavaa on erityisesti se, että tutkimuksen vanhaa kerrostumaa ei välttämättä ole tai vanhempi kirjallisuus ei vastaa ajankohtaisia tarpeita. Kirjallisuuden soveltamista saattaa rajoittaa myös näkökulmien kapeus.¹⁸

Tutkimuksessa hyödynnetty vahvasti velvoittavat oikeuslähteet rajoittuvat pääasiassa kansalliseen välimiesmenettelystä annettuun lakiin sekä työoikeudelliseen ja sopimusoikeudelliseen lainsäädäntöön, joita on tutkimuksessa sovellettu urheilukontekstissa. Toissijaisesti tutkimuksessa on lisäksi hyödynnetty eurooppaoikeudellisia lainsäädäntöinstrumentteja, jotka niin ikään lukeutuvat edellä kuvatun oikeuslähdeopin mukaisesti vahvasti velvoittaviksi oikeuslähteiksi. Tutkimusaineisto siten ilmentää edellä todettua, urheiluoikeudellista lainsäädäntöä on niukasti ja siten myös lain esitöiden keskeisyys heikosti velvoittavana oikeuslähteenä urheilun oikeudessa ei ole vastaava kuin useimmilla oikeudenaloilla. Tutkimusaineistoon kuuluvat lakien esityöt ovatkin perinteisempien oikeudenalojen lainsäädäntöä taustoittavia. Tutkimuksessa on lisäksi otettu esiin kaksi korkeimman oikeuden ratkaisua, jotka ennakkoratkaisuarvonsa vuoksi katsotaan oikeuslähdeopissa heikosti velvoittaviksi oikeuslähteiksi.

¹⁶ Esimerkkinä urheiluspesifistä sääntelystä voidaan mainita liikuntalaki (390/2015), jossa säädetään sen 1.1 §:n mukaisesti liikunnan ja huippu-urheilun edistämisestä sekä eri valtiollisten toimijoiden vastuusta, yhteistyöstä ja rahoituksesta liikunnan toimialalla.

¹⁷ Tässä yhteydessä täytyy huomioda, että vaikka lain esityöt eivät ole kovinkaan merkityksellisiä urheiluoikeudellisen sääntelyn näkökulmasta, ne saavat kuitenkin merkitystä myös urheiluoikeudessa niissä tilanteissa, joissa sovellettavaksi tulevat vakiintuneempien oikeudenalojen, kuten sopimusoikeuden lainsäädäntö.

¹⁸ Halila 2006, s. 5–7.

Tutkimuksessa on lisäksi hyödynnetty sallittuna oikeuslähteinä hovioikeuden ja käräjäoikeuden ratkaisuja sekä Urheilun oikeusturvalautakunnan ratkaisukäytäntöä, joka tosin on suosituksen luontoista.¹⁹ Keskeinen oikeustieteellinen kirjallisuus on pääasiassa urheiluoikeudellista ja prosessioikeudellista kirjallisuutta sekä asiantuntija-artikkeleita. Lisäksi tulkinnalle tukea on haettu sopimusoikeuden ohella myös esimerkiksi yhdistysoikeuden alalta. Tutkimuksessa on niin ikään hyödynnetty esimerkin omaisesti muun muassa yhdistysten, kuten urheilun lajiliittojen sääntöjä sekä tutkimuksen kohteena olevan välitysfoorumin omia sääntöjä kansallisen lainsäädännöllisen kehyksen rinnalla.²⁰

Tutkimuksen Luvussa 2 käsittelen välimiesmenettelyä yhtenä vaihtoehtoisen riidanratkaisun muotona sekä erityisesti Urheilun oikeusturvalautakunnassa tapahtuvaa välimiesmenettelyä välitysfoorumin omista säännöistä seuraavien määräyksien valossa. Luvussa 3 esittelen tarkemmin urheiluoikeutta oikeusalana tai oikeusalueena sekä urheilutoiminnalle tyypillisiä erityispiirteitä, jotka vaikuttavat urheilun riitaisuuksien ratkaisemiseen. Luvussa esittelen lisäksi esimerkinomaisesti mahdollisia riitakysymyksiä, joita urheilutoiminnassa voi ilmetä. Luvussa 4 käsittelen Urheilun oikeusturvalautakunnan toimivaltaa niin, että aluksi määrittelen, mitä ymmärrän toimivallalla tarkoittavan, jonka jälkeen analysoin ja systematisoin välimiesmenettelystä annetun lain ja Urheilun oikeusturvalautakunnan määräyksiä välimiesoikeuden toimivallasta. Luvussa 4 on lisäksi erityiskysymyksinä käsitelty yhdistysautonomiata ja urheilun kolmen kehän -ajattelua välimiesoikeuden toimivaltaan vaikuttavina tekijöinä sekä jäljempänä tarkemmin esiteltävän urheilun pyramidirakenteen ja siitä seuraavan sääntöketjutuksen vaikutusta välityssopimukseen sitovuuteen. Lopussa esittelen tutkimukseeni perustuvat johtopäätökset, joiden tarkoitus on systematisoida ja selventää tutkimuksessa esiin nousseisiin tulkintakysymyksiin liittyvää oikeustilaa.

¹⁹ Kansallisessa oikeusjärjestelmässä instanssijärjestys koskee tuomioistuimia ja välimiesoikeudet sekä muut vaihtoehtoisen riidanratkaisun keinot jäävät varsinaisen tuomioistuinjärjestelmän ulkopuolelle. Ruotsissa on kuitenkin tuotu instanssinäkemyksiä myös tuomioistuinten ulkopuoliseen riidanratkaisuun erityisesti urheilukontekstissa. Supreme Sports Tribunal käsittelee valituselimenä valituksia päätöksistä, jotka koskevat urheilua ja sen kurinpitoa. *Möller* 2023, s. 11.

²⁰ Tutkimuksessa on keskeisesti tulkittu välimiesmenettelystä annetun lain ja Urheilun oikeusturvalautakunnan sääntöjen määräyksiä välimiesoikeuden toimivallasta. Mitä tulee Urheilun oikeusturvalautakunnan sääntöjen tulkitsemiseen ja soveltamiseen, sääntöjen rakenne jättää tulkitsijalle epäselväksi sen, tuleeko välimiesmenettelyyn soveltaa myös muita kuin sääntöjen V luvun mukaisia välimiesoikeutta koskevia määräyksiä. Kuten jäljempänä ilmenee, lautakunnan sääntöjen muut määräykset, kuten lautakunnan kokoonpanoa koskevat määräykset, vaikuttavat välillisesti myös välimiesmenettelyyn sovellettaviin sääntöihin. Toisaalta varsinaisten menettelyjen kulkua koskevien sääntöjen osalta on selvää, että sovellettavaksi tulevat välimiesmenettelystä annetun lain säännökset, sillä lautakuntamenettely poikkeaa vahvasti pääsääntöisesti hyvin vapaamuotoisesta, asianosaisautonomiaan perustuvasta välimiesmenettelystä.

2. Urheilutoiminnan riidat

2.1 Urheilu-oikeus

Urheilutoimintaan kohdistuu hyvin vähän erityistä lainsäädäntöä, mikä juontaa juurensa siihen, että urheilu on koettu sellaiseksi vapaaehtoisen kansalaistoiminnan muodoksi, johon lainsäätäjät ei ole halunnut puuttua. Oikeusjärjestyksen ulottumista urheiluun voidaan kuvata urheilun jakamisella kolmeen tasoon²¹ sen mukaan, onko kyse leikistä, harrasteurheilusta vai huippu-urheilusta. Oikeusjärjestys ja urheilun sisäinen normijärjestelmä ulottuvat leikkiin hyvin rajallisesti, kun taas harrasteurheilussa keskeistä on urheilun sisäinen normijärjestelmä varsinkin, kun kyse on kilpaurheilusta. Huipputaso urheiluun sen sijaan vaikuttavat usein muun muassa yleinen työoikeudellinen lainsäädäntö ja kaupalliseen liiketoimintaan liittyvä sääntely saattaa puolestaan kohdistua huipputaso urheilutoiminnan organisoimiseen.²² Urheilun oikeudesta halutaan oikeudenalan sijaan puhua usein oikeusalueena²³, sillä urheilu-oikeudessa on erittäin niukalti omalajista normistoa ja vakiintuneista oikeudenaloista poikkeavia yleisiä oppeja.²⁴ Urheilu-oikeudelliset tutkimusongelmat voidaankin usein ratkaista kulloinkin soveltuvan vakiintuneen oikeudenalan keinoin niin, että urheilu on vain erityinen toimintaympäristö säännösten soveltamiselle.²⁵

Urheilun sisäinen sääntely rakentuu pitkälti lajiliittojen itsesääntelyn varaan. Käytännössä siis kansainvälisillä lajiliitoilla on säännöt, joihin kansalliset lajiliitot sitoutuvat. Urheiluseurat puolestaan kuuluvat jäseninä kansallisiin lajiliittoihin ja yksittäiset urheilijat jäseninä urheiluseuroihin. Kyse on urheilun pyramidimaisesta liittorakenteesta. Ongelmallista tällaisesta rakenteesta tekee se, että oikeudellisesti urheilijat ovat ulkopuolisia kansalliseen ja kansainväliseen lajiliittoon nähden, sillä urheilijat ovat antaneet itseään koskevan sääntelyvallan ainoastaan sille urheiluseuralle, jonka jäsen urheilija on.²⁶ Pyramidirakenteen mukaisen sääntöketjutuksen yhdistysoikeudellista sitovuutta voidaan kuvata alla olevalla kuvaajalla²⁷.

²¹ Jäljempänä Luvussa 4.3 on käsitelty syvällisemmin oikeusjärjestyksen suhdetta urheilun kolmeen kehään.

²² Halila DL 5/2002, s. 813.

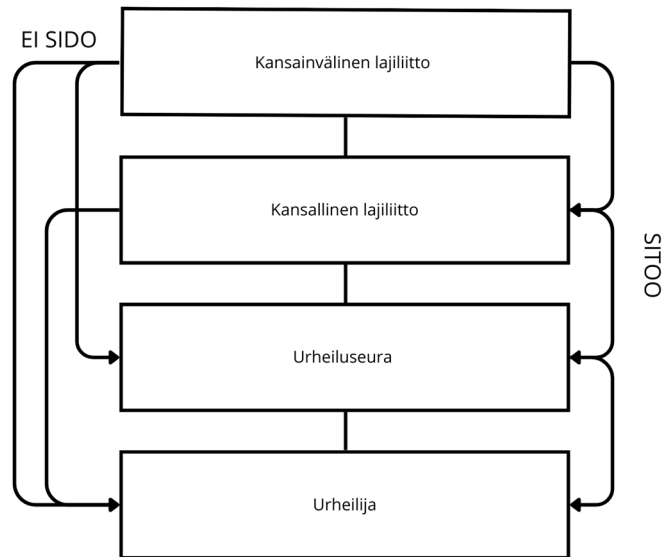
²³ Ks. esim. Bruunin arvostelu Halilan teoksesta ”Oikeudellistuva urheilu”, jossa Bruun toteaa vierastavansa tarvetta luoda uusia oikeudenaloja heti, kun johonkin yhteiskunnalliseen kysymykseen liittyy oikeudellisia ongelmia. Bruun on kuitenkin todennut, että urheilun oikeudellistuminen on tosiasia.

²⁴ Halila, Norros 2017, s. 2.

²⁵ Aine: Oikeustiede – Jurisprudentia XLIV:2011, s. 6.

²⁶ Rauste 1997, s. 27.

²⁷ Rauste 1997, s. 29.

Sääntöketjutus ja itsesääntelyn tehokkuus perustuvat yhdistysoikeudellisesti siihen, että urheiluseurat hyväksyvät kansallisen lajiliiton säännöt osaksi omiaan, jolloin sääntöjen sitovuus ulottuu myös seuran jäseniin. Vastaavasti kansallisten lajiliittojen tulee hyväksyä kansainvälisten lajiliittojen säännöt omaksi omia sääntöjään, jolloin sääntöketjutus on valmis.²⁸ Toinen keskeinen syy itsesääntelyn tehokkuuteen on kilpailutoiminnan järjestäminen lajiliittojen alaisuudessa, mikä onkin urheilulle tyypillistä. Lajiliitot ovat keskeisiä sääntelyn luojia, minkä johdosta niillä on tosiasiaa melko paljon valtaa urheilutoiminnassa ja vaikutusta jopa yksittäisten urheilijoiden mahdollisuuksiin urheilla ammatikseen tai muuten vain.²⁹

Urheilutoiminnan sääntelyssä voidaan hahmottaa kolme kehää, joista sisimpänä on kyseessä olevaa urheilusuoritusta sääntelevät säännöt, kuten jalkapallon pelisäännöt. Ulkopuolinen oikeusjärjestys ei ulotu laisinkaan tällaisiin itsesääntelynormeihin. Toisella kehällä ovat muun muassa kilpailu- ja kurinpitösäännöt, jotka sääntelevät kilpailutoimintaa. Tälle kehälle oikeusjärjestys ulottuu jossain määrin, mutta urheilun autonomia on kuitenkin laaja. Oikeusjärjestyksestä johtuen kilpailu- tai muut vastaavat säännöt eivät saa rikkoa esimerkiksi perusoikeuksia, joten oikeusjärjestys rajoittaa autonomiaan joiltain osin. Uloimmalle kehälle sijoittuvat esimerkiksi urheilijoiden ja seurojen väliset oikeustoimet muun muassa sopimussuhteiden muodossa. Tällaisiin toimiin sovelletaan lähtökohtaisesti vakiintuneiden oikeudenalojen soveltuvia

²⁸ Ks. esim. Rauste 1997, s. 30.

²⁹ Ziliacus 2018 s. 264–265.

säännöksiä, ja urheilun autonomia on toissijaista.³⁰ Kaikissa tapauksissa ei ole täysin selvää, mille kehälle itsesääntelyn normit asettuvat, sillä sääntely voi osittain olla limittäistä. Tähän problematiikkaan palaan jäljempänä tarkemmin Luvussa 4.3.2.

Yksi keskeisimmistä kysymyksistä urheilun oikeudessa on se, soveltuuko oikeusjärjestys sellaisenaan urheiluun. Kuten edellä on todettu, tämä ei kaikissa tilanteissa ole täysin selvää ja joudutaan pohtimaan, mitkä ovat oikeudellisia ja mitkä ei-oikeudellisia normeja.³¹ Urheilutoiminnassa vakiintuneet periaatteet ovat yksi sellainen osa-alue, jonka yhteydessä joudutaan pohdittamaan juridiikan ja etiikan välistä rajanvetoa. Erityisesti merkityksellistä tämä on niissä tilanteissa, kun pohditaan tuomioistuimen, tai Urheilun oikeusturvalautakunnan toimivaltaa.

Aineen mukaan urheilu-oikeuden arvo- ja tavoiteperusta voidaan hahmottaa rakentuvan kolmen keskeisen periaatteen varaan.³² Näistä ensimmäinen on vapausperiaate, joka sinällään ilmenee jo aiemmin kuvatussa urheilutoiminnan ns. syvimmästä luonteesta, kyse on vapaaehtoisesta kansalaistoiminnasta. Urheilun ja urheilutoiminnan piirissä toimivan yksilön toimintamahdollisuuksia turvaavat perusoikeudet, kuten PL 7 §, joka turvaa henkilökohtaista vapautta ja mahdollistaa siten urheilutoimintaan osallistumisen, sekä yleisesti yksityiselämää turvaava PL 10 §. Lisäksi erityisen keskeinen perusoikeus urheilutoiminnan ja sen toimintavapauden kannalta on PL 13 §:n mukainen yhdistymisvapaus, sillä urheiluseurat ovat usein yhdistysmuotoisia toimijoita. Vapausperiaatteella on edellä kuvatuksi tiivis yhteenliittymä perusoikeuksiin, mikä nähdäkseni mahdollistaisi tämän periaatteen soveltamisalaan kuuluvien tapauksien ratkaisemisen oikeusjärjestyksen puitteissa. Tosin tällainen hypoteettinen tapaus käsiteltäisiin kuitenkin luultavasti perusoikeuskysymyksenä tapauskohtaisesti esimerkiksi yhdistymisvapauteen

³⁰ *Zilliacus* 2016, s. 174–175. *Zilliacus* on artikkelissaan katsonut, että päätettäessä sellaisista sopimuksista, jotka sijoittuvat sääntelyn kolmesta kehästä uloimmalle, urheilun erityispiirteiden merkitys on vain rajallinen. Nähdäkseni urheilun erityispiirteitä ei kuitenkaan voida täysin unohtaa myöskään uloimmalle kehälle sijoittuvissa oikeustoimissa. Ks. esim. *Aine*: Oikeustiede – Jurisprudentia XLIV:2011, s. 6, jonka mukaan urheilu on erityinen toimintaympäristö vakiintuneiden oikeudenalojen säännösten soveltamiselle. Lisäksi urheilun sääntöjärjestelmän arvioinnissa tulee esille juridiikan ja etiikan yhteys ja erillisyys, mikä voi nousta esiin myös urheilutoiminnan sopimussuhteissa muun muassa reilun pelin periaatteen ja muiden käytäntöjen pohjalta muodostuneiden ominaispiirteiden valossa. Toisaalta se, että jokin menettely ei ole urheilun eettisten periaatteiden mukaista, ei tarkoita, että se olisi vastoin oikeusjärjestystä, mutta tällaista kysymystä pohtiessa on jo otettu huomioon yksi urheilun erityispiirteistä, joka on eräänlainen vakiintuneiden tapojen ja käytäntöjen muodostama urheilun etiikka, jota urheilutoiminnassa noudatetaan. Urheilun etiikasta ja sen vaikutuksesta oikeudelliseen argumentointiin ks. esim. *Halila* 2006, s. 12–13.

³¹ *Halila* 2006, s. 8.

³² *Aine* Oikeustiede – Jurisprudentia XLIV:2011, s. 20.

perustuen, mutta ei liene mahdollista täysin sulkea pois myöskään urheilun sisäistä kantavaa periaatetta perusoikeutta tukevana seikkana.

Urheilun ylimmäksi eettiseksi periaatteeksi on luonnehdittu reilun pelin (eng. *fair play*) periaatetta, jossa yhdistyy eettismoraalinen sekä oikeudellinen arviointi. Reilun pelin periaatteen keskeisenä sisältönä voidaan pitää sellaisia arvoja ja tavoitteita, jotka ovat yhdenmukaisia yhteiskunnassa vallitsevan oikeudenmukaisuuskäsityksen kanssa. Reilun pelin sisältö ei muodostu yksin muodollisista peli- ja muista säännöistä, vaan myös urheilun sisäiset käytännöt ja tavat vaikuttavat siihen, mitä on pidettävä oikeudenmukaisena, reiluna pelinä. Voidaan puhua myös niin sanotusta pelin hengestä, joka muodostuu niin ikään käytäntöjen pohjalta lajikohtaisesti kunkin lajin ominaispiirteiden mukaan.³³ Reilun pelin periaate ja muu etiikan kietoutuminen urheilun itsesääntelyyn saattaa aiheuttaa rajanveto-ongelmia sen suhteen, onko kyse juriidista vai etiikasta, jotka eivät tosin ole aina toisiaan poissulkevia vaihtoehtoja. Urheilun oikeusturvalautakunnassa on kuitenkin linjattu, että lautakunta tutkii toimivaltansa nojalla juriidikkaa, mikä luo lautakunnalle myös roolin suunnannäyttäjänä sen suhteen, onko käsiteltävässä asiassa kyse oikeudellisten periaatteiden soveltamisesta urheilun toimintaympäristö huomioon ottaen vain urheilun sisäisistä oikeudellisista periaatteista, jotka kallistuvat etiikan puoleen.³⁴

Kolmantena urheilun kantavana periaatteena voidaan pitää kilpailujen sujuvuutta, minkä arvioimiseksi on tarpeen soveltaa kotimaisen sääntelyn ja urheilun itsesääntelyn lisäksi EU:n vapaaseen liikkuvuuteen ja kilpailuoikeuden kieltoihin liittyvää sääntelyä. EU:n säädösten soveltamisessa on keskeistä tunnistaa urheilutoiminnassa järjestettävälle kilpailulle annettu sisällöllinen merkitys ja sen suhde edellä kuvattuihin vapausperiaatteeseen ja reilun pelin periaatteeseen.³⁵³⁶ Käytännössä merkittävimpänä urheilun itsesääntelyä rajoittavana sääntelynä voidaan pitää kilpailunrajoituslainsäädäntöä. Urheiluseurojen välinen vapaa kilpailu takaa, että urheilijat saavat markkina-arvoaan vastaavan käyvän korvauksen suorituksistaan, niistä palveluista, joita he tarjoavat.³⁷ Kilpailunrajoituslainsäädäntö tekee siis poikkeuksen itsesääntelyn soveltamiseen. Toisaalta tämä poikkeus myös osoittaa, että oikeusjärjestys voi sellaisenaan ulottua

³³ *Aine Oikeustiede – Jurisprudentia XLIV:2011*, s. 35–37.

³⁴ *Halila 2006*, s. 13.

³⁵ *Aine Oikeustiede – Jurisprudentia XLIV:2011*, s. 39–40.

³⁶ Kansainvälisesti on keskustelua myös esiintynyt mahdollisesta tarpeesta ulottaa EU:n toimivalta suoraan urheiluun. Ks. esim. *Halila 2006*, s. 45–46.

³⁷ *Rauste 1997*, s. 70, 73.

urheiluun, ja sitä voidaan soveltaa siihen vastaavasti kuin muuhunkin kaupalliseen liiketoimintaan.

Olen kuvannut edellä urheiluoikeudelle, tai urheilun oikeudelle, tyypillistä sääntelymekanismia, joka rakentuu pitkälti itsesääntelyn ja vakiintuneiden oikeudenalojen sääntelyn sekä yleisten oppien varaan. Urheilutoiminnan sääntely sekä kantavat periaatteet ovat nähdäkseni täysin uniikkeja, mutta urheilutoiminnassa hyvinkin vakiintuneita tapoja sekä käytäntöjä toiminnan ylläpitämiseksi ja ennen kaikkea keskeisiä urheilun oikeuden spesifin luonteen ymmärtämiseksi. Tässä yhteydessä ei ole tarpeen pohtia erilaisia vaihtoehtoja³⁸ urheilutoiminnan ja erityisesti urheilun oikeuden sääntelykentän ja -mekanismin kehittämiseksi, vaan olennaista on ymmärtää urheilulle tyypillisiä erityispiirteitä, jotka vaikuttavat keskeisesti urheiluriitojen syntymiseen ja ratkaisemiseen.

2.2 Tyypilliset urheiluriidat

Urheiluriidalla ei käsitteenä ole yhtä vakiintunutta määritelmää, vaan urheilutoiminnan riidat voidaan määritellä ainakin kahdella eri tavalla. Urheiluriita voidaan ensinnäkin määritellä sen sisällön mukaisesti siten, että riidan kohteen tulee olla suoraan urheilemiseen liittyvä asia.³⁹ Tämä lakea määritelmä jättää soveltajalleen tulkinnanvaraa rutkasti, ja edellyttää nähdäkseni ensinnäkin urheilu -käsitteen määrittelemistä. Koska urheilun käsitteen määrittelemisen liittyy keskeisesti myös Urheilun oikeusturvalautakunnan toimivallan määrittelemiseen UOL:n sääntöjen 31 §:n mukaisesti, käsittelen tätä jäljempänä Luvussa 4.2. Toiseksi urheiluriita voidaan käsitteenä määritellä riidan osapuolen mukaan, mikä käytännössä tarkoittaisi, että riidan osapuolena tulisi olla esimerkiksi urheilija, urheiluseura taikka liitto.⁴⁰

³⁸ Lajiliittojen vallankäyttöä on pyritty haastamaan lainvastaisena ja epäeettisenä, ja niiden aseman voidaankin katsoa heikentyneen suhteessa muihin toimijoihin. Pyramidirakenteeseen perustuvan itsesääntelyjärjestelmän mureneminen saattaisi kuitenkin johtaa siihen, että urheilulle haitallisiin ilmiöihin, kuten dopingiin, ei voitaisi puuttua yhtä tehokkaasti. Vaikka lajiliitot ovatkin eräänlaisessa monopoliasemassa sääntöjen asettajina, niiden intressiin kuuluu lajiensa etujen ajaminen kaikilla tasoilla, mikä puolestaan on omiaan ajamaan urheilijoiden ja urheilutoiminnan etuja. *Zilliacus* 2018, s. 285.

³⁹ *Zilliacus* 2016, s. 178.

⁴⁰ *Zilliacus* 2016, s. 178–179.

Edellä kuvatut määritelmät eivät kuitenkaan nähdäkseni ole tarpeeksi laajoja ja täsmällisiä kattamaan kaikkia sellaisia urheiluriitoja, joita Urheilun oikeusturvalautakunta voi välimiesoikeutena ratkaista. UOL:n sääntöjen 1 §:n mukaisesti lautakunnan tehtävänä on antaa ratkaisuja urheilua koskeviin valituksiin, minkä lisäksi se voi toimia välimiesoikeutena sääntöjen 31 §:n mukaisesti. Sääntöjen 31 §:n mukaan lautakunta voi toimia välimiesoikeutena muun muassa ”*urheilun sopimusasioissa*” ja ”*urheilujärjestötoimintaan liittyvissä taloudellisissa asioissa*”. Mikäli urheiluriita määritettäisiin edellä kuvatun mukaisesti riidan osapuolen mukaan, tulisi tällaisena mahdollisena riidan osapuolena määritelmässä ottaa huomioon myös erilaiset urheilijoiden ja urheilujärjestöjen yhteistyökumppanit.⁴¹

Yhteistyökumppaneiden, kuten sponsoreiden, kanssa tehtävät sopimukset ovat urheilussa yleisiä ja kuuluvat nähdäkseni UOL:n sääntöjen 31 §:n mukaisiin ”*urheilun sopimusasioihin*” tai vaihtoehtoisesti ”*urheilujärjestötoimintaan liittyviin taloudellisiin asioihin*”.⁴² Lisäksi voidaan pohtia, ovatko tällaiset sopimukset ja niihin liittyvät riidat *suoraan* urheilemiseen, tekemiseen, liittyviä asioita sanamuodon mukaisessa merkityksessä. Selvää kuitenkin on, että Urheilun oikeusturvalautakunta on perustettu ratkaisemaan urheiluun liittyviä riitaisuuksia.⁴³ Käytän tässä tutkimuksessa urheiluriidoista edellä kuvaamaani UOL:n sääntöjä mukailevaa laajempaa käsitettä, joka kattaa myös yhteistyökumppanit riidan mahdollisina osapuolina.

Zilliacuksen mukaan urheiluriitojen päätyypit ovat urheilujärjestöjen, liigojen ja seurojen päätöksiin liittyvät riidat sekä sopimusriidat, jotka kattavat myös sopimukseen perustuvat vahingonkorvausasiat. Näiden lisäksi riidat voivat liittyä myös sopimuksen ulkoiseen vahingonkorvaukseen sekä rikosasioihin.⁴⁴ Urheilun oikeusturvalautakunnan säännöissä määritelty lautakunnan toimivalta, johon kuuluvat muun muassa yhdistyksen ja liigan päätöksistä tehdyt valitukset sekä välimiesoikeutena sääntöjen 31 §:n mukaan käsiteltävät asiat, kuten urheilun sopimusasiat sekä urheilujärjestötoimintaan liittyvät taloudelliset asiat, mukailevat jakoa urheiluriitojen päätyypeihin. Myös Court of Arbitration for Sportin (CAS) sääntöjen R27 artiklan mukaiseen soveltamisalaan kuuluvat sopimukseen liittyvät riidat (*ordinary arbitration proceedings*) ja valitukset (*appeal arbitration proceedings*). En näe tarpeen tässä yhteydessä yhdistää

⁴¹ Ks. esim. Aine 2017, s. 634 urheiluriitojen erilaisista henkilörelaatioista.

⁴² Ks. jäljempänä Luku 4.2.

⁴³ Halila, Norros 2017, s. 529–530.

⁴⁴ Zilliacus 2016, s. 179.

urheiluriitoihin ja niiden tyypeihin rikosasioita ottaen huomioon, että oikeusjärjestelmäsämme vallitsee vahva jako rikos- ja riita-asioihin.

Tyypillisesti siis urheiluriidat voivat koskea esimerkiksi pelaajasopimuksia tai muita vastaavia sopimuksia urheilijan ja seuran välillä.⁴⁵ Riidassa voi niin ikään olla kyse myös seuran, liigan tai liiton asettamista säännöistä ja niiden sisällöstä sekä niiden nojalla annetuista päätöksistä. Myös erilaiset sponsorointi- ja muut yhteistyösopimukset voivat näkemykseni mukaan olla urheiluriidan kohteena ja siten tulla ratkaistavaksi Urheilun oikeusturvalautakunnan välimiesmenettelyssä. Tässä yhteydessä on lisäksi keskeistä ottaa huomioon ns. urheilun toiminnan kolme kehää, mistä johtuu, että oikeusjärjestys ei esimerkiksi ulotu laisinkaan urheilusuoritusta säänteleeseen normistoon, pelisääntöihin.⁴⁶ Käsittelen jäljempänä Luvussa 4.3 tarkemmin urheilutoiminnassa esiintyvää itsesääntelyä sekä sen suhdetta ulkopuoliseen oikeusjärjestykseen.

Tässä luvussa on esitelty urheiluoikeutta ja tuotu erityisesti esiin sen kompleksinen asema oikeusalueen ja oikeudenalan käsitteiden välisen rajanvedon rajamailla. Edellä on lisäksi esitetty seuraavissa luvuissa tutkimuskysymyksen kannalta relevantteja urheiluoikeuden erityispiirteitä sekä mahdollisia riitakysymyksiä, jotka voisivat, osapuolten niin tahtoen, tulla käsiteltäväksi Urheilun oikeusturvalautakunnan välimiesmenettelyssä. Seuraavassa käsittelen välimiesmenettelyä instituutiona ja yhtenä vaihtoehtoisen riidanratkaisun muodoista sekä ennen kaikkea menettelyn kulkua Urheilun oikeusturvalautakunnassa.

3 Välimiesmenettely – erityisesti Urheilun oikeusturvalautakunnassa

3.1 Välimiesmenettely osana vaihtoehtoista riidanratkaisua

Vaihtoehtoinen riidanratkaisu (*Alternative Dispute Resolution, ADR*) on yleistynyt länsimaissa runsaasti 1960-luvulta lähtien. Liikkeen taustalla on ollut ajatus tuomioistuinten työtaakan

⁴⁵ Rauste kommentoi Iltalehden uutisessa julkisuuteen noussutta jääkiekkoilijaa vastaan annettua raiskaustuomiota. Kyseisen jääkiekkoilijan pelaajasopimuksen riidanratkaisulausekkeen mukaan sopimuksesta aiheutuvat tai siihen liittyvät riidat ratkaistaan välimiesmenettelyssä. Siten se, onko seuralla oikeus purkaa pelaajasopimus raiskaustuomion johdosta, tulisi sopimuksen mukaisesti ratkaista välimiesmenettelyssä. *Parviainen 2023.*

⁴⁶ *Zilliacus 2016, s. 174.*

keventämisestä. Eräänlaisena lähtölaukauksena pidetty Pound-konferenssi vuonna 1976, jossa Yhdysvaltojen korkeimman oikeuden presidentti Warren Burger osoitti huolensa tuomioistuinten työtilanteesta ja riita-asioiden kasvavasta määrästä, vahvasti ajatusta tuomioistuinten työtaakan vähentämisestä.⁴⁷ Tuomioistuimen työtaakan keventämisen lisäksi taustalla voidaan nähdä *access to justice* -liike⁴⁸, sillä oikeudenkäyntien hitautta ja korkeita kustannuksia pidettiin, ja pidetään edelleen⁴⁹, keskeisenä ongelmana oikeuksiin pääsyn kannalta.⁵⁰ Hitaat prosessit rasittavat yksilöä, yrityksiä ja yhteiskuntaa ja voivat joissakin tapauksissa merkitä jopa ihmisoikeusloukkausta.⁵¹ Siten vaihtoehtoinen riidanratkaisu on saanut jalansijan yhteiskunnassamme.

Vaihtoehtoisella riidanratkaisulla tarkoitetaan tyypillisesti sellaisia riidanratkaisun menetelmiä, joita ei voida luokitella perinteiseksi oikeudenkäynniksi. Vaihtoehtoisen riidanratkaisun käsitteen määrittelystä vallitsee sen käsitteellisen epäselvyyden vuoksi erimielisyyttä, minkä seurauksena käsite voidaankin määritellä erikseen ns. laajassa ja suppeassa mielessä. Suppeasti määriteltynä kyse on tuomioistuimen ulkopuolella tapahtuvasta, yksityisestä ja vapaamuotoisesta riidanratkaisusta, mikä on kaikkein suppeimmillaan rajoittunut koskemaan ainoastaan riidan osapuolten suostumukseen perustuvaa konsensuaalista riidanratkaisua.⁵²

Laajassa mielessä käsitteeseen voidaan puolestaan katsoa kuuluvaksi kaikki riidanratkaisu, joka poikkeaa täysimittaisesta oikeudenkäynnistä tuomioistuimissa. Määrittely tapahtuu siten negaation kautta ja pitkälti sen mukaan, mitä on ymmärrettävä oikeudenkäynniksi.⁵³ Tässä yhteydessä täysimittaisella oikeudenkäynnillä viitataan täysitutkintaiseen riita- tai rikosasiaan. Siten myös tuomioistuimeen tavalla tai toisella paikantuva riidanratkaisu, kuten tuomioistuinsovitelu, voidaan lukea vaihtoehtoiseksi riidanratkaisuksi. *Koulun* mukaan vallitsevaksi määritelmäksi on muodostunut vaihtoehtoisen riidanratkaisun laaja määrittely edellä kuvatun mukaisesti.⁵⁴ Tässä tutkimuksessa katson välimiesmenettelyn kuuluvan vaihtoehtoisen

⁴⁷ *Ervasti* 2005, s. 231–232.

⁴⁸ Access to justice -käsitteellä viitataan sellaisiin kysymyksiin, jotka liittyvät ihmisten oikeuteen saada oikeussuojaa. Kyse on nimenomaisesti tosiasiallisesta eikä muodollisesta oikeudesta oikeussuojan saantiin. *Vuorenää* 2023, s.66.

⁴⁹ Muun muassa Suomi on saanut 2000-luvulla useita langettavia tuomioita Euroopan ihmisoikeustuomioistuimelta (EIT) Euroopan ihmisoikeussopimuksen (Sops 63/1999, EIS) 6 artiklan rikkomisesta. EIS 6 artikla takaa jokaiselle muun ohella oikeuden oikeudenmukaiseen ja julkiseen oikeudenkäyntiin kohtuullisen ajan kuluessa.

⁵⁰ *Hietanen-Kunwald, Koulun* 2021, XI:1, alaluku *Vaihtoehtoinen riidanratkaisu*.

⁵¹ Ks. myös *Markus* 2022.

⁵² *Koulun* 2005, s. 22.

⁵³ *Hietanen-Kunwald, Koulun* 2021, XI:1, alaluku *Vaihtoehtoinen riidanratkaisu*.

⁵⁴ *Koulun* 2005, s. 22–23.

riidanratkaisun laajan määritelmän mukaisesti vaihtoehtoisen riidanratkaisun käsitteeseen tuomioistuimen ulkopuolella tapahtuvana yksityisenä ja osapuolten sopimusvapauteen perustuvana pitkälti vapaamuotoisena riidanratkaisun muotona.

Kuten edellä viitattiinkin jo konsensuaaliseen riidanratkaisuun, on vaihtoehtoinen riidanratkaisu siten jaettavissa kahteen päätyyppiin: suostumuksenvaraiseen eli konsensuaaliseen (*consensual*) riidanratkaisuun ja lainkäytölliseen (*adjudicative*) riidanratkaisuun.⁵⁵ Nämä päätyypit on edelleen jaettavissa sen mukaisesti, paikantuuko riidanratkaisu tuomioistuinkontekstiin, johonkin muuhun viranomaiseen, kansalaisyhteiskunnan instituution, vai suoraan kansalaisten välillä tapahtuvaksi.⁵⁶ Vaihtoehtoisen riidanratkaisun suppeimpaan määritelmään katsotaan edellä kuvatun mukaisesti kuuluvaksi ainoastaan suostumuksenvarainen riidanratkaisu, jolla viitataan usein sovitteluun, joka mielletäänkin monesti vaihtoehtoisen riidanratkaisun päämuodoksi⁵⁷. Lainkäytöllinen riidanratkaisu muistuttaa prosessia, ja sen keskeisenä erona suostumuksenvaraiseen riidanratkaisuun voidaan pitää ulkopuolista riidanratkaisijaa, joka ratkaisee osapuolten välisen kiistan ilman asianosaisten hyväksyntää. Välimiesmenettely, johon palataan vielä tuonnempana, on yksi esimerkki lainkäytöllisestä riidanratkaisusta⁵⁸.

Myös lautakuntia, jotka ovat erityisen tavallisia Pohjoismaissa, voidaan pitää yhtenä lainkäytöllisen vaihtoehtoisen riidanratkaisun sovelluksena. On kuitenkin hyvä huomata, että vaikka puhutaan ”lainkäytöllisestä” vaihtoehtoisesa riidanratkaisusta, ei lautakunnan antaman ratkaisun tarvitse perustua lakiin, vaan kyse voi olla mistä tahansa objektiivisesta tai subjektiivisesta ratkaisuperusteesta. Lautakuntamenettelyt saattavat erota suurestikin toisistaan, jolloin lautakunnillekin on vaihtoehtonsa, muun muassa valinta julkisen ja yksityisen lautakunnan välillä. Jäljempänä keskitytään tarkemmin yksityiseen Urheilun oikeusturvalautakuntaan, joka on niin ikään yksi sovellutus vaihtoehtoisesa riidanratkaisusta, jossa käsittely tapahtuu lautakuntatyypisest ja muuttuu, jos muuttuu, välimiesmenettelyksi.⁵⁹

⁵⁵ *Hietanen-Kunwald, Koulu 2021, XI:1, alaluku Vaihtoehtoinen riidanratkaisu.*

⁵⁶ *Koulu 2005, s. 41.*

⁵⁷ *Hietanen-Kunwald, Koulu 2021, XI:1, alaluku Vaihtoehtoinen riidanratkaisu.*

⁵⁸ *Hietanen-Kunwald, Koulu 2021, XI:1, alaluku Vaihtoehtoinen riidanratkaisu.*

⁵⁹ *Koulu 2011 s. 65–67, s. 112.* UOL voi pääasiallisen lautakuntana toimimisen lisäksi toimia välimiesoikeutena sekä antaa lausuntoja. Asia käsitellään välimiesoikeutena lautakunnan sääntöjen 31 §:n mukaisesti, jos *asianosaiset niin sopivat*. Siten se, muuttuuko lautakuntamenettely välimiesmenettelyksi vai käsitelläänkö asia jo lähtökohteisesti välimiesmenettelyssä, on osapuolten ratkaistavissa.

Kuten huomaamme, vaihtoehtoinen riidanratkaisu on väljästi määritelty termi, ja siihen voidaan käsitteen määrittelyn laajuuden mukaan lukea kuuluvaksi mitä erilaisempia sovelluksia erilaisista riidanratkaisumenettelyistä. Riidanratkaisu tuomioistuimen ulkopuolella ei etene mitenkään säännönmukaisesti, mutta tuomioistuinprosessia pidetään usein viimekätisenä oikeussuojakeinona riita-asioissa, ja monesti konflikteja pyritäänkin ratkaisemaan eri tavoin ennen kuin käännytään tuomioistuimen puoleen. Konfliktinratkaisu saattaa ensinnäkin jäädä kokonaan osapuolten väliseksi, sillä yksinkertaisimmillaan riita voidaan ratkaista osapuolten välisin neuvotteluin. Mikäli sovinnolliseen ratkaisuun ei kuitenkaan päästä neuvotteluin, osallistuu riidan käsitteeseen jokin kolmas, ulkopuolinen taho. Sovittelun, joka *Liukkosen* mukaan voidaan jakaa tasoihin, lievimpänä muotona (*conciliation*) voidaan pitää ulkopuolisen tarjoamaa neutraalia neuvotteluympäristöä, jossa sovittelijan rooli kuitenkin rajoittuu lähinnä keskustelun johtamiseen, jolloin ratkaisun hakeminen on edelleen asianosaisten vastuulla. Sovittelun ”toiseen tasoon”, välitykseen (*mediation*), kuuluu tarvittaessa ulkopuolisen tahon tekemä ratkaisuehdotus.

Edellä kuvattuja riidanratkaisukeinoja yhdistää niiden vapaamuotoisuus. Asianosaiset voivat halutessaan esiintyä asianmiehen tai avustajan tukemana tai ilman, ja saavutetut ratkaisut sitovat sen mukaan, miten osapuolet siihen suhtautuvat. Sen sijaan välimiesmenettelyä voidaan pitää jo verrattain määrämuotoisena keinona ratkaista riitoja tuomioistuimen ulkopuolella.⁶⁰ Välimiesmenettelystä annettu laki säättää 1 §:nsä mukaisesti Suomessa tapahtuvaksi tarkoitettusta välimiesmenettelystä. Laki säättää pakottavasti muun muassa välityssopimuksen osalta, mutta useat lain säännökset ovat tahdonvaltaisia. Tämä käy ilmi esimerkiksi VML 7 §:stä, jonka mukaan ”välimiehiä tulee olla kolme, *jolleivät asianosaiset ole muuta määränneet*”.

Liukkonen on kuvannut erilaisia vaihtoehtoisia riidanratkaisumenettelyjä edellä kuvatusti ns. tasoittain. On kuitenkin huomattava, etteivät nämä tasot ole sääntömääräisessä järjestyksessä, jota tulisi noudattaa riita-asian ratkaisumenettelyä valitessa. Kyse on aina tapauskohtaisesta valinnasta, johon vaikuttavat muun muassa osapuolten tarkoitus ja tavoite sekä erilaiset sopimussuhteet. Erilaiset riidanratkaisumenettelyt eivät välttämättä myöskään ole toisiaan poissulkevia. Esimerkiksi välimiesmenettelystä riidanratkaisukeinona on usein sovittu osapuolten välillä etukäteen välityslausekkeella, jolla määrätään mahdollisen riitatilanteen varalle sen ratkaisemiseen sovellettava menettely ja muista yksityiskohdista. Välityssopimus voidaan kuitenkin VML 2

⁶⁰ *Liukkonen DL 2002 s. 647–648.*

§:n mukaisesti solmia myös siinä vaiheessa, kun riita on käsillä. Väilyssopimuksen sitovuutta koskeva riita voidaan puolestaan ratkaista osapuolten tahdosta riippuen myös esimerkiksi yleisessä tuomioistuimessa. Siten keskeinen tekijä vaihtoehtoisen riidanratkaisutavan valinnassa ja menettelyn kulussa on riidan osapuolten tahto. Sama pätee seuraavassa käsiteltävään Urheilun oikeusturvalautakunnassa tapahtuvaan välimiesmenettelyyn.

3.2 Välimiesmenettely Urheilun oikeusturvalautakunnassa

3.2.1 Urheilun oikeusturvalautakunta

Suurin osa urheilutoiminnan riidoista ratkaistaan urheilun omissa toimielimissä. Jo antiikin olympialaisissa oli erityinen toimielin kilpailuun liittyvien riitaisuuksien ratkaisuun.⁶¹ Oikeudellisen riidanratkaisun merkitys ja täytäntöönpanokelpoisen päätöksen saaminen ovat korostuneet urheilussa sen kaupallistumisen ja oikeudellistumisen myötä. Urheiluun liittyviä riita-asioita voidaan käsitellä tuomioistuinten lisäksi erilaisissa välimiesmenettelyfoorumeissa, joista keskeisen vaihtoehdon muodostaa Urheilun oikeusturvalautakunta, joka tarjoaa lautakuntamenettelyn lisäksi vaihtoehdon ratkaista erimielisyys välimiesmenettelyssä. Urheilun oikeusturvalautakunnan erityisenä vahvuutena voidaan pitää relevantin toimintaympäristön tunte-
musta.⁶²

Urheiluriitojen oikeudellistuminen ja Euroopan neuvostoon liittymisen myötä ratifioitu dopingin vastainen yleissopimus olivat keskeiset tekijät Urheilun oikeusturvalautakunnan perustamisen taustalla. Urheilun oikeusturvalautakunta on perustettu vuonna 1991 silloisten urheilun keskusjärjestöjen SVUL:n⁶³, TUL:n⁶⁴, Suomen Palloliiton ja CIF:n⁶⁵ toimesta käsittelemään ja ratkaisemaan urheiluun liittyviä riitaisuuksia riippumattomana valituselimenä. Keskeinen tarkoitus Urheilun oikeusturvalautakunnassa on sen asiantuntevuus sekä se, että lautakunta

⁶¹ Rauste 1997, s. 744.

⁶² Aine 2017 s. 632–639.

⁶³ Vuonna 1900 perustettu Suomen Voimistelu- ja Urheiluliitto, joka oikeudellisesti on edelleen olemassa, mutta jonka alaisuudessa ei ole enää urheilutoimintaa. Halila, Norros 2017, s. 59.

⁶⁴ Vuonna 1991 perustettiin Työväen Urheiluliitto, sillä sisällissodassa punaisten puolella osallistuneet seuratiin SVUL:stä. Halila, Norros 2017, s. 60.

⁶⁵ Ruotsinkielinen vuonna 1912 perustettu Finlands Svenska Gymnastik och Idrottsförbund, jonka nimi on myöhemmin muuttunut Svenska Finlands Idrottsförbund, SFI:ksi. Halila, Norros 2017 s. 61.

jäsenineen edustaa mahdollisimman monipuolisesti urheilun eri piirejä.⁶⁶ Lautakunnan heikkous liittyy lautakunnan riippumattomuuteen, sillä kaikki jäsenet valitaan Suomen Olympiakomitean toimesta⁶⁷. Ongelmallista tällaisessa lautakunnan asettamistavassa on se, että urheilijoiden ja urheilujärjestöjen intressit eivät aina ole saman suuntaisia. Suomen Olympiakomitea ry, jonka jäsenet ovat rekisteröityjä aatteellisia yhdistyksiä⁶⁸, edustaa siten ainoastaan urheilun työnantajapuolta nimetessään Urheilun oikeusturvalautakunnan jäsenet.⁶⁹

Urheilun oikeusturvalautakunta voi sääntöjensä 2 §:n mukaisen toimivaltansa nojalla käsitellä valituksia muun muassa yhdistysten, kilpailutoimintaa järjestävien liigojen, Suomen urheilun eettisen keskuksen SUEK ry:n taikka urheilun kurinpitoelinten päätöksistä sekä sellaisista päätöksistä, jotka koskevat arvokilpailuvalintoja. Lautakunnan ratkaisut edellä kuvatuissa valitusasioissa ovat luonteeltaan suosituksia, jotka kuitenkin käytännössä näyttelevät merkittävää roolia.⁷⁰ Urheilun oikeusturvalautakunta voi lisäksi sääntöjensä 31 §:n mukaisesti asianosaisten niin sopiessa taikka asianosaisia sitovien yhdistysten sääntöjen niin määrätessä toimia myös välimiesoikeutena muun muassa urheilujärjestötoimintaan liittyvissä taloudellisissa asioissa. Urheilun oikeusturvalautakunnassa tapahtuvaan välimiesmenettelyyn sovelletaan UOL:n sääntöjen 34 §:n mukaan välimiesmenettelystä annettua lakia, minkä seurauksena lautakunta voi välimiesoikeutena toimiessaan antaa osapuolia sitovia ratkaisuja⁷¹, jotka ovat VML:n mukaisesti täytäntöön pantavissa. Urheilun oikeusturvalautakunnan toiminnassa on siten keskeistä erottaa ne tilanteet, joissa kyse on lautakuntamenettelystä, jossa tuotetaan suositusluonteisia ratkaisuja, niistä tilanteista, joissa lautakunta antaa välimiesoikeutena täytäntöön pantavia, osapuolia sitovia ratkaisuja.

⁶⁶ Halila, Norros 2017, s. 529–530. Halilan ja Norroksen teoksesta poiketen Urheilun oikeusturvalautakunnan internet-sivujen mukaan myös Olympiakomitea on ollut yksi UOL:n perustajista.

⁶⁷ Ks. lautakunnan sääntöjen 5 §.

⁶⁸ Suomen Olympiakomitea ry:n sääntöjen 4 kohta.

⁶⁹ Rauste 1997, s. 748.

⁷⁰ Halila, Norros 2017, s. 544.

⁷¹ Välimiesmenettelyn sitovuudesta ks. esim. Koulu, Turunen 2021, XI.1, alaluku *Välimieslainkäyttö*.

3.2.2 Välimiesmenettely lautakuntamenettelyn rinnalla

Urheilun oikeusturvalautakunnan sääntöjen 34 §:n mukaan välimiesmenettelyyn sovelletaan välimiesmenettelystä annettua lakia⁷². Lautakunnan säännöissä määrätään välimiesmenettelyä koskien tarkemmin ainoastaan välimiesoikeutena käsiteltävien asioiden lisäksi välimiesoikeuden kokoonpanosta ja välimiesten palkkiosta. Muutoin lautakunnan toimiessa välimiesoikeutena sovelletaan lakia välimiesmenettelystä. Seuraavassa esittelen ensinnäkin kansallisen lainsäädännön lähtökohtia ja välimiesmenettelyn kulkua Urheilun oikeusturvalautakunnassa välimiesmenettelylain ja UOL:n omien sääntöjen mukaisesti.

3.2.2.1 Välimiesmenettelyn lähtökohtia

Välimiesmenettely perustuu keskeisesti asianosaisten sopimusvapauteen, mikä ilmenee muun muassa VML 2 §:stä, jonka mukaan riita-asia ”*saadaan määrätä asianosaisten välisin sopimuksin*” ratkaistavaksi välimiesmenettelyssä. Vastaavasti UOL:n sääntöjen 31 §:n sanamuodon mukaan lautakunta voi toimia välimiesoikeutena säännöissä tarkemmin määritellyissä asioissa ”*jos asianosaiset niin sopivat*”. Kyse on osapuoliautonomiasta, jolle lukuisat kansalliset oikeusjärjestelmät ja välitysinstituutit perustavat menettelynsä. Osapuoliautonomia kattaa kansainvälisen kaupallisen välimiesmenettelyn (International Commercial Arbitration, ICA) yhteydessä osapuolten määräämisvallan muun muassa välimiesten sekä menettelyn paikan ja sovellettavan lain valinnassa.⁷³ Vastaavasti kansallinen välimiesmenettelystä annettu laki säätää muun ohella välimiesten valinnasta ja menettelystä tahdonvaltaisesti niin, että lain säännöksiä on noudatettava, elleivät asianosaiset ole toisin sopineet.

⁷² Kansallinen laki sääntely ottaa huomioon myös kansainväliset instrumentit. Kansainvälinen sääntely perustuu ennen kaikkea välityssopimusten tehokkuuden varmistamiseen ja sitä kautta myös pyrkimykseen täytäntöönpanna ja tunnustaa kansainväliset välitystuomiot. Keskeisimmät kansainväliset instrumentit lienevät New Yorkin konventio (United Nations Convention on the Recognition and Enforcement of Foreign Arbitral Awards, SopS 8/1962), jossa nimensä mukaisesti määrätään ulkomaisen välitystuomion tunnustamisesta ja täytäntöönpanosta, sekä UNCITRALin mallilaki (UNCITRAL Model Law on International Commercial Arbitration), johon myös kansallinen välimiesmenettelystä annettu laki pitkälti perustuu. *Hemmo* 2022, s. 5, 9.

⁷³ *Hossain* 2017–2018 ALSA, s. 61, 63.

Välimiesmenettely voidaan jakaa kahteen perustyyppiin, joista *ad hoc* -välimiesmenettelyllä tarkoitetaan asianosaisten hallinnoimaa välimiesmenettelyä, johon sovelletaan muilta osin välimiesmenettelylakia.⁷⁴ Tällaisessa välimiesmenettelyssä asianosaiset tai välimiesoikeuden jäsenet huolehtivat menettelyn hallinnoimisesta, eikä siihen saada ulkopuolista apua.⁷⁵ Toisena välimiesmenettelyn perustyyppinä voidaan pitää institutionaalista välimiesmenettelyä, jossa noudatetaan jonkin välimiesmenettelyä tarjoavan instituution sääntöjä välimiesmenettelystä.⁷⁶ Muun muassa Suomen Keskuskauppakamarin välimieslautakunta (*The Finland Arbitration Institute*, FAI) sekä kansainvälisellä tasolla International Chamber of Commerce (ICC) ovat esimerkkejä tällaisista välitysinstituuteista, joilla on omat välimiesmenettelyä koskevat säännöt. Urheilun oikeusturvalautakunnassa tapahtuvaa välimiesmenettelyä voidaan pitää *ad hoc* -menettelynä⁷⁷, vaikka tosiasiaassa menettelyssä on nähdäkseni myös institutionaalisia piirteitä, sillä UOL:lla on omat välimiesmenettelyä koskevat säännöt, jotka tosin ovat hyvin suppeat, ja tosiasiaassa menettely saa pitkälti sisältönsä välimiesmenettelystä annetusta laista.

Välimiesmenettely perustuu osapuolten väliseen välityssopimukseen, joka on VML 3.1 §:n mukaan tehtävä kirjallisesti. VML 3 §:n 2 ja 3 momentit sallivat muun muassa asianosaisten allekirjoittamat asiakirjat sekä asianosaisten välisen kirjeen- tai sähkösanomien vaihdon riittäväksi täyttämään vaatimuksen kirjallisesta sopimuksesta. Välityssopimus voi myös sisältyä asianosaisten väliseen muuhun sopimukseen, johon on otettu määräys välimiesmenettelystä. Lisäksi VML 4 §:n mukaan välityssopimuksen veroisena pidetään myös esimerkiksi testamenttiin tai yhtiöjärjestykseen sisältyvää määräystä, jota asianosaiset ovat velvollisia noudattamaan. Urheilukontekstissa keskeisenä välityslausekkeen sisältävänä asiakirjana voidaan pitää UOL:n sääntöjen 31 §:ssäkin esiin nostettuja yhdistyksen, eli usein käytännössä urheiluseuran, sääntöjä. Välityssopimuksen kirjallisuuden vaatimusta on tuomioistuinten ja välimiesoikeuksien käytännöissä tulkittu melko laajasti, ja välityssopimukseen sitovuuden haastamisessa on menestytty lähinnä tapauksissa, joissa toinen osapuolista on selvästi heikompi, kuten esimerkiksi kuluttajaliitännäisissä tapauksissa.⁷⁸ Myös urheiluriidoissa olisi aiheutta pohtia tarvetta vastaavalle heikomman suoja-ajattelulle, sillä urheilulle tyypillinen sääntöketjutus johtaa usein tosiasiaassa

⁷⁴ Linna 2019 s. 136.

⁷⁵ Ovaska 2007 s. 125.

⁷⁶ Linna 2019 s. 136.

⁷⁷ Ks. esim. Aine 2017, s. 634.

⁷⁸ Tamminen 2017 s. 21.

riidan osapuolten merkittäviin resurssieroihin.⁷⁹ Väilyssopimuksen tekemistä voidaan siten yleisesti pitää verrattain vapaamuotoisena ja osapuoliautonomiamia kunnioittavana, joskin urheilussa asetelma on usein poikkeava verrattuna esimerkiksi yritysmaailman sopimuksiin. Käsitelien jäljempänä Luvussa 4.4 tarkemmin väilyssopimusten sitovuutta urheilukontekstissa.

Väilymiesmenettelyssä ei voida ratkaista mitä tahansa riita-asioita, vaan kyse on VML 2 §:n mukaan oltava yksityisoikeudellisesta riitakysymyksestä tai määrätystä oikeussuhteesta aiheutuvasta vastaisuudessa ilmenevästä riidasta, joissa voidaan tehdä sovinto. Oikeusjärjestelmä voidaan jakaa yksityiseen ja julkiseen oikeuteen. Väilymiesmenettelyssä ratkaistavan asian on siis ensinnäkin oltava yksityisoikeudellinen. Yksityisoikeuteen katsotaan kuuluvaksi normit, jotka säätelevät yksityisten henkilöiden välisiä suhteita. Julkisoikeudessa puolestaan on kyse normeista, jotka säätelevät julkisia yhteisöjä ja niiden toimintaa sekä yksityisen henkilön asemaa suhteessa julkisyhteisöön.⁸⁰

Toiseksi VML edellyttää, että kyse on oltava riita-asiasta. Riita-asialla viitataan yksityisoikeudellisen oikeussuhteen osapuolten välille kehittyneeseen konfliktiin, jonka eräänlaisena vastaakohtana pidetään rikosasioita, joita ovat puolestaan rikoslaisissa (39/1889) rangaistavaksi säädettyihin tekoihin liittyvät tapaukset. Riita-asia voi siten olla esimerkiksi riita asuntokaupassa, kun rikosasiassa puolestaan voi olla kyse esimerkiksi pahoinpitelystä. VML 2 §:ssä edellytetään lisäksi, että väilymiesmenettelyssä ratkaistavan asian on oltava sellainen, jossa sovinto on sallittu. Riita-asiat voidaan jakaa dispositiivisiin ja indispositiivisiin, joista ensimmäisellä viitataan sellaisiin asioihin, joissa sovinto on sallittu. Asioissa, joissa sovinto on sallittu, asianosaiset voivat vapaasti sopia jutun lopputuloksesta ja tuomioistuimien saa suorittaa joitain prosessitoimia vain jommankumman asianosaisten vaatimuksesta. Indispositiivisissa asioissa haluttuun lopputulokseen ei voida päästä vain asianosaisten välisin sopimuksin.⁸¹ Esimerkiksi uuden vanhemmuuslain (775/2022) 4.1 §:n mukaan isyys on vahvistettava Digi- ja väestötietoviraston tai tuomioistuimen päätöksellä.⁸² Siten väilymiesmenettelyn ulkopuolelle on rajattu muun muassa

⁷⁹ *Aine* 2017, s. 635–636. Heikomman suoja-ajattelua voidaan pitää myös urheilijan edun periaatteen mukaisena. Toisaalta tähän liittyen täytyisi myös puntaroida mahdollista urheilun etua suhteessa urheilijaan etuun. Urheilijan edusta oikeusperiaatteena ks. esim. *Halila* 2006, s. 15–16.

⁸⁰ *Määttä, Tolvanen, Kolehmainen, Kosonen, Väättänen, Keinänen* 2018 s. 31.

⁸¹ Oikeusministeriön julkaisu, *Selvityksiä ja ohjeita* 2021:16, s. 10.

⁸² Vanhemmuuslain 3 §:ään sisältyy lisäksi ns. isysolettama, jonka mukaan aviomies on lapsen isä, jos lapsi on syntynyt avioliiton aikana, joten isyyttä ei aina tarvitse vahvistaa tuomioistuimen toimesta.

rikosasiat sekä sellaiset riita-asiat, joissa halutunlaiseen lopputulokseen pääsemiseksi edellytetään tuomioistuimen ratkaisua.

Edellä kuvattujen välimiesmenettelystä annetusta laista johtuvien vaatimusten lisäksi Urheilun oikeusturvalautakunnan sääntöjen 31 §:n mukaan lautakunta voi toimia välimiesoikeutena, lautakunnan sääntöjen 2 §:n mukaiseen toimivaltaan kuuluvien asioiden lisäksi urheilun sopimusasioissa, urheilujärjestötoimintaan liittyvissä taloudellisissa asioissa sekä Suomen Olympiakomitean suorittamissa valtionavustusten edelleen jakamista koskevissa asioissa. Lautakunnan säännöissä siten rajataan välimiesmenettelystä annetussa laissa säädettyä välimiesoikeuden asiallista toimivaltaa⁸³. Käsittelen Urheilun oikeusturvalautakunnan sääntöjen 31 §:n mukaista toimivaltaa tarkemmin jäljempänä Luvussa 4.2.

Välimiesmenettelyssä riidanratkaisijoina toimivat instituution nimen mukaisesti välimiehet, joiden on esitetty näkevän roolinsa enemmänkin riidanratkaisijoina sen sijaan, että he olisivat oikeusturvan takaajia⁸⁴. Koska välimiesmenettelyn kohde ja kulku ovat monella tapaa asianosaisten määrättävissä, on heidän mahdollista ensinnäkin valita välimiehet ja toiseksi rajata välityssopimuksella välimiehen toimivaltaa tutkia asiaa aineellisesti. Välimiehen aseman perustaa ei säännellä, ehkä sen kompleksisuuden⁸⁵ vuoksi, ja kansainväliset menettelylaitkin painottuvat asianosaisten oikeuksiin ja velvollisuuksiin toisiaan kohtaan. Välimiehen toimivaltuuksia voidaan kuitenkin selvittää tapauskohtaisesti tutkimalla välityssopimusta, mahdollisia menettelysääntöjä sekä välityssopimukseen ja välimiesmenettelyyn sovellettavia lakeja.⁸⁶

Urheilun oikeusturvalautakunnan sääntöjen 32 §:n mukaan välimiehiä tulee olla kolme, jolleivät osapuolet sovi yhdestä välimiehestä. Kumpikin osapuoli valitsee yhden lautakunnan jäsenen kolmen välimiehen kokoonpanoon, ja puheenjohtajana toimii lähtökohtaisesti lautakunnan

⁸³ Ks. jäljempänä Luku 4.1.

⁸⁴ Tätä voidaan ainakin jossain määrin pitää ongelmallisena erityisesti sellaisiin sopimussuhteisiin liittyvissä menettelyissä, joissa osapuolet ovat epätasavertaisia. Ks jäljempänä Luku 4.4, jossa käsittelen välityssopimuksen sitovuutta, kun osapuolet ovat epätasavertaisia.

⁸⁵ Kansainvälisessä keskustelussa välimiehen ja asianosaisten välistä suhdetta on arvioitu muun muassa sopimussuhteena, välimiehen lakimääräiseen statukseen perustuvana suhteena sekä näiden käsityksien hybridimuotona. Kansallinen oikeutemme arvioi välimiehen asemaa ensisijaisesti sopimussuhteeseen perustuvana, jolloin sovellettavaksi tulevat sopimusoikeudelliset periaatteet. Muilta osin välimiehen asema perustuu välimiesmenettelystä annettuun lakiin. *Hemmo* 2022, s. 420–421.

⁸⁶ *Paananen DL 1/2023*, s. 136–137.

puheenjohtaja. Osapuolet nimeävät, mikäli pääsevät siitä sopimukseen, myös yhden välimiehen kokoonpanossa toimivan välimiehen, ja toissijaisesti tätä virkaa toimittaa lautakunnan puheenjohtaja tai tämän valitsema. Välimiesmenettelystä annetun lain 7 §:n tahdonvaltainen säännös säätää lähtökohdaksi kolmen välimiehen kokoonpanon, elleivät asianosaiset ole muuta määränneet. Mitä tulee Urheilun oikeusturvalautakunnan sääntöjen VML:n suhteeseen, tulee lautakunnan sääntöjä pitää asianosaisautonomian mukaisesti ensisijaisina, mikäli osapuolet ovat välityssopimuksessa sitoutuneet noudattamaan menettelyssä lautakunnan sääntöjä. Välimiesmenettelystä annetun lain 8.1 §:n mukaan välimiehenä saa olla jokainen täysi-ikäinen henkilö, joka ei ole konkurssissa, jonka toimintakelpoisuutta ei ole rajoitettu. Asianosaiset voivat kuitenkin määrätä myös tästä toisin.

Koska Urheilun oikeusturvalautakunnassa tapahtuvassa välimiesmenettelyssä välimiesoikeuden kokoonpano valitaan lautakunnan jäsenistä, on välimiehillä tosiasiasa samat kelpoisuusvaatimukset kuin lautakunnan jäsenillä, mikä siten täydentää edellä kuvattua VML 8 §:n mukaisia kelpoisuusvaatimuksia. Lautakunnan jäsenen tulee olla suorittanut lakimiestutkinnon, ja lisäksi edellytetään, että jäsen tuntee urheiluoikeutta, urheilun järjestötoimintaa ja urheilijoiden oloja.⁸⁷ Siten välimiesten asema ei liene Urheilun oikeusturvalautakunnassa samalla tavalla kompleksinen kuin edellä on kuvattu. Huomiota täytyy kuitenkin kiinnittää myös edellä Luvussa 3.2.1 esitettyyn lautakunnan jäsenten valintatapaan liittyvään riippumattomuusproblematiikkaan. Lisäksi voidaan pohtia, mikä suhde VML 8.1 §:n mukaisella osapuolten valinnan vapaudella on suhteessa Urheilun oikeusturvalautakunnan sääntöihin, joiden mukaan lautakunnan jäseniä, eli myös välimiehiä, koskevat tietyt säännöissä määrätyt kelpoisuusvaatimukset. Ainoana oikeana tulkintana voinee pitää sitä, että asianosaiset eivät voi valita välimieheksi lautakunnan ulkopuolista henkilöä, sillä osapuolet ovat välityssopimuksessa sitoutuneet Urheilun oikeusturvalautakunnassa käytävään välimiesmenettelyyn ja siten myös Urheilun oikeusturvalautakunnan sääntöihin.⁸⁸

Välimiehen tulee lisäksi VML 9.1 §:n mukaan olla tehtävässään puolueeton ja riippumaton. Säännöstä voidaan pitää välimiesmenettelyn uskottavuuden kannalta erittäin tärkeänä, sillä välimies ei toimi tehtävässään virkavastuulla ja usein välimiehet ovat toisen asianosaisen yksin

⁸⁷ Halila, Norros 2017, s. 530.

⁸⁸ Ks. esim. Halila 2006, s. 140. Urheilun oikeusturvalautakunta ei täysin täytä riippumattomalle välimiesoikeudelle asetettavia vaatimuksia. Halila on kuitenkin katsonut., että välimiesmenettelystä annetun lain mukainen tahdonvaltaisuus mahdollistaa sen, että lautakunta voi toimia välimiesoikeutena.

nimeämiä.⁸⁹ VML 9.2 § velvoittaaakin nimettyä välimiestä ilmoittamaan kaikki puolueettomuutta ja riippumattomuutta omiaan vaarantamaan olevat seikat, jotka asianosaiset voivat tosin tietoisena näistä sekoista hyväksyä⁹⁰. Urheiluriidoissa puolueettomuus nousee erityisesti esiin, sillä urheilussa mukana olevat tunteet välittyvät väistämättä myös päätöksentekoon. Lautakunnan jäsenet edustavat monipuolisesti urheilun eri piirejä, ja jäsenillä voikin tosiasiaassa olla yhteyksiä riidan osapuolena oleviin urheiluseuroihin tai lajiliittoihin, jolloin puolueettomuus voi vaarantua, vaikka tätä ei voitaisikaan juridisesti pitää esteellisyytenä.⁹¹ Lisäksi lautakunnan riippumattomuutta omiaan heikentämään on sen asettamistapa. Lautakunnan asettaa sääntöjensä 5 §:n mukaisesti Suomen Olympiakomitea ry urheilun työnantajapuolen edustajana. Lautakunnan riippumattomuusongelma ratkeaa osapuolten sopimusvapaudella, sillä osapuolet voivat hyväksyä riippumattomuusongelman.⁹²

Asianosainen voi vaatia välimiehen julistamista esteelliseksi VML 10 §:n nojalla, mikäli välimies olisi tuomarin roolissa esteellinen käsittelemään asiaa. Tuomarin esteellisyydestä, johon VML 10 §:ssä viitataan, säädetään tarkemmin oikeudenkäymiskaaren (4/1734, OK) 13 luvussa. Vastaavasti myös Urheilun oikeusturvalautakunnan sääntöjen 20 §:ssä viitataan lautakunnan jäsenen esteellisyyden osalta oikeudenkäymiskaaren 13 lukuun. Urheilun toimintaympäristössä lajiliiton sisällä tapahtuvassa kurinpitomenettelyssä esteellisyyden voidaan tyypillisesti seuraavan seuratason yhteydestä menettelyn kohteena olevan henkilön ja toimielimen jäsenen välillä. Jos asian käsittely on siirretty lajiliiton ulkopuolelle riippumattoman toimielimen, kuten Urheilun oikeusturvalautakunnan, käsiteltäväksi, esteellisyyden voi aiheuttaa myös liittotason yhteyttä.⁹³

Urheilun oikeusturvalautakunnan säännöt ovat muuttuneet esteellisyyttä koskevien määräysten osalta. Lautakunnan 27.11.2015 vahvistettujen sääntöjen 15 §:n mukaan lautakunnan jäsen tai sihteeri on esteellinen käsittelemään asiaa ensinnäkin, jos hän tai hänen puolisonsa tai lähisukulaisensa on asiassa osallisena tai tämän avustajana. Esteellisyys voi seurata myös siitä, jos asian ratkaisusta on odotettavissa erityistä haittaa tai hyötyä lautakunnan jäsenelle tai tähän läheisessä suhteessa oleville edellä mainituille henkilöille. Kolmantena esteellisyysperusteena mainitaan

⁸⁹ HE 202/1991 vp, s. 14.

⁹⁰ HE 202/1991 vp, s. 14.

⁹¹ *Zilliacus* 2016, s. 183–184.

⁹² Ks. Suomen Olympiakomitea ry:n sääntöjen 4 kohta sekä HE 202/1991 vp, s. 14.

⁹³ *Rauste* 1997, s. 724.

osallisena olevan seuran jäsenyys tai tehtävä yhteisön luottamushenkilönä taikka palvelus- tai toimeksiantosuhde osalliseen yhteisöön. Viimeisimpänä esteellisyyden aiheuttavana tekijänä on mainittu muut puolueettomuuden ilmeisesti vaarantavat tekijät. Edellä kuvatusti voimassa olevien lautakunnan sääntöjen 20 § viittaa oikeudenkäymiskaaren 13 lukuun, joka säättää tuomarin esteellisyydestä. Urheilun oikeusturvalautakunnan sääntöjen rakenteesta ei käy täysin ilmi, onko esimerkiksi esteellisyyttä koskevia määräyksiä tarkoitus soveltaa myös lautakunnassa tapahtuvaan välimiesmenettelyyn. Kuten edellä on esitetty, muun muassa lautakunnan valintaa koskevat määräykset vaikuttavat välillisesti myös välimiesoikeuden kokoonpanoon. Esteellisyyden osalta lautakunnan säännöt eivät poikkea VML 10 §:n säännöksestä, joten välimiesten esteellisyyteen sovelletaan oikeudenkäymiskaaren 13 lukua. Voidaan kuitenkin pohtia, olisiko Urheilun oikeusturvalautakunnan säännöissä tullut säilyttää vuoden 2015 sääntöjen 15 §:n 3 alakohta, jossa määrättiin muun muassa seuran jäsenyys esteellisyyden aiheuttavaksi tekijäksi. Koska oikeudenkäymiskaari säättää tuomarin esteellisyydestä yleisellä tasolla, olisi Urheilun oikeusturvalautakunnan tehtävä määrätä esteellisyydestä urheilun toimintaympäristö huomioon ottaen.

Välimiehen esteelliseksi julistaminen on VML 10 §:n mukaan mahdollista sellaisten muiden seikkojen johdosta, jotka ovat omiaan antamaan perustellun aiheen epäillä välimiehen puolueettomuutta tai riippumattomuutta. Tätä pidetään käytännön kannalta merkittävänä ja periaatteellisesti tärkeänä säännöksenä, jolla pyritään korostamaan välimiesten puolueettomuuden ja riippumattomuuden vaatimuksia entisestään. On kuitenkin huomattava, että kyseeseen tulevat ainoastaan objektiivisesti arvioiden puolueettomuutta ja riippumattomuutta vaarantavat seikat.⁹⁴ Välimiehet näyttelevät keskeistä roolia riidan ratkaisemisessa välimiesmenettelyssä, asianosaisilla on siten suuri vastuu välimiesten valintaan ja esteellisyyteen liittyvissä kysymyksissä. Voidaankin pohtia, onko vastuu liian suuri ja siten tosiasiaa omiaan vaarantamaan asianosaisten oikeusturvaa, kun OK 9.3 § mahdollistaa tuomioistuinkäsittelyssä esteellisyydskysymyksen ratkaisemisen myös tuomioistuimen omasta aloitteesta.⁹⁵ Vastuun suuruutta on erityisesti aihetta pohtia edellä jo kuvatusti heikommassa asemassa olevien yksittäisten urheilijoiden

⁹⁴ HE 202/1991 pv, s. 14.

⁹⁵ Lähtökohtaisesti tuomioistuimen tulee tutkia omasta aloitteestaan puolueettomuutensa. HE 78/2000 vp, s. 49. Käsittelen jäljempänä 4.4 oikeusturvakysymyksiä erityisesti yksittäisten riidan osapuolena olevien urheilijoiden näkökulmasta välityssopimuksen sitovuuteen liittyen.

osalta, sillä osapuolten resurssierot voivat vaikuttaa oikeussuojan saatavuuteen välimiesmenettelyssä.⁹⁶

Osapuolet saavat siis autonomiansa piirissä pitkälti määrittellä itse, millaisen menettelyn haluavat, sillä VML 23 §:n mukaan asian käsittelyssä tulee noudattaa asianosaisten sopimusta, ellei lain säännöksistä muuta johdu. Vastaavasti Urheilun oikeusturvalautakunta voi toimia välimiesoikeutena *asianosaisten niin sopiessa*. Tällaisessa valinnan vapaudessa on hyviä ja huonoja puolia, ja nähdäkseni keskeistä on, että asianosaiset olisivat tiedollisesti tasavertaisia välimiesmenettelyn instituutio sekä kulloinkin käsillä olevaan riitaan valitut menettelymääräykset huomioon ottaen. Tämän tutkimuksen keskiössä ovat erityisesti jäljempänä Luvussa 4 käsiteltävät Urheilun oikeusturvalautakunnan toimivaltaan liittyvät kysymykset, jotka nekin ovat keskeisiä osapuolen oikeusturvan kannalta.

3.2.2.2 Välimiesmenettelyn kulku

Välimiesmenettely tulee vireille vireilletuloilmoituksella, jonka asianosainen jättää vastapuolleen kirjallisesti. Tuomioistuinkäsittelystä poiketen kyse ei siis ole käsitteellisesti haastehakemuksesta ja haasteesta, vaikka menettelyn aloittavaa osapuolta kutsutaankin kantajaksi ja hänen vaadetaan kanteeksi.⁹⁷ VML 12.1 §:n mukaan ilmoituksessa tulee viitata välityssopimukseen ja siinä täytyy mainita riidan kohteena oleva kysymys, ellei se ilmene suoraan välityssopimuksesta. Lisäksi ilmoituksessa tulee nimetä menettelyä vaativan, kantajan, nimeämät välimiehet ja kehotettava vastapuolta toimimaan samoin. Osapuolet voivat VML 20 §:n nojalla kuitenkin sopia välimiesmenettelyn alkamisesta myös VML 12 §:n mukaisesta ilmoituksesta poiketen. Mahdollisesta poikkeavasta tavasta olisi hyvä sopia jo etukäteen välityssopimuksessa, jotta asianosaisille on selvää, miten menettely saatetaan vireille.⁹⁸

⁹⁶ Aine 2017, s. 637.

⁹⁷ Helenius, Linna 2021, s.704.

⁹⁸ Välityssopimus saattaa menettää käytännössä merkityksensä, jos sen sisällöllisestä epäselvyydestä joudutaan riitelemään tuomioistuimessa, sillä usein välimiesmenettelyn keskeisenä etuna pidetään sen nopeutta verrattuna tuomioistuinjärjestelmään. Toisaalta osapuolten intressit saattavat silti kallistua välimiesmenettelyyn mahdollisen tuomioistuin käsittelyn jälkeen, sillä välitystuomiot eivät ole samalla tavalla julkisia kuin tuomioistuinten lainvoimaiset tuomiot. Ks. välimiesmenettelyn nopeudesta ja ei-julkisuudesta esim. Nyblin 2012, s. 56.

Menettelysäännöksistä keskeisinä periaatteellisinä lähtökohtina voidaan pitää edellä mainitun VML 9 §:n mukaisen välimiesten puolueettomuuden ja riippumattomuuden vaatimusten lisäksi muun muassa VML 22 §:n vaatimusta, jonka mukaan välimiesten on varattava asianosaisille tarpeellinen tilaisuus ajaa asiaansa. Tämä yleisprosessuaalinen oikeusturvaperiaate takaa, että asianosaisella on mahdollisuus esittää vaatimuksensa ja niiden perusteet sekä lausua mielipiteensä vastapuolen vaatimuksista ja niiden perusteista.⁹⁹ Vastaavasti tuomioistuinkäsittelyssä tulee noudattaa kontradiktorista periaatetta, eli kuulemisperiaatetta, josta säädetään Suomen perustuslain (731/1999, PL) oikeusturvaa koskevassa 21.2 §:ssa. VML 23 §:n säännöksessä otetaan lisäksi esille tasapuolisuuden ja joutuisuuden vaatimukset, joista varsinkin joutuisuuden vaatimus on keskeinen menettelyperiaate, joka on myös omiaan pitämään menettelyn kustannukset kohtuullisina.¹⁰⁰

Menettely noudattaa VML 23 §:n mukaisesti lähtökohtaisesti riidan osapuolten tahtoa, eli osapuolet voivat sopia menettelyn kulusta sekä VML 24 §:n mukaisesti menettelyn paikasta¹⁰¹. Ellei tällaista sopimusta ole, välimiehet päättävät noudatettavasta menettelystä edellä kuvatut vaatimukset huomioon ottaen. Käytännössä menettely etenee kirjelmien vaihdon jälkeen usein suulliseen istuntoon tai istuntoihin, joissa VML 27 §:n mukaisesti mahdollista esittää todistelua. Menettely on kuitenkin periaatteessa mahdollista järjestää myös täysin kirjallisesti. Kun riidan osapuolet ovat esittäneet loppulausuntonsa, välimiehet ilmoittavat välitystuomion antamisen ajankohdan, ja siihen mennessä antavat VML 31.1 §:n mukaisesti lakiin perustuvan välitystuomionsa. Keskeisenä joutuisuutta lisäävänä erona verrattuna tuomioistuinkäsittelyyn, välitystuomio on aina heti lopullinen, eli siihen ei voi hakea muutosta valittamalla.¹⁰²

Tässä luvussa on käsitelty välimiesmenettelyä instituutiona ja yhtenä vaihtoehtoisen riidanratkaisun muodoista sekä ennen kaikkea välimiesmenettelyä Urheilun oikeusturvalautakunnassa, mikä on keskeisintä tutkimuksen kannalta. Urheilun oikeusturvalautakunta on urheilun

⁹⁹ HE 202/1991 vp, s. 19.

¹⁰⁰ *Helenius, Linna* 2021, s. 705–706. Vaikka joutuisuuden vaatimus vaikuttaa menettelyn kustannuksiin kohtuullistavasti, on hyvä huomioida, että välimiesmenettely on tosiasiaassa menettelyyn liittyvien kustannusten osalta yleisissä tuomioistuimissa käytävää oikeudenkäyntiä kalliimpi. Tuomioistuimissa ratkaistavissa riidoissa puolestaan asianosaisten omat kustannukset ovat merkittävästi korkeammat kuin itse menettelyyn liittyvät kustannukset, ja asian käsittely useammassa oikeusasteessa on omiaan korottamaan kustannuksia entisestään. *Nyblin* 2012 s. 58. Urheilun oikeusturvalautakunta on vahvistanut välimiesoikeuden puheenjohtajan kohtuulliseksi palkkioksi 210 euroa tunnilta ja jäsenen sekä sihteerien palkkioksi enintään 2/3 osaa puheenjohtajan palkkiosta.

¹⁰¹ Välimiesmenettelyn paikasta ja kielestä sekä menettelyssä noudatettavista säännöistä määrätään tyypillisesti välityslausekkeessa tai välityssopimuksessa. Ks. esim. FAI:n mallivälityslausekkeet.

¹⁰² *Nyblin* 2012 s. 57, 61–62.

asiantuntijoista koostuva toimielin, joka voi varsinaisen lautakuntamenettelyn lisäksi toimia välimiesoikeutena sen säännöissä tarkemmin määritellyissä asioissa. Urheilun oikeusturvalautakunnan keskeisin etu suhteessa muihin välitysfoorumeihin on sen asiantuntijuus riidan kontekstia, urheilua, koskien. Urheilun oikeus poikkeaa vakiintuneemmista oikeudenaloista ja muodostaa mielenkiintoisen, spesifin toimintaympäristön sääntelyn soveltamiselle sekoittaen urheilulle tyypillistä itsesääntelyä sekä vakiintunutta sääntelyä muilta oikeudenaloilta. Seuraavassa käsitellään tarkemmin Urheilun oikeusturvalautakunnan toimivaltaa toimia välimiesoikeutena erityisesti urheilulle ja urheilutoiminnan riidoille tyypillisten erityispiirteiden valossa.

4. Urheilun oikeusturvalautakunnan toimivallasta välimiesoikeutena

4.1 Toimivallan käsitteestä

Yleisten tuomioistuimien toimivalta määräytyy asiallisen, alueellisen ja oikeusasteellisen eli funktionaalisen toimivaltakriteerin perusteella. Asiallisella toimivallalla tarkoitetaan niitä normeja, jotka määrittävät millaisen jutun toimielin voi ottaa käsiteltäväkseen. Alueellinen toimivaltaan puolestaan viittaa maantieteelliseen sijaintiin eli se määrittää, mikä toimielin on maantieteellisesti toimivaltainen käsittelemään asian. Oikeusasteellinen toimivalta sen sijaan liittyy tuomioistuinten instanssijärjestykseen.¹⁰³ Edellä mainituista erityisesti asiallisen toimivallan määrittely on keskeistä myös välimiesoikeuden¹⁰⁴ kannalta.

Välimiesoikeuden toimivalta eroaa tuomioistuimen toimivallasta erityisesti välimiesmenettelyn perustana olevan osapuolten sopimusvapauden, asianosaisautonomian vuoksi. Välimiesoikeuden toimivalta voidaan selvittää tutkimalla välityssopimuksen sisältöä, menettelyyn sovellettavia välimiesmenettelyn sääntöjä sekä välityssopimukseen ja välimiesmenettelyyn sovellettavia lakeja. Välimiehen aseman perustasta on oikeuskirjallisuudessa esitetty erilaisia teorioita, joista suosituimpina voidaan pitää sopimusteoriaa ja lakiteoriaa. Lakiteorian mukaisesti välimiehen

¹⁰³ Vuorenää 2023, s. 25–33.

¹⁰⁴ Katson, että välimiesoikeus käsitteenä tarkoittaa kulloinkin järjestettävässä välimiesmenettelyssä kokoonpanon muodostavia välimiehiä. Tässä yhteydessä en siten katso esimerkiksi yksittäisen välimiehen nimeämiseen tai esteellisyyteen liittyviä asioita käsiteltäväksi välimiesoikeuden toimivaltakysymyksenä. Vastaavasti muun muassa oikeudenkäymiskaari erottelee toimivaltaan ja tuomarin esteellisyyteen liittyvät säännökset erillisiksi toisistaan.

asema perustuu suoraan kansalliseen lakiin, välimiesmenettelystä annettuun lakiin, ja muistuttaa tuomarin asemaa, joka niin ikään perustuu lakiin.

Sopimusteoriassa ajatuksena on, että välityssopimus tai -lauseke perustaa välimiehelle toimivallan ottaa vastaan lainkäyttötehtävän ja määrittää vastuunrajoituksen. Lisäksi kirjallisuudessa on esitetty näitä kahta teoriaa yhdisteleviä teorioita.¹⁰⁵ Tässä tutkielmassa tulkitseen toimivallan muodostuvan välityssopimuksen määräysten (välityslausekkeen), välimiesmenettelyyn sovellettavien sääntöjen sekä kansallisen lain säännösten perusteella. Mitä tulee edellä mainittuihin sopimus- ja lakiteorioihin, katson, että välimiehen asema perustuu ensisijaisesti sopimukseen.¹⁰⁶ Välimiesmenettely ja siitä annettu laki perustuvat sopimusvapauteen ja välimiesmenettely saa alkunsa osapuolten välisestä sopimuksesta, jota laki sekä menettelyyn sovellettavat säännöt täydentävät. Mitä tulee lain ja menettelyyn sovellettavien sääntöjen suhteeseen, nähdäkseni keskeistä on selvittää, ovatko osapuolet sitoutuneet välitysoorumien mahdollisiin omiin sääntöihin. Välimiesmenettelystä annetun lain osalta keskeistä on erottaa pakottavat säännökset sellaisista säännöksistä, joista asianosaiset voivat autonomiansa turvin sopia myös toisin.

Juttujen välityskelpoisuutta on mahdollista arvioida edellä kuvatusti välityssopimuksen kattavuuden näkökulmasta, mutta urheilun erityispiirteistä johtuen on myös tyypillistä joutua arvioimaan välimiesoikeuden lakiin perustuvaa legaalitoimivaltaa. Urheilun oikeusturvalautakunnan toimivaltaan kuuluu sen sääntöjen 2 §:n mukaan muun muassa erilaiset valitukset liigojen ja seurojen tekemistä päätöksistä. Koska urheilun toimintaympäristössä itsesääntely on edellä Luvussa 2.1 kuvatusti keskeistä, tähän liittyen joudutaankin usein pohtimaan välimiesoikeuden legaalitoimivallan ulottumista muun muassa valitusasioissa erilaisten kurinpitoelimien itsesääntelyn nojalla tekemiin päätöksiin. Siten välimiesoikeuden toimivaltaa määrittäessä on myös todettava, että välimiesoikeus voi asian varsinaisen ratkaisemisen lisäksi päätyä muun muassa palauttamaan asian takaisin asianomaiseen elimeen käsiteltäväksi, kuten jäljempänä Luvussa 4.3 on tarkemmin esitetty.¹⁰⁷ Koska Urheilun oikeusturvalautakunta toimii eräänlaisena valituselimenä toimivaltansa mukaisesti, ja yleiset tuomioistuimet välimiestuomion täytäntöönpanon sekä mahdollisen kumoamisen ja mitätöimisen mahdollistavina instituutteina,

¹⁰⁵ Paananen DL 1/2023, s. 136, 140.

¹⁰⁶ Ks. esim *Poudret, Besson* 2007 s. 727, jossa niin ikään todetaan, että ”*law refers first to the agreement of the parties*”.

¹⁰⁷ *Aine* DL 4/207, s. 633.

voinee tätäkin struktuuria pitää yhtenä oikeusasteellista toimivaltaa kuvaavana järjestelyinä, vaikka kyse ei olekaan instanssijärjestyksestä sen varsinaisessa merkityksessä.

Koska välityssopimus on keskeinen välimiesoikeuden toimivallan kannalta, on myös keskeistä käsitellä sitä, mitä välityssopimukselta edellytetään, jotta se olisi tehokas. Sopimuksen tulee osoittaa asianosaisten tarkoitus siirtää riita käsiteltäväksi välimiesmenettelyssä sekä yksilöitävä kiistan kohteena oleva kysymys. Lisäksi välimiesmenettelyssä käsiteltävä riita-asialta edellytetään, että riita on yksityisoikeudellinen¹⁰⁸.¹⁰⁹ Välityslauseke voi käytännössä olla osapuolien vapaasti muotoilema, mutta esimerkiksi yritysmaailmassa käytetään usein määrämuotoisia välityslausekkeita, kuten Keskuskauppakamarin välimieslautakunnan (eng. *The Finland Arbitration Institute, FAI*) mallivälityslausekkeita¹¹⁰, joista perinteisin kuuluu seuraavasti:

”Tästä sopimuksesta aiheutuvat riidat ratkaistaan lopullisesti välimiesmenettelyssä Keskuskauppakamarin välimiesmenettelysääntöjen mukaisesti.

(a) Välimiesoikeus on [yksijäseninen / kolmijäseninen].

(b) Välimiesmenettelyn paikka on [kaupunki ja maa].

(c) Välimiesmenettelyn kieli on [mainittava kieli].”

Mallivälityslausekkeessa yksilöidään välitysmenettelyssä käsiteltävä riitakysymys viittaamalla ”tästä sopimuksesta aiheutuviin riitoihin”. Osapuolten tahto osoittaa riita välimiesoikeuden ratkaistavaksi käy lausekkeesta selvästi ilmi, ja lisäksi lausekkeessa määrätään, että menettelyyn sovelletaan Keskuskauppakamarin välimiesmenettelysääntöjä. Alakohdat (a)–(c) suositellaan ottamaan mukaan välityslausekkeeseen. Käytännössä tätä voidaan pitää kannattavana, sillä mitä tarkemmin yksilöity välityslauseke sitä vähemmän se jättää tulkinnan varaa ja siten aiheuttaa kiistellä välityslausekkeen sisällöstä. Edellä kuvatus välityslausekkeen mukaisesti välimiesoikeus on siis toimivaltainen ratkaisemaan ko. sopimuksesta aiheutuvan riidan noudattaen menettelyn osalta FAI:n välimiesmenettelyä koskevia sääntöjä. Vaikka alueellinen toimivalta käsitteenä yhdistetään perinteisesti tuomioistuimiin ja niiden tuomiopiireihin, on mielenkiintoista pohtia välimiesmenettelyn paikkaa niissä tilanteissa, joissa välityssopimuksen osapuoli esimerkiksi asuu ulkomailla, eikä välityssopimuksessa ole määräystä välimiesmenettelyn paikasta. Olen jäljempänä luvussa 4.4 käsitellyt välityssopimuksen sitovuutta urheilussa erityisesti

¹⁰⁸ Ks. Luku 2.2.2.1.

¹⁰⁹ *Koulu* 2008, s. 137.

¹¹⁰ FAI:n mallivälityslausekkeet.

asianosaisten epätasavertaisuuden näkökulmasta ja ottanut tässä yhteydessä myös huomioon rajat ylittävän välimiesmenettelyn.

Urheilussa on tyypillistä sisällyttää riidanratkaisua koskeva lauseke lajiliiton sääntöihin, joihin seurat ovat liiton alaisessa toiminnassaan sitoutuneet. Usein muun muassa pelaajasopimuksia koskevat riidat ohjataan mallisopimuksissa tai liiton säännöissä ratkaistavaksi välimiesmenettelyssä.¹¹¹ Esimerkiksi Suomen Pesäpalloliitto PPL ry:n (PPL) 2023 vuoden kilpailumääräysten 12 §:n mukaan pelaajasopimukset tulee tehdä PPL:n laatimalla pelaajasopimuslomakkeella. Riidanratkaisusta kilpailumääräyksiensä 12 §:ssä määrätään seuraavasti:

”Ellei (pelaajasopimusta koskevia) erimielisyyksiä voida ratkaista sovitteluin, ne on jätettävä välimiesmenettelystä annetun lain mukaan yhden välimiehen ratkaistavaksi. Elleivät osapuolet sovi välimiehestä, nimeää välimiehen Pesäpalloliiton toiminnanjohtaja tai liittojohtokunnan puheenjohtaja. Sarjaa johtava elin määrää välimiesoikeuteen kaikkien osapuolten edustajat.”

Edellä kuvatussa välityslausekkeessa osoitetaan pelaajasopimusta koskevat erimielisyydet ratkaistavaksi välimiesmenettelyssä. Lausekkeessa määrätään menettelyyn sovellettavasta laista sekä välimiesoikeuden kokoonpanosta ja välimiehen valinnasta. PPL:n kilpailumääräysten 12 §:n mukaisen välityslausekkeen nojalla välimiesoikeus on toimivaltainen ratkaisemaan ko. pelaajasopimuksen ohella sovellettaviin kilpailumääräyksiin sisältyvän välityslausekkeen mukaisesti pelaajasopimusta koskevan erimielisyyden soveltaen menettelyyn välimiesmenettelystä annettua lakia. Välimiesoikeus on lausekkeen mukaisesti toimivaltainen yksijäsenisenä niin, että riidan ratkaiseva välimies valitaan lausekkeen mukaisesti.

Ymmärrän siten välimiehen ja välimiesoikeuden toimivallan keskeiseksi perustaksi välityssopimuksen, jota laki ja mahdolliset menettelyyn sovellettavat säännöt täydentävät. Tässä yhteydessä on lisäksi otettava huomioon, että välimiesoikeuden kannalta keskeistä on oppi välimiesopimuksen erillisyydestä, jolla tarkoitetaan välityslausekkeen irtaantumista pääsopimuksesta. Erillisyysoppi kytkeytyy siten välimiesten toimivaltaan päättää omasta toimivallastaan, mitä voidaan kutsua kompetenssi-kompetenssiksi tai toimivaltakompetenssiksi.¹¹² Toimivallan käsitteen katson kattavan ennen kaikkea (i) erimielisyyden kohteena olevan riitakysymyksen ratkaisemisen, (ii) joka varsinaisen ratkaisemisen lisäksi kattaa myös asian palautuksen

¹¹¹ Ks. esim. Saarnilehto Urheilu ja oikeus 2016, s. 93–105 tai Schön Urheilu ja oikeus 2021, s. 185–205.

¹¹² Koulu 2008, s. 71–72.

asianomaisen elimen käsiteltäväksi, kuten edellä on esitetty. Lisäksi välimiesoikeuden toimivallan kannalta tulee ottaa huomioon (iii) edellä mainittu kompetenssi-kompetenssi, jonka mukaisesti välimiehillä on toimivalta päättää omasta toimivallastaan sekä (iii) välimiesoikeuden kokoonpano, joka Urheilun oikeusturvalautakunnassa sääntöjensä 32 §:n mukaisesti on lähtökohtaisesti kolmijäseninen.

Välimäki on erotellut Urheilun oikeusturvalautakunnan asiallisen toimivallan ulkoiseksi ja sisäiseksi toimivallaksi. Ulkoisella asiallisella toimivallalla viitataan sellaisiin juttuihin, jotka yli päätään voivat tulla lautakunnan käsiteltäväksi. Sisäisessä toimivallassa on Välimäen mukaan kyse siitä, millaisia kysymyksiä tai vaatimuksia lautakunta voi ulkoisen toimivallan mukaisessa jutussa käsitellä.¹¹³ Käytän tässä tutkielmassa tätä samaa erottelua Urheilun oikeusturvalautakunnan toimivallan osalta. Siten avaintekijänä, kun puhutaan riidanratkaisuelimen toimivallasta urheiluoikeudellisessa riidassa, on lisäksi (iv) kysymys siitä, millaisiin urheilunautonomian piiriin kuuluviin itsesääntelynormeihin ulkopuolinen oikeusjärjestys ulottuu ja missä määrin. Seuraavassa käsitelen Urheilun oikeusturvalautakunnan toimivaltaa toimia välimiesoikeutena erityisesti lautakunnan sääntöjen ja välimiesmenettelystä annetun lain näkökulmista sääntöjen määräyksiä ja lain säännöksiä tulkiten.

4.2 Välimiesmenettelystä annetun lain ja Urheilun oikeusturvalautakunnan sääntöjen määräykset toimivallasta

Välimiesmenettelystä annetun lain 2 §:n mukaan lähtökohtana on, että yksityisoikeudelliset dispositiiviset riitakysymykset¹¹⁴ saadaan määrätä asianosaisten välisin sopimuksin välimiesten ratkaistavaksi. Asianosaiset eivät voi myöskään välityssopimuksella sopia, että pakottavan lainsäädännön piiriin kuuluva asia ratkaistaisiin välimiesmenettelyssä. Urheilun osalta keskeisimmät välimiesmenettelyn käyttömahdollisuutta rajoittavat pakottavan lainsäädännön osa-alueet ovat kilpailunrajoituslainsäädäntö ja työoikeudellinen sääntely.¹¹⁵ Lisäksi välimiesten ratkaistavaksi voidaan VML:n mukaan määrätä myös sopimussuhteessa vastaisuudessa aiheutuvat

¹¹³ *Välimäki* 2011, s. 220–221.

¹¹⁴ Julkis- ja yksityisoikeuden sekä dispositiivisten ja indipositiivisten riita-asioiden eroista ks. Luku 2.2.2.1.

¹¹⁵ *Rauste* 1997, s. 757.

edellä kuvatun kaltaiset riitakysymykset, jollei laki määrää toisin. Säännöksessä viitataan asianosaisten välisellä sopimuksella välityssopimukseen (välityslausekkeeseen), jonka muotovaatimukseksi VML 3 § asettaa kirjallisen muodon, joka täyttyy asianosaisten allekirjoittamalla ko. asiakirjan tai niin, että välityssopimus sisältyy asianosaisten väliseen kirjeenvaihtoon. Välimiesmenettelystä annettu laki sanelee siis toimivallalle tietyt raamit, jotka eivät kaikissa tapauksissa kuitenkaan ole täysin selvärajaisia.

Mikäli välityssopimus ei täyttäisikään edellä kuvattuja muotovaatimuksia, tai sen sitovuuteen liittyisi problematiikkaa, voidaan esimerkiksi pohtia, voivatko asianosaiset sopia siitä, että välimiesoikeus saa lopullisesti ratkaista myös välimiesoikeuden toimivallan perustavan välityssopimuksen pätevyyden. *Möller* on katsonut, että kyllä, sillä kysymys välityssopimuksen pätevydestä on yksityisoikeudellinen dispositiivinen kysymys. On kuitenkin otettava huomioon, että mikäli osapuolet haluavat määrätä välityssopimuksen pätevyyttä koskevan kysymyksen välimiesoikeuden ratkaistavaksi, tulee osapuolten tehdä tästä erillinen VML 3 §:n mukaiset muotovaatimukset täyttävä välityssopimus.¹¹⁶

Välityssopimuksen pätevyyttä koskevan kysymyksen ratkaisemista voidaan lisäksi pohtia välimiesten kompetenssi-kompetenssin näkökulmasta, sillä välityssopimus perustaa näkemykseni mukaan välimiesoikeuden toimivallan. Möllerin kannanottoa voidaan pitää varteenotettavana, mutta erityisesti nousee esiin kysymys, onko erillinen välityssopimus todella tarpeen niissä tilanteissa, joissa välityssopimus on välityslausekkeena sisällytetty asianosaisten väliseen muihin sopimukseen. Edellä kuvatussa FAI:n mallivälityslausekkeessa esimerkiksi todetaan, että ”*tästä sopimuksesta aiheutuvat riidat*” ovat sellaisia, jotka ohjataan käsiteltäväksi välimiesmenettelyssä. Nähdäkseni tällainen viittaus sopimuksesta aiheutuviin riitoihin koskee myös välityslauseketta, joka on osa sopimusta. Tämä puoltaisi näkökantaa siitä, ettei erillistä välityssopimusta tarvittaisi, jos osapuolet haluaisivat osoittaa välityslausekkeen pätevyyttä koskevan kysymyksen välimiesoikeuden ratkaistavaksi.

Urheilun oikeusturvalautakunnan sääntöjen säännöt määrittelevät toimivallan täydentävästi suhteessa VML:n yleiseen muotoiluun ja suuntaviivoihin. Tässä yhteydessä käsittelyn kohteena

¹¹⁶ *Möller* DL 4/2017, s. 470.

on lautakunnan ulkoinen asiallinen toimivalta, joka määrittää, millaisia juttuja lautakunta voi käsitellä välimiesoikeutena. Urheilun oikeusturvalautakunnan sääntöjen 31 §:n mukaan:

”Jos asianosaiset niin sopivat tai jos asianosaisia sitovissa yhdistyksen säännöissä niin määrätään, lautakunta voi toimia välimiesoikeutena

- a) toimivaltaansa kuuluvissa asioissa*
- b) urheilun sopimusasioissa*
- c) urheilujärjestötoimintaan liittyvissä taloudellisissa asioissa*
- d) Suomen Olympiakomitean suorittamissa valtionavustusten edelleen jakamista koskevista asioissa¹¹⁷*

Asian käsittelystä lautakunnan välimiesmenettelyssä peritään 12 §:n 2 momentissa tarkoitettu, urheilujärjestöille vahvistetun valitusmaksun suuruinen maksu.”

Lautakunnan säännöt lähtevät samasta lähtökohdasta kuin välimiesmenettelystä annettu laki, välimiesoikeuden toimivalta perustuu asianosaisten väliseen sopimukseen. Urheilun oikeusturvalautakunta on kuitenkin säännöissään ottanut huomioon myös mahdollisuuden sisällyttää välimieslauseke yhdistyksen sääntöihin, mikä on tyyppillistä urheilun toimintaympäristössä. Vastaavasti VML 4 §:n mukaan välityssopimuksen veroisena pidetään myös yhdistyksen sääntöihin sisältyvää välimiesmenettelyä koskevaa määräystä, jota asianosaiset tai se, jota vastaan vaatimuksia esitetään, ovat velvollisia noudattamaan. Urheiluoikeudellisessa keskustelussa on nostettu esille edellä Luvussa 2.1 kuvatun pyramidirakenteen aiheuttaman sääntöketjutuksen asemasta eri urheilun toimijoiden sitouttamisessa tällaisiin sääntöihin.¹¹⁸ Tarkastelen jäljempänä Luvussa 4.4 tarkemmin tätä problematiikkaa välityslausekkeen sitovuuden ja siten myös Urheilun oikeusturvalautakunnan toimivallan kannalta.

Urheilun oikeusturvalautakunta voi toimia välimiesoikeutena ensinnäkin toimivaltaansa kuuluvissa asioissa. Urheilun oikeusturvalautakunta voi sääntöjensä 2 §:n mukaisen toimivaltansa puitteissa käsitellä valituksia yhdistyksen ja kilpailutoimintaa järjestävän liigan päätöksistä, arvokisavalintoja koskevista päätöksistä sekä SUEK ry:n Suomen antidopingsäännösten perusteella tekemistä päätöksistä. UOL:n sääntöjen 2 §:n mukaisen toimivallan arvioinnin kannalta on keskeistä huomata, että toimivalta on nimenomaisesti rajoitettu koskemaan tiettyjä 2 §:ssä tarkemmin määrättyjä asioita. Esimerkiksi lautakunnan sääntöjen 2 §:n 1 kohdan mukaan

¹¹⁷ Tässä tutkimuksessa keskitytään käsittelemään lautakunnan sääntöjen 31 §:n a) - c) alakohtia. Mainittakoon, että kyseisen artiklan d) -alakohta ilmentää kuitenkin entisestään UOL:n riippumattomuusongelmaa, jota on esitelty tarkemmin edellä Luvussa 3.2.1.

¹¹⁸ *Aine* DL 4/2017, s. 635.

lautakunta on toimivaltainen käsittelemään valituksia yhdistyksen päätöksistä, joissa on kysymys a) erottamisesta yhdistyksen jäsenyydestä; b) kurinpitoseuraamuksesta; c) jäsenoikeuksien rajoittamisesta; tai d) siitä, onko ko. päätös yhdistyksen sääntöjen vastainen. Siten on olennaista tarkastella tapauskohtaisesti, kuuluuko kyseinen asia lautakunnan toimivaltaan.¹¹⁹ Tässä yhteydessä on hyvä huomata, että lautakunnan toimivaltaa koskeva sääntöjen 2 § koskee Urheilun oikeusturvalautakunnassa tapahtuvan lautakuntamenettelyn (vrt. välimiesmenettely) toimivaltaa, ja välimiesoikeuden toimivalta on 31 §:n mukaisesti laajempi. Siten asianosaiset voivat saattaa välimiesmenettelyssä käsiteltäväksi nähdäkseni myös sellaisia valitusasioita, jotka eivät kuulu lautakunnan toimivaltaan sääntöjen 2 §:n merkityksessä, mutta kuuluvat välimiesoikeuden toimivaltaan sääntöjen 31 §:n mukaisesti.¹²⁰

Urheilun oikeusturvalautakunnan sääntöjen 2 §:ssä määritellyistä toimivallan perusteista erityisesti 2 kohdan b) alakohta on poikkeava muista kohdista. Sääntöjen 2 §:n 2 kohdan b) alakohdan mukaan lautakunta voi käsitellä valituksen kilpailutoimintaa järjestävän liigan päätöksistä, joissa on kysymys siitä, onko päätös kilpailutoimintaa koskevien muiden sääntöjen kuin urheilun lajisääntöjen vastainen. Erityisen tästä kohdasta tekee se, että toimivalta muodostuu käytännössä asianosaisen väitteen johdosta sen sijaan, että päätös itsessään, niin, että se koskee lautakunnan säännöissä määriteltyä asiaa, täyttäisi toimivaltakynnystä.¹²¹ Sinällään muista toimivaltaperusteista poikkeavuus ei ole niin olennainen välimiesoikeuden toimivallan kannalta, sillä välimiesmenettely perustuu jo lähtökohtaisesti asianosaisten sopimukseen eikä toimivallan perusteita ole määritelty samalla tavalla yksilöivästi kuin lautakuntamenettelyn toimivallan osalta lautakunnan säännöissä on toimittu. Merkittävää kuitenkin myös välimiesoikeuden toimivallan kannalta on se, mitä asioita välimiesoikeus voi sisäisen asiallisen toimivaltansa puitteissa käsitellä sääntöjen vastaisuuden osalta. Määräyksen taustalla voidaan huomata olevan edellä Luvussa 3.1 esitelty urheilun itsesääntelyn jakautuminen kolmeen kehään, mihin palaan tarkemmin jäljempänä Luvussa 4.3.2.

Urheilun oikeusturvalautakunta voi sääntöjensä 31 §:n mukaan toimia välimiesoikeutena myös urheilun sopimusasioissa. Tämän määräyksen tulkinta edellyttää nähdäkseni ensinnäkin

¹¹⁹ *Ojala* 2015, s. 167.

¹²⁰ Lautakuntamenettelyn osalta osapuolet eivät voi määräämistoimillaan lisätä tai supistaa lautakunnan toimivaltaa, sillä lautakunta tulkitsee sääntöjään autonomisesti. *Ojala* 2015, s. 168.

¹²¹ *Ojala* 2015, s. 169. Ks. myös esim. *Zilliacus* 2016, s. 202–207.

urheilun käsitteen määrittelemistä. Urheiluksi voidaan nähdäkseni katsoa ensinnäkin perinteiset yksilölajit, kuten yleisurheilun eri muodot, talviurheilulajeja, kuten hiihto ja mäkihyppy, taikka joukkueurheilulajeja, kuten jääkiekko tai jalkapallo. Tällaisten perinteisten koko kansan tietoisuudessa olevien lajien määrittely urheiluksi ei mielestäni kaipaa erillistä perustelua, vaan kyse on aikojen saatossa urheilutoiminnan piiriin kuuluvaksi katsotuista lajeista. Sen sijaan viime aikoina urheilun kenttä on laajentunut muun muassa elektroniseen urheiluun (eng. *esports*) eli e-urheiluun.

Suomen elektronisen urheilun liiton (SEUL) mukaan kaikki tietoteknistä pelilaitetta käyttäen pelaaminen ei aina ole e-urheilua, vaan siitä tulee urheilua siinä vaiheessa, kun pelaajat kilpailevat tavoitteellisesti muita vastaan.¹²² SEUL:n määritelmää e-urheilusta voidaan kritisoida siinä mielessä, että edellä kuvatuksi urheilutoiminnassa tunnustetaan urheilun kolme eri tasoa; leikki, harrasteurheilu ja kilpaurheilu. Siten on erikoista, että e-urheilun harrastamista ei voitaisi pitää urheiluna ennen kuin kyse olisi kilpailemisesta. Toisaalta ymmärrän e-urheilun käsitteen kompleksisuuden suhteessa muihin perinteisempiin urheilulajeihin, jotka painottuvat erityisesti fyysisesti raskaaseen suoritukseen eikä tietoteknisen pelilaitteen edessä istumiseen. Toisaalta e-urheilukin on fyysistä, mutta eri tavalla kuin, mitä urheilusta yleisesti ajatellaan. Mainittakoon vielä toinen ei ehkä niin tyypillinen urheilulaji moottoriurheilu, jota kuitenkin käsittäkseni vakiintuneesti pidetään urheiluna.

Urheilutoiminnan ydinalueeksi on perinteisemmin katsottu organisoitu, fyysistä aktiivisuutta ja kilpailemista sisältävä toiminta.¹²³ Toisaalta Amsterdamin sopimuksen (Amsterdamin sopimus Euroopan unionista tehdyn sopimuksen, Euroopan yhteisöjen perustamissopimusten ja niihin liittyvien tiettyjen asiakirjojen muuttamisesta, SopS 55/1999) liitteenä oleva julistus numero 29 urheilusta Euroopan unionin elimiä kehoitetaan kuuntelemaan urheilujärjestöjä, kun on kyse tärkeistä urheiluun vaikuttavista asioista. Julistuksen mukaisesti tällöin on erityisesti kiinnitettävä huomiota *amatööriurheilun*¹²⁴ erityispiirteisiin.

¹²² SEUL: Mitä on e-urheilu?

¹²³ *Zilliacus* 2016, s. 171. *Aine* on kuitenkin katsonut, ettei yksilön motiivina kuitenkaan tarvitse olla kilpaileminen. *Aine* Oikeustiede – Jurisprudentia XLIV:2011, s. 23.

¹²⁴ Tässä yhteydessä on hyvä ottaa huomioon, että Euroopan unionin tuomioistuin on ratkaisussaan yhdistettyihin asioihin C-51/96 ja C-191/97 todennut, että amatööriurheilu ei kuulu yhteisön oikeuden soveltamisalaan.

Käytännön kannalta en näe juurikaan tarvetta tässä yhteydessä tehdä eroa sen välille, onko urheilussa käsitteenä kyse kilpailemista sisältävästä urheilutoiminnasta vai ei, mutta välimiesmenettelyssä käsiteltävät urheiluriidat lienevät kuitenkin pääosin kilpailemista sisältävää toimintaa koskevia, sillä intressit ovat usein kilpailemisessa merkittävämmät ja ylipäätään taloudellisia, jos vertauskohtana on esimerkiksi lasten palloilukerho.¹²⁵ Käytän tässä esityksessä urheilusta käsitteenä sen laajaa määritelmää, joka käsittää myös edellä mainitsemani ei niin perinteiset urheilulajit, ja myös sellaisen urheilun, joka ei välttämättä sisällä kilpailemista.

Kun olemme määritelleet urheilun käsitteen, voimme pohtia, mitä lautakunnan sääntöjen 31 §:ssä tarkoitetaan urheilun sopimusasioilla. Urheilun oikeusturvalautakunnan sääntöihin ei ole aiemmin välimiesoikeuden toimivallan osalta sisältynyt määräystä urheilun sopimusasioista.¹²⁶ *Halila* on teoksessaan tulkinnut Urheilun oikeusturvalautakunnan vanhempia sääntöjä, joiden mukaan lautakunta on välimiesoikeutena toimivaltainen käsittelemään toimivaltaansa kuuluvien asioiden lisäksi urheilujärjestötoimintaan liittyviä taloudellisia kysymyksiä¹²⁷. Hän on katsonut, ettei lautakunnan tarkoituksena ole ollut laajentaa asianosaiskäsitettä välimiesoikeutena käsiteltävissä jutuissa, sillä taloudellisten kysymyksien osalta viitataan nimenomaisesti urheilujärjestötoimintaan. Siten *Halila* on tulkinnut, ettei lautakunta olisi välimiesoikeutena toimivaltainen käsittelemään esimerkiksi urheilijan ja sponsorin välistä sopimusta.¹²⁸

Koska lautakunnan sääntöjä on sittemmin muutettu, ja välimiesoikeuden toimivallan puitteissa voidaan käsitellä urheilujärjestötoimintaan liittyvien taloudellisten kysymysten lisäksi myös urheilun sopimusasioita, tulkitsem, että lautakunta voisi välimiesoikeutena käsitellä esimerkiksi edellä kuvatun urheilijan ja sponsorin välisen sopimusriidan. Näkemystä tukee myös lautakunnan sääntöjen taustalla oleva ehdotus uusiksi säännöiksi, jonka mukaan kyseisellä muutoksella on haluttu tarjota mahdollisuus myös erilaisten sopimusriitojen käsittelemiseksi välimiesmenettelyssä.¹²⁹ Koska säännöissä ei myöskään ole rajattu, mitä on katsottava urheilun sopimusasioiksi, eikä kohdassa edellytetä liityntää urheilujärjestötoimintaan, tulkitsem, että

¹²⁵ Ks. myös *Halila, Norros* 2017 s. 27, jonka mukaan urheilun oikeuden kohdealueeseen voidaan katsoa kuuluvaksi myös organisoitu amatööriurheilu, joka käsittää myös harrasteurheilun oikeudelliset kysymykset, vaikka näihin liittyvät oikeudelliset ongelmat eivät ole yhtä haastavia kuin kilpaurheilun oikeudelliset kysymykset.

¹²⁶ Ks. esim. *Urheilun oikeusturvalautakunta: Säännöt* 27.11.2015.

¹²⁷ Lautakunnan voimassa olevissa säännöissä sanamuoto on ”*taloudellisissa asioissa*”, mutta sääntömuutoksen taustalla olevan ehdotuksen mukaan sääntely ei ole tältä osin muuttunut. Ehdotus urheilun oikeusturvalautakunnan uusiksi säännöiksi, s. 19.

¹²⁸ *Halila* 2006, s. 141.

¹²⁹ Ehdotus urheilun oikeusturvalautakunnan uusiksi säännöiksi, s. 19.

asianosaiskäsite voi olla välimiesoikeutena käsiteltävissä asioissa laajempi kuin varsinaisessa lautakuntamenettelyssä.¹³⁰

Lautakunta voi lisäksi sääntöjensä 31 §:n c alakohdan mukaisesti asianosaisten niin sopiessa toimia välimiesoikeutena urheilujärjestötoimintaan liittyvissä taloudellisissa asioissa. Määräystä soveltaessa joudutaan edellä jo lyhyesti kuvatusti arvioimaan asianosaiskäsitettä, kun pohditaan vaatimusta liittynnystä urheilujärjestötoimintaan. Määräystä voitaisiin tulkita niin, että urheilujärjestötoiminnalla viitattaisiin urheilun pyramidirakenteeseen¹³¹, ja sen toimijoihin. Tällaista tulkintaa tukee esimerkiksi tarve kohdentaa lautakunnan resurssit urheilun keskeisimpiin toimijoihin. Koska lautakunnan säännöt ja niiden valmisteluaineisto jättää määräyksen käytännössä hyvin avoimeksi, on lautakunnalla siten mahdollisuus määrittää itse toimivaltansa, mikä vastaa välimiesten kompetenssi-kompetenssia. Erityisenä urheilujärjestötoimintaan liittyvänä taloudellisena asiana voidaan mainita vahingonkorvausasiat, jotka jäävät normaalin lautakuntamenettelyn ulkopuolelle.¹³² Käytännössä lienee todennäköistä, että suuri osa asioista, jotka eivät täyttäisi vaatimusta liittynnystä urheilujärjestötoimintaan, voisivat tulla lautakunnan käsiteltäviksi sääntöjen 31 §:n b alakohdan perusteella, sillä sääntömuutoksen tuoma toimivallan laajennus koskemaan myös urheilun sopimusasioita on määräyksenä niin yleinen ja kattava. Urheilun oikeusturvalautakunnalla on siten itsellään suuri tulkintakäytäntöä ohjaava vaikutus toimivaltaa koskevien määräysten osalta.

Kun pohditaan välimiesoikeuden toimivaltakysymyksiä, on hyvä ottaa huomioon, että välimiesten mennessä toimivaltansa ulkopuolelle, on asianosaisen mahdollista saada välitystuomio kumotuksi yleisessä tuomioistuimessa. Välimiesmenettelystä annetun lain 41.1 §:n 1 kohdan mukaan välitystuomio voidaan kumota asianosaisen kanteesta, jos välimiehet ovat menneet toimivaltaansa ulommaksi. Siten tuomioistuin saattaa joutua käsittelemään välimiesmenettelyssä ratkaistua kysymystä välitystuomioistuimen sisäisen asiallisen toimivallan näkökulmasta. Käytännössä tuomioistuin voi siten ottaa kantaa sellaiseen kysymykseen, joka ei välttämättä kuuluisi sellaisenaan yleisen tuomioistuimen ratkaistavaksi muun muassa jäljempänä käsiteltävistä yhdistysautonomiaan liittyvistä rajoituksista johtuen.

¹³⁰ Ks. myös *Aine* DL 4/2017, s. 641.

¹³¹ Ks. Luku 2.1.

¹³² *Aine* DL 4/2017, s. 640–641.

Olen edellä esittänyt ja tulkinnut välimiesmenettelystä annetun lain lähtökohtia välimiesoikeuden toimivallan määrittelemiselle sekä vastaavasti Urheilun oikeusturvalautakunnan omien sääntöjen määräyksiä lautakunnan toimivallasta välimiesoikeutena. Tutkimuksen kannalta keskiössä on Urheilun oikeusturvalautakunnan sääntöjen mukainen toimivalta erityisesti urheilun erityispiirteet huomioon ottaen, ja siten välimiesmenettelystä annetun lain säännökset ovat toissijaisia. Urheilun oikeusturvalautakunnan, tai muun vastaavan välitysfloorumin, omat säännöt ovat ensisijaisia suhteessa välimiesmenettelystä annettuun lakiin, ja tyypillisesti laki täydentääkin tällaisia sääntöjä niiltä osin kuin jostain asiasta ei ole erikseen määrätty säännöissä. Edellä mainittu perustuu ensisijaisesti asianosaisten väliseen välityssopimukseen, jossa he osoittaessaan riidan ratkaistavaksi välimiesoikeudessa määräävät myös menettelyyn sovellettavista säännöistä. Lautakunnan sääntöjen 31 §:n osalta keskiössä tutkimuksen kannalta ovat erityisesti edellä käsitellyt alakohdat a) – c), joita käsitelen seuraavassa urheilun erityispiirteet huomioon ottaen.

4.3 Yhdistysautonomia ja urheilutoiminnan kolme kehää

4.3.1 Yhdistysautonomia oikeuskäytännön valossa

Korkein oikeus on vuosikirjaratkaisussaan KKO 1998:122 ottanut kantaa yleisen tuomioistuimen toimivaltaan käsitellä yksityisautonomian piiriin kuuluvia asioita yhdistyslain (503/1989) 32 ja 33 §:ien nojalla. Tapauksessa on ollut kyse tapauksesta, jossa urheilija, joka ei tosiasiallisesti ole kyseisen yhdistyksen jäsen, mutta joka on urheilussa tyypillisen pyramidirakenteen ja sääntöketjutuksen¹³³ seurauksena sidottu yhdistyksen asettamiin doping-sääntöihin, on määrätty kilpailukiellon dopingin perusteella. Urheilija on kanteessaan vaatinut, että asetettu kilpailukiello kumotaan, ja toissijaisesti kiellettu tuomiota, joka estäisi yhdistystä vetoamasta kilpailukiellon. Lisäksi urheilija on vaatinut asetetun kilpailukiellon kohtuullistamista.

Korkein oikeus on ratkaisussaan katsonut, että kyseessä oleva asia voi tulla tuomioistuimen ratkaistavaksi¹³⁴, jos asianosaisella on riittävä ja ilmeinen oikeussuojan tarve, sillä urheilija ei

¹³³ Ks. edellä Luku 2.1.

¹³⁴ Ratkaisulla on myös merkitystä urheilun oikeudellistumisen kannalta. Vähemmistöön jäänyt oikeusneuvos on katsonut, että ratkaisu saattaa osaltaan vauhdittaa urheilun oikeudellistumista, joka ei kuitenkaan hänen näkemyksensä mukaan ole omiaan palvelemaan urheilutoimintaa. *Timonen* 2023, KKO 1998:122.

ole voinut saada oikeusturvaa yhdistyslain 32 ja 33 §:ien perusteella, koska hän ei ole ollut yhdistyksen jäsen. KKO on lisäksi arvioinut, ettei urheilijaa ole tässä tapauksessa pidettävä myöskään yhdistyslain 33.1 §:n mukaisesti sivullisena. Korkeimman oikeuden ratkaisun mukaan kysymys siitä, onko urheilija syyllistynyt dopingiin, on voitu käsitellä tapauksessa perustuen riittävään ja ilmeiseen oikeussuojan tarpeeseen, mutta kilpailukiellon kohtuullistamisen osalta KKO on todennut, että vastaavaa riittävää ja ilmeistä oikeussuojan tarvetta ei ole ja siten asia kuuluu yhdistyslain 32 ja 33 §:ien nojalla yhdistysautonomian piiriin.

Yhdistysautonomian taustalla on perustuslain 13.2 §:n mukainen yhdistymisvapaus, johon kuuluu jokaisen oikeus perustaa yhdistys sekä kuulua tai olla kuulumatta yhdistykseen ja osallistua sen toimintaan. Perusoikeuksien tarkoitus on suojata yksilön oikeuksia suhteessa valtioon, ja siten yhdistymisvapauteen voidaanakin katsoa kuuluvan myös yhdistyksen vapaus päättää sisäisen toimintansa järjestämisestä. Yhdistykset voivat yhdistysautonomian piirissä päättää säännöistään lain sallimissa rajoissa sekä valita jäsenensä. Yhdistyksen päätöksen tarkoituksenmukaisuutta ei voida saattaa tuomioistuimen ratkaistavaksi, mutta päätöstä voidaan moittia laillisuusperustein yhdistyslain 32 §:n mukaisesti.¹³⁵ Tässä voidaan hahmottaa selkeä ero yleisten tuomioistuinten ja Urheilun oikeusturvalautakunnan toimivallan välillä, sillä oikeuskirjallisuudessa on usein katsottu, että lautakunnan toimivaltaan ei kuulu yhdistyksen sääntöjen lainmukaisuuden arviointi, vaan sääntöjenvastaisuuden arviointi. Tosin lautakunnan ratkaisukäytäntö on osoittanut, että Urheilun oikeusturvalautakunta on alkanut harjoittaa myös laillisuuskontrollia sääntöjenvastaisuutta arvioidessaan.¹³⁶

Aine on katsonut, että ratkaisun osoittamaa käytäntöä suppeasti tulkiten välimiesoikeuden toimivalta rajoittuisi ratkaisun KKO 1998:122 kaltaisissa tapauksissa ainoastaan asian palauttamiseen takaisin lajiliittoon, mikäli välimiehet eivät pitäisi ko. kurinpitoseuraamusta asianmukaisena.¹³⁷ Toisaalta tämä viittaisi siihen, että välimiesoikeuden toimivalta olisi kuitenkin laajempi kuin yleisen tuomioistuimen, sillä ratkaisun KKO 1998:122 mukaisesti tuomioistuin ei ottanut kilpailukiellon pituutta koskevaan kysymykseen kantaa ollenkaan, vaan totesi sen kuuluvaksi yhdistysautonomian piiriin. Urheilijan oikeusturva kuitenkin puhuu edellä kuvattua suppeaa tulkintaa vastaan, sillä käytännössä asian palauttaminen takaisin ko.

¹³⁵ *Halila, Tarasti* 2011, s. 47.

¹³⁶ *Ojala* 2015, s. 165–166.

¹³⁷ *Aine* DL 4/2017, s. 633.

urheiluorganisaatioon pidentäisi asian käsittelyaikaa kohtuuttomasti, mitä voidaan erityisesti urheilutoiminnassa pitää ongelmallisena, sillä urheilussa on usein perusteltu tarve saada nopeita ratkaisuja.¹³⁸ Myös *Aine* on artikkelissaan katsonut, että edelleen välimiesoikeuden laajemman toimivallan puolesta puhuu se seikka, että yhdistykset voisivat vapaasti päättää sitoutumisestaan kurinpitoasian kokonaisvaltaiseen käsittelyyn välimiesmenettelyssä. Käytännössä välitys-sopimus sisältönsä puolesta näyttelee tällaisissa kysymyksissä isoa roolia välimiesoikeuden toimivallan kannalta.¹³⁹

Urheilun oikeusturvalautakunnan sääntöjen 31 §:n mukaisesti lautakunta voi toimia välimies-oikeutena toimivaltaansa kuuluvissa asioissa. Sääntöjen 2 (1) §:n mukaan lautakunta on toimi-valtainen käsittelemään valituksia yhdistyksen päätöksistä, jotka koskevat “a) erottamista yh-distyksen jäsenyydestä; b) kurinpitoseuraamusta; c) jäsenoikeuksien rajoittamista; tai d) sitä, onko päätös yhdistyksen sääntöjen vastainen”. Määräyksen yhteydessä yhdistyksen säännöillä tarkoitetaan myös muita yhdistyksen toimintaan vaikuttavia sääntöjä, kuten kilpailu- ja kurin-pitomääräyksiä. Toimivalta on siten määritelty positiivisesti niin, että se kattaa kaikki mainitut asiat, jotka voivat olla valituksen kohteena.¹⁴⁰ Nähdäkseni asianosaiset voivat lisäksi laajentaa välimiesoikeuden toimivaltaa koskemaan myös muita yhdistyksen päätöksiä kuin jotka sääntö-
jen 2 (1) §:ssä on määrätty kuuluvaksi lautakunnan toimivaltaan käsitellä asiaa lautakuntame-
nettelyssä. Välimiesmenettelystä annetun lain edellytys asian välityskelpoisuudelle on jutun
dispositiivisuus, jota urheilun autonomian piiriin kuuluvat asiat normaalisti ovat. Tulkitsen yh-
distysautonomiia niin, että yhdistys voi yhtä lailla sitoutua välityssopimuksessa ohjaamaan nor-
maalisti yhdistysautonomian piiriin kuuluvan asian käsiteltäväksi välimiesoikeudessa, vaikka
tällainen asia jäisi yleisen tuomioistuimen toimivallan ulkopuolelle, kuten edellä esitetystä ta-
pauksessa KKO 1998:122.¹⁴¹

¹³⁸ Esimerkiksi kysymys urheilijan osallistumisoikeudesta kilpailuun tulisi saada ratkaistua ennen jo ennen ko. kilpailun alkua, koska muutoin ratkaisu olisi käytännössä merkityksetön. *Zilliacus* 2016, s. 185.

¹³⁹ *Aine* DL 4/2017, s. 634.

¹⁴⁰ *Välimäki* 2011, s. 222.

¹⁴¹ *Halila* on artikkelissaan katsonut, että urheilun lajiliitto voi vapaasti tehdä välityssopimuksen esimerkiksi ku-
rinpitoseuraamuksen sääntöjen mukaisuudesta, sillä lajiliitto on voinut vapaasti harkita kyseisen kurinpitoseuraa-
muksen antamista eikä se ole esitettyssä tilanteessa sitoutunut määräyksissään antamaan tällaisia kurinpitoseuraa-
muksia. Keskeistä on kuitenkin tulkita myös välityssopimuksen sisältöä, josta selviää välimiesoikeuden sisäinen
asiallinen toimivalta, mikäli osapuolet ovat sen määritelleet. Välimiesoikeuden ratkaistavana voi olla esimerkiksi
kysymys siitä, onko lajiliiton sääntöjen mukainen määräys vastoin kansallista oikeusjärjestystä tai siitä, onko mää-
räys kansainvälisen lajiliiton sääntöjen mukainen. *Halila* DL 5/2001, s. 838–839.

Kun välimiesoikeuden toimivaltaa arvioidaan suhteessa yhdistymisvapauteen, tulisi lisäksi ottaa huomioon myös urheiluosoikeuden kantavia periaatteita¹⁴², kuten edellä Luvussa 2.1 esitetty urheiluosoikeuden vapausperiaate, joka pohjimmiltaan perustuu samaan ajatukseen, joka on muun muassa PL 7 §:n henkilökohtaista vapautta ja 10 §:n yksityiselämää turvaavien säännöksiä taustalla. Urheiluosoikeuden periaatteet eivät ole Luvussa 2 kuvatuksi vakiintuneet alan yleiseksi opeiksi, mutta nähdäkseni niillä on painoarvoa ainakin välillisesti perusoikeusliittymän vuoksi. Yhdistyksen tulee pystyä perustelemaan autonomiansa piirissä tehtävät päätökset, ja lisäksi edellytyksenä on, että päätöksen kohde voi tosiasiallisesti saada asiassa oikeussuojaa riippumattoman lainkäyttöelimen tai vastaavan organin ratkaisun muodossa.¹⁴³ Punninnassa vastakkain ovat siten yksilön ja yhdistyksen oikeudet.

Euroopan unionin tuomioistuin (EUT) on ottanut kantaa punnintatilanteeseen, jossa vastakkain ovat yhdistysautonomia ja työntekijän vapaa liikkuvuus. Yhdistymisvapaus taataan Euroopan unionin perusoikeuskirjan (2000/C 364/01) 12 artiklassa. Lisäksi lähtökohtana on, että Euroopan unionin toiminnasta tehdyn sopimuksen (2016/C 202/01, SEUT) sisämarkkinoita koskevan 26 (2) artiklan mukaiset EU:n neljä vapautta, tavaroiden, henkilöiden, palvelujen ja pääomien vapaa liikkuvuus, voivat koskea urheilua, jos urheilutoiminnan organisoimisessa on kyse elinkeinotoiminnasta¹⁴⁴.¹⁴⁵ Euroopan unionin tuomioistuin on ottanut kantaa unionin sääntelyn soveltumisesta urheiluun ja erityisesti yhdistysautonomian piiriin kuuluviin asioihin kajoamisesta kahdessa urheilua koskevassa ratkaisussa. Euroopan unionin tuomioistuimen ratkaisussaan *Jyri Lehtonen ja Castors Canada Dry Namur-Braine ASBL v. Fédération royale belge des sociétés de basket-ball ASBL (FRBSB)* (C-176/96) käsitellyt koripalloliigan siirtomääräaikoja työntekijän vapaan liikkuvuuden näkökulmasta¹⁴⁶.

EUT on ratkaisussaan katsonut, että perusvapauden soveltamisalan määrittäminen vaatii taloudellisen toiminnan ja työntekijän käsitteiden määrittämistä. Ratkaisun perustelujen kohdan 43

¹⁴² Erityisesti katson, että Urheilun oikeusturvalautakunnan tulisi urheilun toimintaympäristön asiantuntevana organina ottaa huomioon tällaiset urheilulle tyypilliset erityispiirteet ja vakiintuneet käytännöt, sillä lautakunnan toimivalta välimiesoikeutena muotoutuu pitkälti lautakunnan oman ohjaavan käytännön mukaisesti.

¹⁴³ *Aine* Oikeustiede – Jurisprudentia XLIV:2011, s. 30.

¹⁴⁴ Elinkeinotoiminnan tunnusmerkkeinä on tavallisesti pidetty muun muassa toiminnan voiton tavoittelua ja tietynlaista aktiivisuutta sekä suunnitelmallisuutta. Lisäksi elinkeinotoiminnan tunnusmerkkeihin voidaan katsoa kuuluvan myös toiminnan itsenäisyys, laajuus ja jatkuvuus sekä taloudellisen riskin olemassaolo. HE 257/2018 vp, s. 5.

¹⁴⁵ *Halila* DL 5/2002, s. 815.

¹⁴⁶ EUT on ratkaisun perustelujen kohdassa 50 katsonut, että säännöillä, joilla rajoitetaan pelaajan otteluihin osallistumista, rajoitetaan tosiasiasa myöskin kyseisen pelaajan mahdollisuuksia työn saantiin.

mukaisesti vakiintunut oikeuskäytäntö osoittaa, että taloudellinen toiminta ilmenee palkkatyön tekemisenä tai palvelujen tarjoamisena maksua vastaan. Työsuhteen käsitteen osalta EUT on ratkaisun perustelujen kohdassa 45, että olennainen ominaispiirre työsuhteelle on se, että henkilö tekee toiselle työtä tämän johdon alaisena vastiketta vastaan. Tuomioistuin on siten katsonut, että koripalloilijan työsopimusta, johon kuului kiinteä kuukausipalkka, tulee pitää työsuhteen määritelmän mukaisena ja siten liikkumisvapauden soveltamisalaan kuuluvana.

Unionin tuomioistuin on ratkaisussaan katsonut, että pelaajasiirtoja koskevat säännöt, jotka rajoittavat muusta jäsenvaltiosta lähtöisin olevan pelaajan peluuttamista otteluissa tietyn päivämäärän jälkeen, on ristiriidassa työntekijän liikkumisvapauden kanssa. Tällaisen erilaisen kohtelun tulisi EUT:en mukaan olla perusteltavissa objektiivisesti sellaisilla syillä, jotka liittyvät yksinomaan urheiluun. Siten Euroopan unionin tuomioistuin on ratkaisussaan mennyt urheilun ydinalueelle, ja soveltanut säännöksiään ennen kaikkea urheilulliset tekijät huomioon ottaen. Tuomioistuin on ratkaisussaan ottanut kantaa yhdistysautonomian piiriin kuuluvaan asiaan ja asettanut autonomiaan kajoamiselle edellytykseksi sen, että unionin perusoikeuden rajoittaminen on järjestön toimesta tapahtunut muista kuin taloudellisista syistä.¹⁴⁷

EUT:en toisessa urheilua koskevassa ratkaisussa, jossa on yhdistetty asiat *Christelle Delière v. Ligue francophone de judo et disciplines associées ASBL, Ligue belge de judo ASBL* ja *Union européenne de judo* (C-51/96) sekä *Christelle Delière v. Ligue francophone de judo et disciplines associées ASBL, Ligue belge de judo ASBL* ja *François Pacquée* (C-191/97), on käsitelty urheilijan arvokisavalintoihin liittyvää tapausta. Unionin tuomioistuin on ratkaisussaan katsonut, että sellainen sääntö, joka edellyttää, että urheilija hankkii luvan kansalliselta lajiliitolta tai tulee tällaisen liiton valitsemaksi saadakseen osallistumisoikeuden kansainväliseen urheilukilpailuun, jossa kilpailevat muut kuin maajoukkueet, ei rajoita perustamissopimuksessa säädettyä vapautta palvelun tarjoamiselle. Tällaisen säännön on kuitenkin tuomioistuimen mukaan oltava välttämätön kilpailun järjestämisen kannalta. EUT on niin ikään katsonut, että kyseiset valintasäännöt eivät määritä edellytyksiä ammattiuurheilijoiden työmarkkinoille pääsulle. Vastaavasti kuin edellä kuvatussa Lehtosta koskevassa tapauksessa, myös tässä unionin tuomioistuimen ratkaisussa EUT on päätenyt siihen

¹⁴⁷ Ks. myös *Halila* DL 5/2002, s. 815.

lopputulokseen, että yhdistysautonomiaan voidaan kajoa, kun yhdistyksen päätökset, jotka rajoittavat unionin perusvapauksia eivät rajoita niitä taloudellisesti.

Olen edellä todennut, että näkemykseni mukaan yhdistys voi sitoutua ohjaamaan yhdistysautonomiansa piiriin kuuluvia päätöksiä käsiteltäväksi välimiesoikeudessa välityssopimuksella laajemmin kuin mitä yleinen tuomioistuin olisi toimivaltainen käsittelemään yhdistyslain asettamissa rajoissa, sillä päätös sitoutua on yhdistysautonomian mukaisesti yhdistyksen. Urheilun pyramidirakenteesta johtuen on kuitenkin mahdollista, että lajisäännöt, jotka ovat osa esimerkiksi kansallisen lajiliiton sääntöjä, ovat tosiasiallisesti seurausta kansallisen lajiliiton sitoutumisesta kansainvälisen lajiliiton sääntöihin. Siten voidaankin pohtia, onko kansallinen lajiliitto yhdistysautonomian mukaisesti oikeutettu sitoutumaan lajisääntöjä koskevan asian ohjaamiseen käsiteltäväksi välimiesoikeudessa, jos sääntöjen asettaja tosiasiallisesti on kansainvälinen lajiliitto, joka oma yhdistysautonomiansa piirissä on asettanut lajisäännöt. Sama pohdinta koskee yksittäisiä urheiluseuroja, jotka kansallisten lajiliittojen alaisuudessa järjestävät kilpailutoimintaa.

Yksittäisissä sääntöratkaisussa kilpailutilanteen aikana asianosaisasetelmaan voitaisiin katsoa kuuluvan päätöksen tehnyt tuomari ja päätöksen kohteena ollut urheilija.¹⁴⁸ Mikäli kyse sen sijaan olisi sääntöjen lainvastaisuudesta, joka olisi arvioitavissa oikeussääntöjen mukaisesti myös tuomioistuinasiana¹⁴⁹, asianosaisasetelmaan kuuluisi nähdäkseni myös kansainvälinen lajiliitto sääntöjen asettajana. Tällaisessa tilanteessa jouduttaisiin lisäksi pohtimaan kansainvälisen yksityisoikeuden säännöksiä lajisääntöihin ja välimiesmenettelyyn sovellettavasta laista, mikäli osapuolet eivät välityssopimuksessa olisi sopineet tästä. Välimiesmenettelystä annetun lain 31 §:n lähtökohta, että välimiehet perustavat tuomionsa siihen lakiin, jonka asianosaiset ovat valinneet sovellettavaksi riidan ratkaisemiseen. Mikäli asianosaiset eivät ole sopineet sovellettavasta laista, välimiehet soveltavat niitä lainvalintasäännöksiä, joiden he katsovat parhaiten soveltuvan kyseessä olevaan tapaukseen.¹⁵⁰ Lisäksi asianosaiset voivat välimiesmenettelystä annetun lain 31.3 §:n mukaisesti sopia, että välimiehet saavat perustaa tuomionsa siihen,

¹⁴⁸ Pohdin tässä asianosaisasetelmaa hypoteettisesti selkeyttääkseni ajatustani asianosaisasetelman muodostumisesta. Olen edellä todennut, että lähtökohtaisesti erotuomareiden yksittäiset sääntöratkaisut kilpailutilanteissa jäävät tyypillisesti Urheilun oikeusturvalautakunnan sääntöjen 2 §:n mukaisen toimivallan ulkopuolelle.

¹⁴⁹ *Lappalainen* 2001, s. 13.

¹⁵⁰ HE 202/1991 vp, s. 22.

minkä he katsovat kohtuulliseksi (*ex aequo et bono*¹⁵¹), mitä voidaan erityisesti urheilutoiminnassa, jossa eettisten ja oikeudellisten kysymysten raja on paikoittain häilyvä, pitää nähdäkseni käyttökelpoisena ratkaisuna.

Edellä on käsitelty yhdistysautonomian välimiesoikeuden toimivallalle asettamia rajoituksia. Lähtökohta ainakin yleisten tuomioistuimien toimivallan osalta ilmenee yhdistyslain 32.1 §:sta, jonka mukaan yhdistyksen jäsen voi moittia päätöstä kanteella, jos päätös on yhdistyslain tai yhdistyksen sääntöjen vastainen. Edellä esitetystä korkeimman oikeuden ratkaisusta KKO 1998:122 kuitenkin ilmenee, että tuomioistuin voi harkinnanvaraisesti puuttua yhdistysautonomian piiriin kuuluviin asioihin myös muissa tapauksissa. Tässä yhteydessä korkein oikeus on edellyttänyt, että kantajalla on ilmeinen ja riittävä oikeussuojan tarve, joka voi ilmetä esimerkiksi niin, ettei kantaja voi saada suojaa yhdistyslain nojalla. Tällainen tilanne ei liene urheilutoiminnassa kovinkaan poikkeuksellinen, sillä yhdistyksen päätöstä saavat yhdistyslain 32 §:n nojalla moittia ainoastaan yhdistyksen jäsenet. Käytännössä yksittäiset urheilijat ovat kuitenkin ainoastaan edustamansa seuran jäseniä sen sijaan, että he olisivat jäseniä suhteessa kansallisiin tai kansainvälisiin lajiliittoihin, vaikka pyramidirakenne aiheuttaakin sen, että urheilijat ovat sidottuja myös lajiliittojen sääntöihin.

Lisäksi edellä esitetty EUT:en oikeuskäytäntö osoittaa, että yhdistysautonomian piiriin kuuluviin asioihin voidaan kajota ainakin, kun kyse on EU:n neljään vapauteen kuuluvasta työntekijöiden vapaasta liikkuvuudesta. Tämä vapaus kuitenkin soveltuu vain siinä tapauksessa, että yhdistystä voidaan pitää elinkeinonharjoittajana, ja urheilijaa tämän työntekijänä työoikeudellisessa merkityksessä. Ratkaisu kuitenkin osoittaa, että yhdistymisvapautta voidaan rajoittaa, kun kyse on yksilön säädännällisistä oikeuksista. Vastaavasti korkein oikeus on ratkaisussa KKO 1998:122 korostanut yksilön oikeussuojan tarvetta. Kyse on ennen kaikkea perustavanlaatuisten oikeuksien välisestä punninnasta. Olen edellä esittänyt myös tarvetta huomioida urheilu-oikeuden keskeisiä periaatteita tällaisissa punnintatilanteissa. Nähdäkseni näillä ei kuitenkaan voi olla ratkaisevaa arvoa punnintatilanteessa, ennen kaikkea sen vuoksi, että kyse ei ole vakiintuneista oikeusperiaatteista ja yhdistymisvapaudessa on kyse perusoikeudesta. Katson

¹⁵¹ Käsitteellä viitataan välimiesoikeuden ratkaisuun, joka perustuu siihen, että välimiesoikeus ottaa tapauksessa huomioon juuri kyseiselle tapaukselle ominaiset piirteet ja seikat ja perustavat ratkaisunsa tapauksen kannalta kohtuulliseen lopputulokseen sen sijaan, että ratkaisu perustuisi ennalta asetettuihin yleisiin määräyksiin, mukaan lukien pakottavat lain säännökset. *Patocchi, Paolo Michele* 2017, s. 19.

kuitenkin, että urheilu oikeuden periaatteet voivat tukea punnintaratkaisua etenkin, jos niillä on perusoikeusliityntä.

Siten pohdittaessa välimiesoikeuden toimivaltaa suhteessa yhdistysautonomiaan, tulisi huomioon ottaa ensinnäkin yksilön oikeussuojan tarve sekä muut perustavanlaatuiset oikeudet ja punnita näitä suhteessa yhdistymisvapauteen. Lisäksi huomion arvoista on, että en edellä kuvatuksi näe estettä sille, etteivätkö yhdistykset voisi vapaasti päättää siitä, että autonomian piiriin kuuluva asia käsiteltäisiin kokonaisvaltaisesti välimiesmenettelyssä. Tässä suhteessa ongelmallista lienee kuitenkin se, että urheilutoiminnan sääntöketjutuksen johdosta urheiluseuran sääntöihin saattaa kuulua osana kansallisen lajiliiton sääntöjä, jolloin urheiluseura ei ole itse näitä sääntöjä varsinaisesti asettanut. Johdonmukaista on kuitenkin tulkita niin, että urheiluseura voi sitoutua yhdistysautonomiansa piiriin kuuluvien sääntöjen, mukaan lukien mahdollisten lajiliiton sääntöjen, nojalla tehdyn päätöksen laajempaan käsittelyyn välimiesmenettelyssä. Se, rikkooko urheiluseura jäsenyytensä ehtoja suhteessa lajiliittoon, on näiden kahden toimijan välinen yhdistysoikeudellinen asia.

4.3.2 Urheilutoiminnan kolme kehää – oikeusjärjestyksen ulottuvuus

Yhdistysautonomian lisäksi välimiesoikeuden toimivaltaa rajoittaa edellä Luvussa 2.1 esitetty urheilutoiminnan itsesääntelyn jakaantuminen kolmelle kehälle sen mukaan, ulottuuko ulkopuolinen oikeusjärjestys tällaiseen sääntelyyn. Urheilu toiminnan kolme kehää on huomioitu myös Urheilun oikeusturvalautakunnan toimivaltaa määrittävässä 2 §:ssä, jonka 2 kohdan b alakohdan mukaan lautakunta on toimivaltainen käsittelemään valituksia liigan päätöksistä, joissa on kysymys muiden sääntöjen kuin urheilun lajisääntöjen vastaisuudesta.¹⁵² Määräys ilmentää urheilun oikeuden tyyppillistä lähtökohtaa siitä, että varsinaiset pelisäännöt tai urheilun lajisäännöt kuuluvat urheilun toiminnan sisimmälle kehälle, jossa urheilun autonomia on vahvimmillaan, ja johon ulkoinen oikeusjärjestys ei ulotu laisinkaan.¹⁵³

¹⁵² UOL:n sääntöjen 2 (1) §:n b alakohdan mukaan, lautakunta on toimivaltainen käsittelemään tällaisia valituksia, jos liiga on sitoutunut lautakunnan toimivaltaan. Tämä ei kuitenkaan ole relevanttia välimiesoikeuden kannalta, sillä välimiesmenettely perustuu aina asianosaisten väliselle välityssopimukselle, jossa osapuolet sitoutuvat tiettyyn menettelyyn ja tietynlaisiin menettelysääntöihin.

¹⁵³ Ks. esim. KKO 1926-I-49.

Lähtökohtaisesti välimiesoikeus ei siten ole toimivaltainen arvioimaan sitä, tulisiko jääkiekkopelissä tehty maali hylätä tai onko jalkapalloilijalle annettu punainen kortti oikeilla perusteilla. Lautakunnan toimivaltaan liittyy kuitenkin pohdinnan arvoisia kysymyksiä tilanteissa, joissa kilpailusuorituksen aikana määrätty kurinpitoseuraamus ulottuukin myös kilpailusuorituksen ulkopuolelle. Urheilun oikeusturvalautakunta on ratkaisussaan UOL 24/2012 katsonut, että urheilulajin sääntöjen vastaisuutta on toimivaltakysymyksenä tulkittu niin, että lajisääntöjen mukaisesti määrätty kilpailusuoritusta koskeva seuraamusten tutkiminen ei lähtökohtaisesti kuulu lautakunnan toimivaltaan. Poikkeustapauksissa lautakunta on kuitenkin voinut tutkia edellä kuvattua kysymystä, mikäli lajisääntöjen perusteella määrätty kurinpitoseuraamus on määrätty kestämään huomattavan pitkän ajan. Kyseisessä tapauksessa määrätty kurinpitoseuraamus on ollut 18 kuukauden mittainen varoitus, mikä antanee jonkinlaisen tulkintaohjeen lautakunnan kuvaamasta huomattavan pitkästä ajasta edellytyksenä toimivallalle.

Välimiesmenettelyn kannalta tilanne on siinä mielessä toinen, että osapuolet voivat sopia lautakuntamenettelyn toimivaltaa kuvaavan sääntöjen 2 §:n määräystä laajemmasta toimivallasta sääntöjen 31 §:n asettamissa rajoissa, kuten edellä Luvussa 4.3.1 on esitetty. En näe ongelmallisena, etteivätkö osapuolet voisi sopia edellä kuvatun kaltaisessa tilanteessa, että lautakunta olisi toimivaltainen käsittelemään kurinpitoseuraamusta koskevan asian, vaikka kurinpitoseuraamus olisi pituudeltaan vain esimerkiksi kuuden kuukauden mittainen.

Halila on artikkelissaan katsonut, että välityssopimus voidaan tehdä kurinpitoseuraamuksen sääntöjen mukaisuuden tutkimiseksi. Lisäksi voidaan ottaa huomioon, että tällaisissa kurinpitoseuraamuksissa on usein myös välillisesti kyse rahasta, mikä viittaisi siihen, että tällainen juttu voisi tulla välimiesoikeuden käsiteltäväksi sillä perusteella, että kyse on urheilujärjestötoimintaan liittyvästä taloudellisesta asiasta.¹⁵⁴ Toisaalta voidaan kuitenkin joutua pohtimaan, perustuvatko tällaiset kurinpitoseuraamukset urheilun varsinaisiin lajisääntöihin vai yhdistyksen kurinpitomääräyksiin, jotka Urheilun oikeusturvalautakunnan sääntöjen 2 §:n mukaisesti katsotaan kuuluvaksi UOL:n säännöissä käsitteeseen yhdistyksen säännöt, joiden vastaisuutta lautakunta on toimivaltainen tutkimaan. Ylipäättään kysymys siitä, voidaanko välityssopimuksessa sitovasti sopia, että välimiesoikeus on toimivaltainen tutkimaan urheilun lajisääntöjen

¹⁵⁴ *Halila* DL 5/2001, s. 838–839.

vastaisuutta, on monitahoinen ja ongelmallinen erityisesti urheilun kansallisten ja kansainvälisten kytkeiden vuoksi.¹⁵⁵

Kun pohditaan sitä, voivatko asianosaiset sopia lajisääntöjen oletetun vastaisuuden ratkaisemisesta välimiesoikeudessa, herää kysymys urheilun itsesääntelyn perusteista. Jotta itsesääntelymääräykset olisivat sitovia, tulisi sääntelyllä olla institutionaalinen tuki esimerkiksi lainsäädännössä tai sopimuksessa, sillä muutoin itsesääntelyä voidaan pitää ainoastaan suosituksen luontoisena. Urheilussa itsesääntelyn sitovuus perustuu pitkälti pyramidirakenteeseen, jonka huipulla ovat kansainväliset lajiliitot.¹⁵⁶ Kansainväliset lajiliitot ylläpitävät urheilun lajisääntöjä, ja kilpailusäännöt puolestaan ovat usein kilpailu- tai sarjakohtaisia.¹⁵⁷ Käytännössä institutionaalinen tuki lajisääntöille tulee kansainvälisen lajiliiton ja kilpailutoimintaa järjestävän kansallisen lajiliiton välisestä sopimuksesta¹⁵⁸, jossa kansallinen lajiliitto sitoutuu toimimaan pyramidirakenteen mukaisesti kansainvälisen lajiliiton alaisuudessa. Siten katson, että lajisäännöt kuuluvat sen yhdistyksen autonomian piiriin, jonka sääntöihin ne sisältyvät. Tämä seuraa nähdäkseni siitä, että niiden sitovuuden voidaan katsoa perustuvan sääntöketjutukseen. Kyse on vastaavasta tilanteesta kuin edellä Luvussa 4.3.1 on käsitelty.

Tyypillisesti urheilun lajisääntöjen rikkominen käsitellään heti kilpailusuorituksen yhteydessä tuomarin ratkaisuin tai kilpailun jälkeen tuomarineuvostossa tai muussa vastaavassa elimessä. Lautakunnan toimivaltaan ei perinteisesti ole katsottu kuuluvan tuomariston tekemien ratkaisujen lajisääntöjen mukaisuuden arviointi¹⁵⁹. Perusteena tälle ratkaisulle on tarkoituksenmukaisuus, sillä käytännössä ratkaisu esimerkiksi ottelutuloksesta on saatava heti eikä viikkojen päästä.¹⁶⁰ Myös *Välimäki* on todennut, että aina tämän selvän säännön pitäminen ei onnistu

¹⁵⁵ *Halila* DL 5/2001, s. 838.

¹⁵⁶ *Halila, Norros* 2017, s. 19.

¹⁵⁷ *Zilliacus* 2018, s. 273–274.

¹⁵⁸ Lajiliittojen oikeudellinen side seuroihin ja urheilijoihin tulee urheilussa tyypillisesti joko jäsenyysuhteen tai sopimussuhteen seurauksena. Kyse on urheilulle tyypillisestä sääntöketjutuksesta, jossa yhdistys velvoittaa jäsenensä noudattamaan myös sen järjestön sääntöjä, jossa yhdistys on itse jäsen. *Zilliacus* 2018, s. 266.

¹⁵⁹ *Vuola* ja *Simon-Bellamy* ovat artikkelissaan käsitelleet erotuomareiden asianosaisasemaa urheilun kurinpidossa ja todenneet, että tuomareita pidetään urheilijoita vähäisemmän suojan tarpeessa olevina, ja joistakin sääntöratkaisuista seuraakin, etteivät erotuomarit voi hakea muutosta itseään koskeviin päätöksiin. *Vuola, Simon-Bellamy* 2014, s. 327.

¹⁶⁰ Toisaalta joissakin tapauksissa urheilun eettinen puoli saattaa aiheuttaa sen, että jälkikäteenkin saatu ratkaisu on merkittävä urheilijan kannalta, kuten CAS:in tapauksessa 2010/A/2090 *Finnish Ski Association & Aino-Kaisa Saarinen v. FIS*. CAS on ratkaisussa todennut maailmancup-juryyn tekemän päätöksen Saarisen sääntöjen vastaisesta menettelystä kilpailussa virheelliseksi. CAS ei kuitenkaan ollut toimivaltainen tutkimaan juryn päätöstä, vaan sen toimivalta ulottui vain rajallisesti FIS:n muutoksenhakuelimen FIS Courtin päätöksiin. Kuten *Halila* ja *Norros*

ongelmitta esimerkiksi sellaisissa tapauksissa, joissa kurinpitoseuraamus on ulottunut kilpailun jälkeiseen aikaan, kuten edellä esitettyssä tapauksessa UOL 24/2012.¹⁶¹ Lisäpohdinnan aihetta antaa se, ettei rajanveto lajisääntöjen ja lautakunnan toimivaltaan kuuluvien kilpailusääntöjen välillä ole kaikissa tapauksissa täysin selvä.

Urheilun oikeusturvalautakunta on pohtinut lajisääntöjen ja kilpailusääntöjen rajapintaa esimerkiksi kilpaveneen mittaamista koskevassa tapauksessa 4/2003. Lautakunta on ratkaisussaan katsonut, ettei toimivaltaa määrittäessä huomiota voida kiinnittää ainoastaan siihen, mihin dokumenttiin valituksen kohteena oleva määräys sisältyy, vaan ratkaisevana on pidettävä määräyksen asiasisältöä. Urheilun oikeusturvalautakunta on lisäksi katsonut, että asian käsiteltäväksi ottamista on puoltanut urheilijan oikeusturvan tarve, ja todennut, että rajatapauksessa toimivaltakysymys tulee ratkaista urheilijan eduksi. Niin ikään lautakunta on katsonut, että asian käsiteltäväksi ottamista on puoltanut se, että valitusasia on koskenut yksittäisen kilpailun sijasta kokonaista kilpailukautta. Siten lautakunta näyttää pitävän tietynlaista yhtenäistä linjaa sen suhteen, että lajisääntöjen vastaisuus voi tosiasiallisesti tulla käsiteltäväksi, mutta se edellyttää eittämättä urheilijan korkeaa oikeusturvan tarvetta sekä sitä, että sääntöratkaisun seuraamukset ulottuvat yksittäisen kilpailun ulkopuolelle.¹⁶² Siten voidaan vetää varovaisesti tulkita, etteivät myöskään urheilun lajisäännöt olisi täysin oikeusjärjestyksen ulkopuolisia, mikäli edellä kuvattut edellytykset täyttyisivät. Ylimpien tuomioistuinstanssien ratkaisukäytäntö aiheesta selvittäisi oikeustilaa kysymyksen osalta.

Kuten edellä on esitetty, liittyy urheiluriitojen ratkaisemiseen välimiesmenettelyssä välimiesoikeuden toimivallan kannalta moninaisia kysymyksiä koskien muun muassa yhdistysautonomiamia sekä toisaalta siihen läheisesti liittyvää urheilun itsesääntelyn jakautumisesta kolmelle kehälle. Urheilun kolmesta kehästä kaikista selkeimpänä välimiesoikeuden toimivallan kannalta voidaan pitää ulointa kehää, jolle sijoittuvat muun muassa erilaiset urheilun sopimusasiat, joihin

ovat katsoneet, että vaikka Saarinen ei saanut menettämiään pisteitä takaisin, oli hän moraalinen voittaja. *Halila, Norros* 2017 s. 554.

¹⁶¹ *Välimäki* 2011, s. 224–225.

¹⁶² Tähän liittyen voidaan toisaalta myös pohtia, millaisia yksittäisen kilpailun ulkopuolelle ulottuvien seuraamusten tulee olla, jotta lautakunta puoltaa asian kuulumista toimivaltaansa. Ks. esim. *Halila* DL 5/2001, s. 838, jossa Halila on katsonut, että kurinpitoseuraamuksissa on välillisesti kyse myös rahasta. Korkeamman tason urheilukilpailuissa palkinnot ovat usein taloudellisia ja siten niiden ulkopuolelle jääminen voi tosiasiallisesti vaikuttaa pitkäkestoisestikin yksittäisen urheilijan talouteen. Myös *Lappalainen* on kannetta koskevien prosessinedellytysten yhteydessä katsonut, että urheilusääntöjen soveltaminen voi välillisesti synnyttää tuomioistuinasiksi kelpaavan oikeudellisen intressin, josta esimerkkinä hän mainitsee kilpailukiellon varallisuusseuraamukset. *Lappalainen* 2001, s. 13.

lähtökohtaisesti sovelletaan vakiintuneiden oikeudenalojen säännöksiä ja joissa urheilulla on merkitystä lähinnä vain kyseisen oikeussuhteen erityisenä toimintaympäristönä.¹⁶³ Luonnollisesti myös tällaisiin oikeussuhteisiin voi liittyä toimivallan näkökulmasta epäselvyyksiä¹⁶⁴, mutta vakiintunut sopimusoikeudellinen sääntely ja oikeuskäytäntö tulkinnan ohjaajana antavat välimiesoikeudelle keinoja tällaisten epäselvyyksien ratkaisemiseksi.

Sen sijaan sisimmälle ja keskimmaiselle kehälle sijoittuvat urheilun lajisäännöt sekä kilpailu- ja kurinpitomääräykset, jotka edellä kuvatuksi saattavat paikoittain olla myös limittäisiä. Toimivallan ratkaiseminen sekä tällaisen itsesääntelyn soveltaminen edellyttävät välimiesoikeudelta myös tarkoituksenmukaisuusharkintaa, jota yleiset tuomioistuimet eivät yhdistyslain 32 §:n mukaisesti voi suorittaa yhdistysautonomian vuoksi. Nähdäkseni Urheilun oikeusturvalautakunta on esimerkiksi edellä esitetyssä tapauksessa 4/2003 suorittanut tarkoituksenmukaisuusharkintaa todetessaan, että urheilijan oikeussuojan tarve kyseisessä tapauksessa on ollut tavanomaista suurempi, mikä on puoltanut lautakunnan käsittelyratkaisua asiassa. Lisäksi lautakunta on ratkaisussaan katsonut, että urheilijalla ei olisi tosiasiallisesti ollut muuta keinoa saada asiaansa tutkittavaksi, jos Urheilun oikeusturvalautakunta ei olisi ottanut asiaa käsiteltäväkseen. Siten Urheilun oikeusturvalautakunta on erilaisessa asemassa kuin yleiset tuomioistuimet urheiluriitojen ratkaisijana, ja välimiesoikeutena toimivaltainen asianosaisten sopimuksen mukaisesti hyvinkin laajasti käsittelemään erilaisia riitaisuuksia. En voi kuitenkaan tarpeeksi olla korostamatta välityssopimusta avaintekijänä välimiesoikeuden toimivallan määrittämisessä. Seuraavassa käsittelemkin välityssopimusta sen sitovuuden näkökulmasta erityisesti urheilun pyramidirakenne ja siitä seuraava osapuolten epätasavertaisuus huomioon ottaen.

4.4 Urheilun pyramidirakenne välityssopimuksen kannalta

Välimiesmenettelystä annetun lain 3.1 §:n mukaisesti välityssopimus on tehtävä kirjallisesti. Välityssopimuksen muotovaatimus täyttyy VML 3.3 §:n mukaisesti myös, jos sopimuksessa on viitattu sellaiseen asiakirjaan, johon sisältyy välityslauseke. Tässä yhteydessä ei ole merkitystä sillä, kuinka pitkä viittausketju on eli viitataan osapuolten välisessä sopimuksessa

¹⁶³ Ks. Luku 2.1.

¹⁶⁴ Ks. edellä Luku 4.2, jossa tulkitaan UOL:n sääntöjen 31 §:n mukaisen käsitteen ”urheilun sopimusasiat” sisältöä.

esimerkiksi vakioehtoihin, jotka sisältävät välityslausekkeen vai tällaisissa vakioehdoilla vielä edelleen seuraavaan asiakirjaan, joka sisältää määräyksen välimiesmenettelystä.¹⁶⁵ Urheilussa edellä kuvatunlainen sääntöketjutus on hyvin tyypillistä, ja juontaa juurensa pitkälti pyramidirakenteeseen¹⁶⁶. Tällainen viittausketju voisi siis käytännössä olla sellainen, jossa urheilija solmisi pelaajasopimuksen seuran kanssa, ja tässä sopimuksessa voitaisiin viitata seuran omiin sääntöihin, jotka puolestaan viittaisivat kansallisen lajiliiton sääntöihin, jonka jäsen seura on, ja edelleen kansallisen lajiliiton säännöissä voitaisiin viitata kansainvälisen lajiliiton, jonka jäsen kansallinen lajiliitto on, sääntöihin.

Koulu on katsonut, että välimiesmenettelylain 3.1 §:n osoittama muotovaatimusta koskeva pääsääntö tarkoittaa allekirjoitettua sopimusta.¹⁶⁷ Vastaavasti välimiesmenettelylakia edeltäneissä esitöissä on katsottu, että välityssopimusta pidetään kirjallisesti tehtynä, kun sopimus sisältyy osapuolten allekirjoittamaan asiakirjaan.¹⁶⁸ Siviilioikeudessamme yksi kantavista oikeusperiaatteista on osapuolten sopimusvapaus¹⁶⁹, jolle myös välimieslainkäyttö perustuu. Varallisuus-oikeudellisista oikeustoimista annetun lain (228/1929, jäljempänä *oikeustoimilaki*) 1.1 §:n mukaan tarjous sopimuksen tekemisestä ja sellaiseen tarjoukseen annettu vastaus sitovat tarjouksen tekijää ja vastauksen antajaa. Pykälän 2 momentissa täsmennetään, ettei luvun säännökset koske määrämuotoisia sopimuksia, mikä ilmentää oikeustoimilain lähtökohtaa sopimusvapaudesta.¹⁷⁰ Sen sijaan välityssopimuksessa on kyse tällaisesta määrämuotoisesta sopimuksesta, jonka muodosta säädetään edellä kuvatusti VML 3 §:ssä. Urheilutoiminnan organisoinnista johtuva sääntöketjutus aiheuttaa edellä kuvatusti sen, että osapuolet saattavat tulla sidotuksi välityssopimukseen heidän välisensä sopimuksen sisältämän viittauksen johdosta. Tilanne on tyypillisesti sellainen, jossa osapuolten väliseen sopimukseen, esimerkiksi pelaajasopimukseen, sovelletaan yleisiä sopimusoikeudellisia säännöksiä eikä sopimuksen muodosta siten ole vaatimuksia. Siten pelaajasopimus voidaan lain säännösten nojalla tehdä pätevästi myös suullisesti. Myöskään sillä ei ole sopimuksen muodon kannalta merkitystä, onko pelaajasopimus tai vastaava tulkittava työsopimukseksi työsopimuslain (55/2001, TSL) merkityksessä, sillä TSL

¹⁶⁵ *Koulu* 2008, s. 92.

¹⁶⁶ Ks. edellä Luku 2.1.

¹⁶⁷ *Koulu* 2008, s. 92.

¹⁶⁸ HE 202 1991 vp, s. 11.

¹⁶⁹ Ks. sopimusoikeuden normeista esim. *Karhu, Tolonen* 2011, Luku I, Alaluku 3 siviilioikeuden yleisistä periaatteista.

¹⁷⁰ Koska määrämuotoiset sopimukset on rajattu oikeustoimilain mukaisen tarjoussidonnaisuuden ulkopuolelle, välityssopimus on vapaasti peruutettavissa ennen kuin tarjousta on hyväksytty. *Hemmo* 2022, s. 96.

1:3.1:n nimenomaisen säännöksen mukaisesti työ sopimus voidaan tehdä suullisesti, kirjallisesti tai sähköisesti.

Välityssopimuksen näkökulmasta on kuitenkin todettava, ettei VML:n muotovaatimukset täyttävää pätevää välityssopimusta ole syntynyt, mikäli viittauksen sisältävää asiakirjaa, esimerkiksi pelaajasopimusta, ei ole allekirjoitettu. Tämä seuraa jo suoraan VML 3.2 §:n säännöksestä, jonka mukaan välityssopimusta pidetään kirjallisesti tehtynä, jos se sisältyy asianosaisten allekirjoittamaan asiakirjaan. VML 3.2 § mahdollistaa kuitenkin myös asianosaisten väliseen kirjeenvaihtoon sisältyvän välityssopimuksen. Sähköpostien vaihdolla solmittavat välityssopimukset lienee nykyisin yleinen tapa sopia riidanratkaisusta. Tässä yhteydessä on kuitenkin huomioitava, ettei pelkkä viestin vastaanottokuitaus täytä vaatimusta osapuolten tahdonilmaisusta, vaikka ”kirjallisen asiakirjan” käsite täytyisikin sähköpostikirjeenvaihdossa.¹⁷¹

Edellä on esitetty välimiesmenettelystä annetusta laista johtuvat muotovaatimukset välityssopimukselle. Olen edellä todennut, että yleisen sopimusoikeuden näkökulmasta esimerkiksi pelaajasopimus kuuluu sopimusvapauden piiriin kattaen myös sopimuksen muotovapauden. Yhdistys voi kuitenkin säännöissään määrätä tällaisen sopimuksen muodosta. Esimerkiksi Suomen Palloliitto ry:n (jäljempänä *Palloliitto*) vuoden 2023 kilpailumääräyksien 3 luvun 9.1 kohdan mukaisesti ”*ammattilaisella ja sopimuksellisella amatöörillä tulee olla aina kirjallinen, Palloliiton hallituksen hyväksymän mallin mukainen pelaajasopimus*”.¹⁷² Yhdistyksen sääntöjen sitovuus tällaisten muotomääräysten osalta tulee yhdistyksen jäsenyyden kautta, sillä tyypillisesti yhdistykseen liittyessään jäsenen täytyy sitoutua noudattamaan yhdistyksen sääntöjä. Kun pelaajasopimuksen toisena osapuolena oleva seura on yhdistyksen jäsenenä sitoutunut yhdistyksen sääntöihin, ei pelaajasopimuksen muodosta jää epäselvyyttä. Kaikki lajiliitot eivät kuitenkaan ole antaneet määräyksiä pelaajasopimusta koskien.¹⁷³

Välimiesmenettelystä annettu laki sallii edellä kuvatulla tavalla asiakirjaviittauksen kautta tehtävät välityssopimukset. Tällä tavalla tehdyissä välityssopimuksissa täytyy ottaa huomioon

¹⁷¹ *Koulu* 2008, s. 92–94.

¹⁷² Kyseessä oleva esimerkki osoittaa, että muotovaatimuksia voi urheilutoiminnassa seurata myös muiden määräysten kuin lain säännösten nojalla. Todetaan selvyden vuoksi, että kyseinen Palloliiton pelaajasopimusohjan 20 §:n riidanratkaisulauseke ei ohjaa sopimukseen liittyviä riitoja ratkaistavaksi välimiesoikeudessa, vaan seuran kotipaikkakunnan yleisessä tuomioistuimessa.

¹⁷³ Ks. esim. Suomen Ringeteliitto ry:n kilpailusäännöt 2023–2024.

yleisesti sopimusoikeudessa tunnetut periaatteet, jotka koskevat vakioehtojen¹⁷⁴ tulemista sopimuksen osaksi sekä tällaisten vakioehtojen sitovuutta.¹⁷⁵ Vakioehdot voivat tulla osaksi sopimusta ainoastaan, jos jokin tapauskohtaisen harkinnan mukaisesti tarpeeksi vahva liitântäperuste täyttyy. Käytännössä edellytetään sitä vahvempaa liitântäperustetta, mitä epätasapuolisemmat kyseessä olevat vakioehdot ovat. Lisäksi liitântäperustetta arvioidessa tulee tapauskohtaisesti ottaa huomioon myös osapuolten keskinäinen suhde, mitä ammattitaitoisempi sopijapuoli on, sitä heikommalla liitântäperusteella vakioehdot on mahdollista liittää osaksi sopimusta.

Vahvimpana liitântäperusteena voidaan pitää osapuolen nimenomaista tahdonilmaisua sitoutumisesta vakioehtoihin. Mikäli vakioehdot eivät ole saatavilla varsinaisen viittauksen sisältävässä sopimuksessa esimerkiksi liitteenä, edellytetään tahdonilmaisun kannalta sitä, että sopijapuolella on mahdollisuus tutustua vakioehtoihin ennen sopimuksen allekirjoittamista. Lisäksi edellytetään, että vakioehtojen on tällaisessa tilanteessa oltava myös saatavilla siten, että sopijapuoli voi halutessaan arkistoida ne. Toisena liitântäperusteena voi joissakin tapauksissa toimia myös sopijapuolten aiempi sopimuskäytäntö, mikä voi osoittaa, että aiemmissä sopimuksissa osapuolet ovat käyttäneet vakioehtoja. Lisäksi vakioehdot voidaan liittää osaksi sopimusta kauppatavan perusteella, mutta tämä koskee ainoastaan tilanteita, joissa sopijapuolet ovat elinkeinonharjoittajia. Niin sanottujen yllättävien ja ankarien ehtojen osalta edellytetään, että tällaisia ehtoja on erityisesti korostettu, jotta ne tulisivat osaksi sopimusta. Tällaisten ehtojen liittäminen sopimukseen ei siis tapahdu pelkästään liitântäperusteen täyttymisellä.¹⁷⁶

Helsingin hovioikeus on asiassa S09/1073 ottanut kantaa urheilun sääntöketjutukseen välityslausekkeen sitovuuden näkökulmasta tapauksessa, jossa asianosaisten välillä vallitsi riitaisuus siitä, oliko pelaaja sitoutunut pelaajasopimuksen allekirjoittaessaan Palloliiton säännöistä ilmenevään välityslausekkeeseen. Espoon kärjäoikeus on alimpana instanssina ratkaisussaan 09/2244 katsonut, että Palloliiton sääntöjen määräys riidanratkaisusta välimiesmenettelyssä on vaikeasti tulkittava, sillä tästä ei selvästi ilmene, että määräys ulottuisi myös pelaajan ja pelaaja-agentin välisiin riitoihin. Sen sijaan pelaaja-agenttimääräyksiin kuuluva välityslauseke on kärjäoikeuden näkemyksen mukaan ollut nimenomainen. Hovioikeus ei ole muuttanut

¹⁷⁴ Todetaan selvyuden vuoksi, että vakioehdot ovat edellä kuvatulla tavalla rinnastettavissa urheilussa tyypillisiin lajiliiton sääntöihin, joihin seuran ja urheilijan välisessä sopimuksessa saatetaan viitata.

¹⁷⁵ *Hemmo* 2022, s. 98.

¹⁷⁶ *Hemmo, Hoppu* 2022, luku 7 sopimuksen keskeisestä sisällöstä.

käräjäoikeuden ratkaisua, vaan se on katsonut, että pelaaja sitoutuu pelaajasopimuksen allekirjoittaessaan noudattamaan seuran sääntöjä. Seura puolestaan on Palloliiton jäsenenä sidottu liiton sääntöihin. Hovioikeus on katsonut, että vaikka pelaaja olisi ollut työsuhteessa osakeyhtiömuotoiseen seuraan, hän olisi edellä kuvatun sääntöketjutuksen kautta velvollinen noudattamaan Palloliiton sääntöjä, siten myös niihin kuuluvaa välityslauseketta. Ratkaisun valossa tuomioistuinlaitos näyttää antaneen tulkintaohjeen, jonka mukaisesti tällainen sääntöketjutus on välimiesmenettelystä annetun lain mukainen tapa solmia pätevä välityssopimus. Käräjäoikeus on kuitenkin ratkaisussaan todennut, että pelaajan on käytännössä ollut pakko osallistua välimiesmenettelyyn, vaikka tämä aikoisikin tämän riitauttaa, sillä hänen on valvottava omia etujaan. Voidaankin pohtia, viittaako tällainen ”pakko” tosiasiallisesti osapuolten niin suureen epätasavertaisuuteen, minkä vuoksi urheilijaa tulisi tällaisissa tapauksissa suojata lainsäädännöllisin menetelmin heikompana osapuolena.

Analogiaa voidaan hakea kuluttajaoikeudesta, jossa perusasetelmana ovat elinkeinonharjoittajan ja yksittäisen kuluttajan välillä tehdyt sopimukset, joihin liittyy pakottavaa, kuluttajia suojaavaa lainsäädäntöä. Urheilutoiminnan riidoissa asetelma on nähdäkseni usein samanlainen, kun kyse on esimerkiksi seuran, joka voi olla osakeyhtiömuotoinen elinkeinonharjoittaja, ja yksittäisen urheilijan välisestä sopimuksesta.¹⁷⁷ Urheilun toimintaympäristö saattaa tosiasiallisesti asettaa urheilijan kuluttajaan verrattuna vielä heikompaan asemaan, kun pohditaan urheilijan tosiasiallisia mahdollisuuksia olla sitoutumatta pelaajasopimuksessa tai vastaavassa sopimuksessa viitattuihin lajiliiton sääntöihin. Lajiliittojen monopoliasema aiheuttaa sen, että käytännössä kaikki kyseisen lajin kilpailutoiminta tapahtuu lajiliiton alaisuudessa, mikä pakottaa urheilijat sitoutumaan lajiliiton sääntöihin.¹⁷⁸ Tilanne on mielenkiintoinen myös perusoikeuskäytännöstä peilattuna esimerkiksi vasten PL 18 §:n mukaista elinkeinovapautta.

Kuluttajansuojalain (38/1978, KSL) 12 luvun 1 d §:n 1 momentin mukaan ennen riidan syntymistä tehdyn sopimuksen ehto, jonka mukaan elinkeinonharjoittajan ja kuluttajan välinen riita-
asia on ratkaistava välimiesmenettelyssä, ei sido kuluttajaa.¹⁷⁹ KSL 4:3:n kuluttajasopimuksen

¹⁷⁷ Ks. urheilutoiminnan eri henkilörelaatioista esim. *Aine* DL 4/2017, s. 634.

¹⁷⁸ Ks. myös *Aine* DL 4/2017, s. 635.

¹⁷⁹ Säännöksen taustalla on Neuvoston direktiivi 93/13/ETY kuluttajasopimusten kohtuuttomista ehdoista, jonka liitteenä olevan ohjeellisen listauksen 1q kohdan mukaan kohtuuttomana ehtona voidaan pitää sellaista ehtoa, jonka tarkoituksena on rajoittaa kuluttajan oikeutta nostaa kanne tai käyttää muita oikeussuojakeinoja erityisesti vaatimalla kuluttajaa sitoutumaan riitojen käsittelyyn välimiesmenettelyssä.

tulkintaa koskevan säännöksen mukaan ehtoa, joka on laadittu etukäteen ilman, että kuluttaja on voinut vaikuttaa sen sisältöön, tulee tulkita kuluttajan hyväksi, mikäli tällaisen ehdon merkityksestä syntyy epätietoisuutta. Välityslausekkeiden kieltoa on lain esitöissä perusteltu muun muassa sillä, että kuluttajalla ei ole riittävästi tietoa välityslausekkeen oikeudellisesta ja taloudellisesta merkityksestä. Käytännössä välimiesmenettelystä aiheutuvat kustannukset saattavat olla hyvinkin suuret ja muutoksenhaku välimiesoikeuden antamaan ratkaisuun ei pääsääntöisesti ole mahdollista. Siinä vaiheessa, kun kuluttajan ja elinkeinonharjoittajan välinen riita-asia on jo aktualisoitunut, kuluttajalla katsotaan olevan paremmat edellytykset mahdollisen välityssopimuksen solmimiseen.¹⁸⁰

Kuluttajaoikeuden lisäksi vastaava osapuolten tasavertaisuutta painottava ajattelu on keskeistä työoikeudessa, jossa tyypillisesti työntekijää pidetään heikommassa asemassa olevana.¹⁸¹ Helsingin hovioikeus on ratkaisussaan S 17/1408 todennut, että välityslausekkeen sovittelua koskevassa arvioinnissa tulee kiinnittää huomiota osapuolten asemien väliseen tasapainoon, ehdon yllättävyyteen sekä osapuolten mahdollisuuksiin tutustua ehtoihin etukäteen ja käyttää tukeaan oikeudellista asiantuntemusta. Lisäksi hovioikeus on ratkaisussaan viitannut korkeimman oikeuden ratkaisuun KKO 1996:27, jossa korkein oikeus on katsonut, että välityslausekkeen sovittelu voi tulla kysymykseen erityisesti, kun välimiesmenettelyn kustannukset heikentäisivät kohtuuttomasti toisen osapuolen mahdollisuuksia oikeusturvaan. KKO:n mukaan tällainen tilanne voi erityisesti olla käsillä, kun heikompi osapuoli on verrattavissa työntekijään tai kuluttajaan.

Edellä kuvattua oppia heikomman osapuolen suojasta voidaan täydentää pohtimalla, tulisiko oppia ankarista ja yllättävistä sopimusehdoista soveltaa viittausperusteella solmittavien välityssopimuksien yhteydessä. Välityslauseketta tulee *Koulunkin* mukaan arvioida heikomman osapuolen, kuten kuluttajaan tai työntekijään verrattavan osapuolen näkökulmasta. Mikäli välityslauseketta pidettäisiin yllättävänä tai ankarana sopimusehtona, voitaisiin vahvemmalta osapuolelta edellyttää informointia tällaisen lausekkeen osalta. Oikeuskirjallisuudessa on katsottu, että välityslauseke on pääsääntöisesti neutraali ehto, ei siten yllättävä tai ankara edellä kuvatun

¹⁸⁰ HE 360/1992 vp, s. 39.

¹⁸¹ Ks. esim. HelHO S 17/1408, jossa viitataan käräjäoikeuden ensimmäisenä instanssina antamaan tuomioon, jossa käräjäoikeus on todennut, että heikommassa asemassa olevan työntekijän suojeleminen on työoikeudellinen periaate.

mukaisesti.¹⁸² Muut olosuhteet saattavat kuitenkin johtaa siihen, että välityslauseketta voitaisiinkin pitää yllättävänä ja ankarana sopimusehtona. Koulu on katsonut, että välityslauseke, jonka perusteella pienehköön sopimussuhteeseen liittyvät riita-asiat ratkaistaan ulkomaisessa välitystuomioistuimessa, on yleensä ankara ja yllättävä ehto opin mukaisesti. Tämä perustuu erityisesti siihen, että rajat ylittävä menettely johtaa kustannusten voimakkaaseen nousemiseen.¹⁸³ Käytännössä välityslausekkeen ankaruuden arviointi aktualisoituu vasta siinä vaiheessa, kun riitatilanne on jo käsillä, joten sopimuksen solmimisvaiheessa lauseketta ei välttämättä voida pitää heikomman suojan mukaiseen oppiin kuuluvana ankarana ehtona, josta vahvemman osapuolen tulisi informoida erikseen.

Toisaalta välityslausekkeen ankaruus perustuu edellä kuvatusti pitkälti menettelyn jopa kohtuuttomaksi nouseviin kustannuksiin. Nähdäkseni ankaruuden perusteena olevien kustannusten määrään ei kuitenkaan vaikuta se, onko riitatilanne käsillä vai ei, joten tulkintaa ei voida pitää suoraviivaisena. Vallitsevan näkemyksen mukaan välityslauseke on yllättävä tai ankara enintään silloin, kun se sisältää epätavallisia lisämääräyksiä tai kohtelee osapuolia eri tavalla. Näkemystä on perusteltu välityslausekkeen tavallisuudella liike-elämän sopimussuhteissa. Katson, että päinvastaista tulkintaa voidaan vastaavasti perustella välityslausekkeen epätavallisuudella sellaisissa sopimussuhteissa, joissa toinen osapuolista on selvästi heikompi. Lisäksi heikomman osapuolen tiedonintressi vaatisi ehdon korostamista, sillä usein yksityishenkilöiden käsitys välityslausekkeesta ja sen sisällöstä ja merkityksestä sopimuksen kannalta on puutteellinen.¹⁸⁴

Jotta oppia heikomman suojasta voidaan soveltaa, tulee toisen osapuolen olla tosiasiassa heikompi. Kuluttajansuojalain 1 luvun 4 §:n mukaan kuluttajana pidetään luonnollista henkilöä, joka hankkii kulutushyödykkeen pääasiassa muuhun tarkoitukseen kuin harjoittamaansa elinkeinotoimintaa varten. Työsopimuslain 1 luvun 1 §:n 1 momentin mukaan työsopimuksella työntekijä sitoutuu henkilökohtaisesti tekemään työtä työnantajan lukuun tämän johdon ja

¹⁸² *Wilhelmsson* on kuitenkin katsonut, että välityslausekkeet voivat olla helposti kohtuuttomia. Taloudellisista kustannuksista saattaa tosiasiassa seurata, että heikompi osapuoli luopuu prosessista menestymismahdollisuuksista riippumatta. *Wilhelmsson* 2008, s. 173.

¹⁸³ *Koulu* s. 199, 201. Koulun näkemyksessä kuvattu rajat ylittävä välimiesmenettely saattaisi hyvinkin olla käsillä urheilutoiminnan riidoissa, sillä kansainvälinen kilpailutoiminta on poikkeuksetta yleistä urheilussa. Tällainen välityslauseke voisi sisältyä esimerkiksi kansainvälisen lajiliiton ehtoihin, jonka alaisuudessa kansalliset lajiliitot järjestävät toimintaa. Siten viittausketjulla muodostunut välityslauseke voisi hyvinkin johtaa riidanratkaisuun ulkomaisessa välitystuomioistuimessa.

¹⁸⁴ *Koulu* 2008, s. 199–201.

valvonnan alaisena palkkaa tai muuta vastiketta vastaan. Siten kuluttajan ja työntekijän käsitteet on määritelty suoraan laissa ja laista johtuvien pakottavien säännösten sekä oikeudenalalla vaikiintuneiden oikeusperiaatteiden johdosta näitä tahoja suojataan heikompana osapuolena. Kuten korkein oikeus on ratkaisussaan KKO 1996:27 katsonut, välityslausekkeen kohtuuttomuus ilmenee siten, että se heikentää toisen osapuolen mahdollisuuksia oikeusturvaan. Käytännössä kyse on siis menettelyn korkeista kustannuksista, jotka saattavat aiheutua kuluttajaan tai työntekijään verrattavalle heikommalle osapuolelle kohtuuttomiksi, jolloin osapuolen oikeusturva vaarantuu.

Voidaankin pohtia, että tulisiko oppi heikomman suojasta välityslausekkeen soveltamisen yhteydessä perustaa ensisijaisesti siihen, onko heikommaksi osapuoleksi oletetun asianosaisen taloudellinen tilanne sellainen, minkä johdosta välityslausekkeen soveltaminen muodostuisi kohtuuttomaksi osapuolen kannalta vaarantaen tämän oikeuden saada oikeussuojaa. Havainnollistan näkemystä esimerkillä, joka myös välillisesti osoittaa urheilussa paikoittain vallitsevaa epätasa-arvoa erityisesti palkkauksen näkökulmasta. Yleisesti on tiedossa, että joukkueurheilijat, kuten jääkiekkoilijat tai koripalloilijat tienaavat valtavia summia kausittain lajin ulkomailla pelattavissa ammattilaissarjoissa, kuten National Hockey League (NHL) tai National Basketball Association (NBA). Kaudella 2022–2023 Aleksander Barkov on NHL:n parhaiten palkattuna suomalaisena tienannut kaudesta noin 12 miljoonaa dollaria.¹⁸⁵ Hiljattain perustettu, kaudella 2023–2024 kilpailutoiminnan järjestämisen aloittava Professional Women's Hockey League (PWHL) on ensimmäinen naisten ammattilaisjääkiekkosarja. Keskimääräin PWHL:n pelaajan palkka on 55 000 dollaria kaudessa, mikä ilmentää hurjaa eroa miesten liigan palkkoihin.¹⁸⁶ Edellä olevat esimerkit koskevat ammattiurheilua, mutta välityslausekkeet ovat mahdollisia myös harrastetason urheilussa, jossa urheilijoiden saamat korvaukset ovat korkeintaan nimellisiä kustannuksiin verrattuna. Siten on selvää, että mikäli välityssopimusten kohtuullistamisen mahdollistavaa osapuolten epätasavertaisuutta arvioidaan ensisijaisesti oletetun heikomman osapuolen taloudellisen tilanteen näkökulmasta, ei välityslauseketta voida kaikissa tapauksissa pitää kohtuuttomuuteen johtavana, ainakaan kustannustekijöiden osalta.

Katson, että yksittäistä urheilijaa voidaan ainakin joissakin tapauksissa verrata asemaltaa kuluttajaan tai työntekijään sopimussuhteen heikompana osapuolena erityisesti silloin, kun toisen

¹⁸⁵ *Lahtinen 2022.*

¹⁸⁶ *Kennedy 2023.*

sopimuspuolen asema puolestaan vastaa elinkeinonharjoittajaa¹⁸⁷.¹⁸⁸ Ammattiurheilijat voivatkin olla työoikeudellisen lainsäädännön näkökulmasta työsuhteessa seuraansa, mikäli edellä kuvatut työsuhteen tunnusmerkit täyttyvät. Tällaisissa tapauksissa pakottava lainsäädäntö suojaaa heikommassa asemassa olevaa työntekijää, ja välityssopimuksen sitovuus ratkeaa työoikeudellisen sääntelyn perusteella. Välimiesmenettelyn käyttö on joissain maissa rajattu täysin työsuhteisiin liittyvien riita-asioiden ulkopuolelle taikka sen käytölle on asetettu erityisiä vaatimuksia vastaavasti kuin kansallisessa kuluttajansuojalaissa, kuten edellä on esitetty. Suomen työlainsäädäntö ei kuitenkaan aseta rajoituksia välimiesmenettelyn käytölle.¹⁸⁹ On kuitenkin huomattava, että välimiesmenettelyssä voidaan VML 2 §:n mukaisesti ratkaista ainoastaan riitakysymyksiä, joissa sovinto on sallittu, mikä rajoittaa huomattavasti työsuhteisiin liittyvien riita-asioiden käsittelyä välimiesoikeudessa, sillä työlainsäädäntöön sisältyy paljon pakottavaa sääntelyä, erityisesti työntekijää suojaavaa pakottavaa sääntelyä.

Edellä esitetystä kuluttajalainsäädännössä korostetaan, että kuluttajalla tulee olla mahdollisuus vaikuttaa ehtojen sisältöön sekä tutustua toisen osapuolen yksipuolisesti laatimiin ehtoihin etukäteen. Vastaavaa voidaan edellyttää myös urheilutoiminnan sopimuksissa välityslausekkeiden osalta. Katson, että johdonmukaisesti tulkiten urheilijalla tulisi olla mahdollisuus tutustua sellaisiin pääsopimuksessa viitattuihin yhdistyksen tai muun elimen sääntöihin, jotka pääsopimuksen myötä sitovat myös urheilijaa. Tämä seuraa jo yleisestä sopimusoikeudellisesta lojaliteetti-periaatteesta, joka voidaan pelkistää tiedonantovelvollisuuteen, mikä korostuu erityisesti epätasavertaisen osapuolten välisissä sopimuksissa.¹⁹⁰

Ongelmallista urheilun toimintaympäristössä on kuitenkin se, ettei urheilijalla useinkaan ole mahdollisuutta vaikuttaa sopimusehtojen sisältöön, vaikka niihin olisikin mahdollista tutua etukäteen. Vielä ongelmallisempaa on, että urheilijalla ei välttämättä ole myöskään valinnanvapautta välityssopimuksen solmimisen suhteen urheilun monopolistisen organisaatorakenteen vuoksi. Sopimusvapautteen voidaan katsoa kuuluvaksi keskeisenä tekijänä myös osapuolen vapaa tahto päättää sopimuksen solmimisesta. Tämä voidaan johtaa muun muassa oikeustoimilain 3:28.1:sta, jonka mukaan sopimus ei sido osapuolta, jos tämä on pakotettu oikeustoimen tekemiseen. Mikäli monopoliasemassa oleva lajiliitto asettaa sääntöihinsä sitoutumisen, ja siten

¹⁸⁷ Ks. alaviite 144.

¹⁸⁸ Ks. myös *Aine* DL4/2017, s. 636.

¹⁸⁹ *Rauste* 1997, s. 758–759.

¹⁹⁰ *Karhu, Tolonen* 2011, I luvun 3 alaluku siviilioikeuden yleisistä periaatteista.

myös sitoutumisen välityslausekkeeseen, edellytykseksi esimerkiksi kilpailulisenssin myöntämiseksi, ei urheilijalla käytännössä ole muuta vaihtoehtoa kuin sitoutua välityslausekkeeseen, mikäli tämä haluaa harjoittaa elinkeinoaan tai harrastaa kyseistä lajia.¹⁹¹ Siten sopimukseen sitoutuminen ei nähdäkseni aina tapahdu puhtaasti vapaasta tahdosta.

Välimiesoikeuden toimivalta perustuu välityssopimukseen. Mikäli välimiehet ovat tuomiossaan menneet toimivaltaansa ulommaksi, välitystuomio voidaan välimiesmenettelystä annetun lain 41.1 §:n 1 kohdan mukaisesti kumota asianosaisen kanteesta.¹⁹² Siten välityssopimus ja sen sitovuus ovat keskiössä välimiesoikeuden toimivallan kannalta. Välimiesten kompetenssi-kompetenssin mukaisesti välimiesten toimivaltaan kuuluu valta ratkaista välimiesoikeuden omaa toimivaltaa koskeva kysymys sisältäen kysymykset liittyen välityssopimuksen olemassaoloa ja pätevyyttä sekä sen soveltamista käsillä olevaan riita-asiaan. Tässä yhteydessä on kuitenkin hyvä huomata, että yleinen tuomioistuin voi käsitellä uudelleen välimiesoikeuden toimivalta-kysymyksen edellä kuvatun VML 41 §:n mukaisen kumoamiskanteen yhteydessä.¹⁹³ Lisäksi merkille pantavaa on, että osapuolet voivat itse saattaa välityssopimuksen olemassaoloon tai pätevyyteen liittyvän riita-asian yleisen tuomioistuimen käsiteltäväksi ennen varsinaisen riidan ratkaisemista välimiesmenettelyssä.¹⁹⁴

Olen edellä esittänyt välityssopimuksen sitovuuteen liittyviä ongelmia erityisesti urheilun toimintaympäristössä. Monet näistä ongelmista ovat seurausta urheilulle tyypillisestä pyramidin tapaisesta organisaatorakenteesta, jossa lajiliitot lähes monopoliasemassa ohjaavat kukin lajinsa kilpailutoimintaa. Pyramidin alimmalla askeleella ovat puolestaan yksittäiset urheilijat, jotka tosiasiaassa ehkä eniten olisivat oikeusturvan tarpeessa. Välityssopimuksen sitovuus ei ole täysin selvää, kun sopimus syntyy urheilulle tyypillisesti viittausketjulla. Sinällään tällä tavalla syntyneen välityssopimuksen pätevyyden tulkinta ei ole kovin ongelmallista, sillä

¹⁹¹ Rauste 1997, s. 762.

¹⁹² Välimiesmenettelystä laki asettaa kuitenkin kumoamiskanteen nostamiselle edellytykseksi, että kanteen nostava asianosainen ei ole luopunut vetoamasta tällaiseen seikkaan esimerkiksi vastaamalla pääasiaan tai muulla tavalla. Kanteen nostamisen määräaika on kolme kuukautta siitä, kun asianosainen on saanut kappaleen välitystuomiota (VML 41 § 2 ja 3 momentit).

¹⁹³ Hemmo 2022, s. 107.

¹⁹⁴ Edellä on useampaan otteeseen nostettu esiin välimiesmenettelyn korkeat kustannukset osapuolia eriarvoistavana tekijänä. Tuomioistuinkäsittely ennen varsinaista riidanratkaisua välimiesmenettelyssä on omiaan nostamaan kustannuksia entisestään. Välityssopimuksen olemassaoloa ja pätevyyttä koskevan riita-asian käsittely tuomioistuimessa saattaa olla tarkoituksenmukaista esimerkiksi kaupallisissa elinkeinonharjoittajien välisissä sopimuksissa, joihin liittyvissä riidoissa myös taloudelliset intressit ovat verrattain suuret. Välimiesmenettelyn suosio erityisesti suurten ja keskisuurten yritysten piirissä johtuu menettelyn nopeuden lisäksi menettelyn *ei-julkisuudesta, yksityisyydestä*. Ks. esim. Nyblin 2012, s. 56–57.

välimiesmenettelystä annetun lain 3.3 §:ssa nimenomaisesti sallitaan viittaukset välityslausekkeen sisältävään asiakirjaan. Lisäksi Helsingin hovioikeus on urheilua koskevassa ratkaisussaan S 09/1073 katsonut, että sääntöketjutuksen perusteella syntynyttä välityssopimusta on pidettävä pätevänä.

Katson, että välityssopimuksen sitovuutta joudutaan kuitenkin arvioimaan sellaisissa tilanteissa, joissa asianosaiset ovat epätasavertaisia. Tulkinta-apua ja analogiaa on mahdollista hakea kuluttajaoikeudessa ja työoikeudessa keskeisen sijan saavasta heikomman suojan opista, minkä johdosta lainsäädäntö näillä oikeudenaloilla pyrkii pakottavalla sääntelyllä suojaamaan heikompaa osapuolta. Siten välityssopimuksen sitovuuteen liittyvät ongelmat saattaisivat ta-pauskohtaisesti olla ratkaistavissa muun muassa vakioehtojen liityntään liittyvien liitântäperus-teiden sekä yllättävistä ja ankarista ehdoista annetun opin mukaisesti. Oikeustilaa voitaisiin sel-ventää lainsäädännöllisin keinoin tai vaihtoehtoisesti ylimpien tuomioistuimien ratkaisukäytän-nössä antamien tulkintaohjeiden avulla. Lainsäädännöllisesti tällaisen tulkintatilanteen selven-täminen saattaisi olla hankalaa erityisesti urheilun oikeuden puutteellisen oikeudenalastatuksen ja vähäisen alan oman lainsäädännön vuoksi.

Tässä luvussa on oikeusdogmaattista metodia hyödyntäen selvitetty Urheilun oikeusturvalau-takunnan säännöistä ja välimiesmenettelystä annetun lain säännöksistä seuraavien toimivalta-määräysten sisältöä tulkinnan keinoin. Tarkastelu on erityisesti kohdistunut välimiesinstituutin omien sääntöjen ja kansallisen lain sanamuodon mukaiseen tulkintaan sekä näiden määräysten soveltamiseen sellaisiin tulkintatilanteisiin, jotka ovat seurausta urheilun erityispiirteistä. Huo-miota on kiinnitetty muun muassa urheilun pyramidirakenteen ja yhdistysautonomian vaiku-tuksista välimiesoikeuden toimivallalle sekä sääntöketjutuksen ja asianosaisten epätasavertai-suuden vaikutuksista välityssopimuksen, välimiesoikeuden toimivallan perustavan instrumen-tin, sitovuudelle. Seuraavassa luvussa muodostan johtopäätöksiä esittämiini tulkintatilanteisiin liittyen ja osoitan, miten urheilun erityispiirteet tulisi ottaa huomioon välimiesoikeuden toimi-valtaa pohdittaessa.

5. Johtopäätökset

Urheilun oikeusturvalautakunnassa tapahtuvaan välimiesmenettelyyn sovelletaan lautakunnan sääntöjen lisäksi välimiesmenettelystä annettua lakia sääntöjen 34 §:n määräyksen mukaisesti. Lautakunnan sääntöjen V luvussa määrätään lautakunnassa välimiesoikeutena, ja luku sisältää määräyksen välimiesoikeutena käsiteltävistä asioista (31 §), välimiesoikeuden kokoonpanoa ja välimiesten palkkiota koskevat säännökset (32 §, 33 §) sekä 34 §:n määräyksen menettelyyn sovellettavasta laista. Siten menettelyn varsinaista kulkua koskevat määräykset tulevat pitkälti välimiesmenettelystä annetusta laista, mikäli osapuolet sen säännöksiä haluavat soveltaa. Koska Urheilun oikeusturvalautakunnan säännöissä määrätään välimiesmenettelyn lisäksi varsinaisesta lautakuntamenettelystä, tulee myös lautakuntamenettelyä koskevien määräyksiensä välillinen vaikutus välimiesmenettelyyn huomioida, kun sovelletaan Urheilun oikeusturvalautakunnan sääntöjä.

VML 23 §:n mukaan asian käsittelyssä on noudatettava, mitä asianosaiset ovat menettelystä sopineet. Mikäli tuollaista sopimusta ei ole, välimiehet soveltavat lain säännöksiä tasapuolisuuden ja joutuisuuden vaatimukset huomioon ottaen. Siten asianosaisautonomia on erityisen vahva menettelyn kulun kannalta. VML 23 §:n mukainen viittaus asianosaisten väliseen sopimukseen menettelyn kulun osalta voi tarkoittaa esimerkiksi sitä, että osapuolet ovat sitoutuneet jonkin tietyn välitysfoorumin omiin menettelysääntöihin taikka ottaneet välityssopimukseen omia menettelymääräyksiä, jotka voivat koskea esimerkiksi välimiesoikeuden kokoonpanoa tai välimiesten valintaa. Mikäli osapuolet siis ohjaisivat riitaisuuden ratkaistavaksi Urheilun oikeusturvalautakunnassa tapahtuvassa välimiesmenettelyssä, johon sovelletaan lautakunnan sääntöjä, palautuisi menettelyyn sovellettavat säännökset kuitenkin välimiesmenettelystä annettuun lakiin lautakunnan sääntöjen 34 §:n mukaisesti, mikäli osapuolet eivät ole sopineet muuta.

Urheilun oikeusturvalautakunnan toimiessa välimiesoikeutena ongelmaksi nousee lautakunnan riippumattomuus. VML 9.1 §:n lähtökohta on, että välimiehen tulee olla tehtävässään puolueeton ja riippumaton. 2 momentin mukaisesti välimiehen tulee heti ilmoittaa sellaiset seikat, jotka vaarantavat tai aiheuttavat epäilyjä riippumattomuudesta. Välimiesmenettelyn perustuessa vahvaan asianosaisautonomiaan, osapuolet voivat kuitenkin tietoisena riippumattomuutta

vaarantavista seikoista hyväksyä ne, jolloin välimies voi osallistua asian käsittelyyn.¹⁹⁵ Lautakunnan sääntöjen 5 §:n mukaisesti lautakunnan jäsenet asetetaan Suomen Olympiakomitea ry:n toimesta. Kyse ei ole riippumattomasta elimestä, ja ongelmaksi muodostuukin se, että urheilijoiden ja urheiluseurojen intressit eivät aina ole saman suuntaisia.

Lautakunnan asettava Suomen Olympiakomitea ry:n jäseniä ovat valtakunnalliset rekisteröidyt aatteelliset yhdistykset¹⁹⁶, jolloin lautakunnan valinnassa korostuu ainoastaan urheilijoiden työnantajina toimivien yhdistysten edustaja. Lautakunnan valintatapa ei siten ole täysin riippumaton, mikä on ristiriidassa suhteessa VML 9 §:ään ja lautakunnan sääntöjen 1 §:ään, jonka mukaan lautakunta on riippumaton ja puolueeton oikeussuojaelin. Välimiesmenettelyn perustuessa asianosaisten vapaaseen tahtoon, osapuolet voivat kuitenkin edellä kuvatusti hyväksyä tämän kaltaiset riippumattomuusongelmat ollessaan niistä tietoisia. Käytännössä katson tällaisen hyväksynnän tapahtuvan siinä vaiheessa, kun osapuolet ovat sitovalla välityssopimuksella päättäneet ohjata riidan ratkaistavaksi Urheilun oikeusturvalautakunnassa tapahtuvassa välimiesmenettelyssä.

Mitä tulee lautakunnan asialliseen toimivaltaan, katson sen ennen kaikkea perustuvan sopimus-teorian¹⁹⁷ mukaisesti lähtökohtaisesti asianosaisten väliseen välityssopimukseen, jota täydentävät Urheilun oikeusturvalautakunnan sääntöjen määräykset ja välimiesmenettelystä annetun lain säännökset toimivallasta. Kun kyse on välimiesoikeuden toimivallasta, on otettava huomioon välimiesoikeuden erillisyyssoppi, joka ilmenee välimiesten kompetenssi-kompetenssina. Välimiehet ovat siten toimivaltaisia ensinnäkin päättämään omasta toimivallastaan.¹⁹⁸ Kun välimiehet ratkaisevat toimivaltaa koskevan kysymyksen, on urheilu-oikeuden riitaisuuksissa tyyppillistä, että he joutuvat jo tässä vaiheessa ottamaan kantaa siihen, ulottuuko toimivalta kulloinkin tietyille urheilun kolmesta kehästä sijoittuvaan itsesääntelyyn ja sen nojalla tehtyihin päätöksiin.¹⁹⁹ Toimivallan käsite kattaa näkemykseni mukaisesti lisäksi erimielisyyden kohteena oleva riitakysymyksen ratkaisemisen, minkä katson sisältävän myös mahdollisuuden palauttaa asia käsiteltäväksi asianomaiseen toimielimeen. Välimiesoikeus on toimivaltainen ainoastaan tietyssä kokoonpanossa, joka määräytyy kulloinkin sovellettavaksi tulevien

¹⁹⁵ HE 202/1991 vp, s. 14.

¹⁹⁶ Ks. Suomen Olympiakomitea ry:n sääntöjen 4 kohta.

¹⁹⁷ Ks. edellä Luku 4.1.

¹⁹⁸ *Koulu* 2008, s. 71–72.

¹⁹⁹ Ks. edellä Luku 4.3.2.

menettelysääntöjen, lain säännösten tai välityssopimuksen perusteella. Urheilun oikeusturvalautakunnan sääntöjen 32 §:n mukaisesti lautakunta on toimivaltainen kolmejäsenisenä.

Välimiesmenettelystä annetun lain 2 §:ssä määritellään välimiesoikeuden toimivalta laeasti säätämällä yksityisoikeudelliset dispositiiviset riitakysymykset kuuluvaksi välimiesoikeuden toimivaltaan. Urheilun oikeusturvalautakunta määrittää omien sääntöjensä 31 §:ssä lakia tarkemmin välimiesoikeuden toimivaltaan kuuluvat asiat urheilukonteksti ja siitä seuraavat erityispiirteet huomioon ottaen. Lautakunnan sääntöjen osalta huomion arvoista on erityisesti edellä Luvussa 4.2 esitetty lautakunnan säännöissä tapahtunut muutos, jonka seurauksena välimiesoikeuden toimivalta on ulotettu koskemaan *urheilun sopimusasioita*. Kyseinen lisäys laajentaa siten välimiesoikeuden toimivaltaa urheilun pyramidirakenteeseen kuuluvien toimijoiden ulkopuolelle, minkä seurauksena myös esimerkiksi sponsorisopimukset voivat tulla välityslausekkeen johdosta käsiteltäväksi Urheilun oikeusturvalautakunnan välimiesmenettelyssä. Kyseisen lisäyksen laaja määritelmä, jota ei ole täsmennetty myöskään sääntömuutoksen taustalla olevassa ehdotuksessa, mahdollistaa nähdäkseen aiempaa monipuolisemmin erilaisten urheiluliitännäisten sopimusasioiden käsittelyn välimiesmenettelyssä.

Olen Luvussa 4.3.1 käsitellyt yhdistysautonomiata ja sen vaikutusta välimiesoikeuden toimivaltaan. Edellä tarkemmin esittelystä oikeuskäytännöstä, kuten korkeimman oikeuden ratkaisusta KKO 1998:122 ilmenee, että perusoikeutena turvattuun yhdistymisvapauteen voidaan kajota, mikäli vaakakupissa on jokin toinen perusoikeus. Tulkitsen, että urheilu-oikeuden omilla oikeusperiaatteilla on lähinnä tukeva vaikutus, erityisesti silloin, kun periaatteet pohjautuvat perusoikeuksiin. Lisäksi olen katsonut, että yhdistykset voivat kuitenkin oman autonomiansa piirissä sitoutua päättämään yhdistysautonomian piiriin kuuluvan asian kokonaisvaltaisesta käsittelystä välimiesmenettelyssä. Näkökulma muodostuu kuitenkin ongelmalliseksi, kun otetaan huomioon urheilussa tyypillinen sääntöketjutus, josta seuraa pyramidin ylemmällä portaalla olevan yhdistyksen sääntöjen adoptoiminen osaksi alemmalla portaalla olevan yhdistyksen sääntöjä. Katson kuitenkin, että säännöt adoptoinut yhdistys voi oman yhdistysautonomiansa turvin päättää näiden sääntöjen mukaisten päätösten laajemmasta käsittelystä. Se seikka, että tällainen toiminta saattaa rikkoa yhdistyksen liittymissopimuksessa allekirjoittamia ehtoja, on kyseisten yhdistysten välinen yhdistysoikeudellinen asia.

Yhdistysautonomia liittyy läheisesti Luvussa 4.3.2 tarkemmin käsitelyyn ajatukseen urheilun kolmesta kehästä, ja siitä, mihin saakka ulkopuolinen oikeusjärjestys ulottuu. Urheilun kolmella kehällä tarkoitetaan Luvussa 2.1 kuvatulla tapaa ajatusta siitä, että itsesääntelynormit voidaan jakaa kolmelle kehälle sen mukaan, miten oikeusjärjestys ulottuu näihin normeihin. Uloimmalle kehälle sijoittuvat muun muassa erilaiset urheilun sopimusasiat, joihin lähtökohtaisesti sovelletaan muun muassa sopimusoikeudellista sääntelyä, ja urheilua on näissä tilanteissa pidettävänä ainoastaan erityisenä toimintaympäristönä. Kolmesta kehästä keskeisimmälle sijoittuvat muun muassa kilpailu- ja kurinpitomääräykset, joihin oikeusjärjestys ulottuu joiltain osin. Sen sijaan sisimmälle kehälle sijoittuvia urheilun lajisääntöjä on pidetty sellaisina, joihin ulkopuolinen oikeusjärjestys ei ulotu laisinkaan. Edellä esitetty Urheilun oikeusturvalautakunnan ratkaisukäytäntö kuitenkin osoittaa, että myös lajisääntöihin perustuvaa päätöstä on voitu käsitellä. Merkityksellistä näyttää olleen se, että kyseessä olevan päätöksen vaikutukset ovat ulottuneet pitkälle päätösratkaisun jälkeiseen aikaan. Siten urheilun kolme kehää, ja näille kehille sijoittuvat itsesääntelyt normit ja niiden välinen rajanveto jättävät tulkitsijalleen harkinnanvara. Nähdäkseni Urheilun oikeusturvalautakunta on oikea elin suorittamaan tällaista harkintaa, joka ulottuu urheilun ydinalueelle.

Välityssopimuksen sitovuuden osalta voidaan todeta, että urheilulle tyypillinen sääntöketjutus on pätevä tapa muodostaa välityssopimus. Tämä käy ilmi edellä Luvussa 4.4 esitetystä oikeuskäytännössä sekä VML 3.3 §:n nimenomaisesta säännöksestä. Vaikka viittausketjulla muodostunut välityssopimus täyttää sille laissa asetetut muotovaatimukset, tulisi näkemykseni mukaan välityssopimuksen sitovuutta arvioitaessa ottaa huomioon osapuolten mahdollinen epätasaverisuus. Tulkintaan on mahdollista saada tukea edellä kuvatusti erityisesti työoikeudellisesta sääntelystä ja lisäksi kuluttajansuojasta, joissa molemmissa keskeistä on oppi heikomman suojusta. Koska kyse on urheiluoikeudesta, jonka omat opit ovat edelleen kehittymättömät, oikeustilan selkeneminen vaatisi pilottiratkaisua tuomioistuinlaitokselta, tai vaihtoehtoisesti urheiluspesifiä sääntelyä. Kokoavasti voidaankin pitäytyä *Halilan* näkemyksessä:

”Olennaista on, missä rajoissa yleisten lakien soveltaminen voi tapahtua ja miten urheilun sisäiset rakenteet ja erityispiirteet kulloinkin asiaan vaikuttavat.”²⁰⁰

²⁰⁰ *Halila* 2006, s. 8.